

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Monitorowanie i doskonalenie procesu wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach

RAPORT KOŃCOWY

z przeprowadzonego w 2013 roku
monitorowania procesu wdrażania
podstawy programowej kształcenia
w zawodach

Autor raportu

Dr Tomasz Sobierajski

Warszawa 2014

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Spis treści

Założenia metodologiczne monitorowania	5
Wpływ klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego na ofertę szkoły	21
Opracowanie szkolnego planu nauczania	35
Opracowanie programu nauczania dla zawodu	49
Wyposażenie pracowni i warsztatów szkolnych	59
Monitorowanie wdrażania podstawy programowej kształcenia w zawodzie przez dyrektora szkoły	67
Realizacja wspólnych efektów kształcenia	75
Korelacje między kształceniem zawodowym a ogólnym	91
Warunki kształcenia	99
Współpraca z pracodawcami	113
Doradztwo zawodowe i badanie losów absolwentów	121
Doskonalenie zawodowe	135
Upowszechnianie informacji o zmianach w kształceniu zawodowym	147
Podsumowanie	161
Rekomendacje dla przyszłego monitorowania	165

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Założenia metodologiczne monitorowania

Raport z monitorowania procesu wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach jest jednym z kluczowych rezultatów projektu systemowego „Monitorowanie i doskonalenie procesu wdrażania podstaw programowych w zawodach”, realizowanego przez Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej. Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Cel monitorowania

- zebranie informacji na temat procesu wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach (PPKZ);
- pozyskanie informacji na temat potrzeb nauczycieli w zakresie szkoleń, doskonalenia zawodowego i materiałów dydaktycznych.

Przedmiot monitorowania

Przedmiotem monitorowania było uzyskanie informacji dotyczących procesu planowania kształcenia zawodowego, we wrześniu 2012 roku, przez dyrektorów szkół i nauczycieli, a także oferty edukacyjnej szkół, w odpowiedzi na wprowadzenie nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach.

Proces monitorowania został podzielony na pięć obszarów badawczych:

1. Możliwości kształcenia (oferta edukacyjna szkół, indywidualizacja kształcenia, doradztwo zawodowe, informacja edukacyjno-zawodowa);
2. Szkolny plan nauczania;
3. Program nauczania dla zawodu;
4. Warunki realizacji kształcenia (baza technodydaktyczna, współpraca z pracodawcami);
5. Doskonalenie zawodowe kadry zarządzającej i nauczycieli.

Poszczególne obszary stanowiły podstawę do skonstruowania narzędzi badawczych, na których oparto się w procesie monitorowania.

Opracowanie założeń do monitorowania

Do opracowania założeń i procedur monitorowania powołany został zespół metodologiczny. W jego skład wchodził przedstawiciele:

- Departamentu Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego MEN;
- Krajowego Ośrodka Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej;
- Kuratorów Oświaty;
- Dyrektorów szkół;
- Uczelni.

Po opracowaniu wstępnych wersji narzędzi członkowie zespołu metodologicznego zaproponowali następującą procedurę dalszych prac:

- pilotaż jakościowy narzędzi;
- pilotaż narzędzi w wersji elektronicznej;
- prezentacja założeń monitorowania kuratorom oświaty.

Następnie opracowano ostateczną wersję narzędzi i przedłożono je w Departamencie Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego MEN do akceptacji.

Pilotaż

Pilotaż jakościowy narzędzi przeprowadzono w 21 szkołach w dwóch województwach. Szkoły do pilotażu wskazane były przez kuratorów oświaty. W pilotażu wzięli udział dyrektorzy i nauczyciele zasadniczych szkół zawodowych, techników i szkół policealnych. Do szkół przesłano wydrukowane kwestionariusze ankiet z prośbą o ich odesłanie do biura projektu. Następnie dyrektorów tych szkół wraz z nauczycielami zaproszono na spotkanie w celu szczegółowego omówienia uwag do narzędzi, w tym także do dyskusji o zaproponowanych w pytaniach kafeteriach.

Po uwzględnieniu uwag z pilotażu jakościowego, narzędzia poddane zostały digitalizacji i przeprowadzono pilotaż wersji elektronicznej narzędzi. Ponieważ w kwestionariuszu ankiet było wiele pytań zależnych (filtrujących) wersja elektroniczna poddana została pilotażowi

w 48 szkołach zawodowych wszystkich trzech typów. Uwagi przedstawicieli szkół zbierane były drogą elektroniczną.

Charakterystyka narzędzi badawczych

Uwzględniając specyfikę kształcenia w poszczególnych typach szkół (zasadniczych szkołach zawodowych, technikach i szkołach policealnych) opracowano cztery kwestionariusze ankiet:

- Kwestionariusz ankiety dla dyrektora zasadniczej szkoły zawodowej;
- Kwestionariusz ankiety dla dyrektora technikum;
- Kwestionariusz ankiety dla dyrektora szkoły policealnej;
- Kwestionariusz ankiety dla nauczycieli kształcenia zawodowego w zasadniczej szkole zawodowej, technikum i szkole policealnej.

Kwestionariusze ankiet dla dyrektorów poszczególnych typów szkół różniły się między sobą w odniesieniu do niektórych pytań i kafeterii odpowiedzi, które zostały dostosowane do określonego typu szkoły. Największa różnica, odnosząca się głównie do liczby pytań, dotyczyła kwestionariusza ankiety dla dyrektora technikum, ponieważ zadano w niej dodatkowo szereg pytań o korelację kształcenia ogólnego z kształceniem zawodowym, przedmioty ogólnokształcące w zakresie rozszerzonym. Pytania z poszczególnych kwestionariuszy ankiet zostały omówione w dalszej części raportu.

W szkołach, w których kształcenie prowadzone było w kilku zawodach, proces wdrażania nowej podstawy programowej kształcenia w zawodzie mógł przebiegać różnie dla różnych zawodów. Dlatego też założono, że dyrektor szkoły wybierze (i zgłosi do monitorowania) z listy zawodów, dołączonej do kwestionariusza ankiety maksymalnie trzy zawody, w których szkoła lub każda ze szkół wchodzących w skład zespołu **kształciła największą liczbę uczniów** w oddziałach klasy pierwszej w roku szkolnym 2012/2013.

Założenia dotyczące respondentów

- W każdej szkole kwestionariusze ankiet wypełniali dyrektorzy oraz wskazani przez niego nauczyciele kształcenia zawodowego;

- W przypadku, gdy dyrektor szkoły nie był nauczycielem kształcenia zawodowego, ankietę dla dyrektora mogła wypełnić osoba odpowiedzialna za kształcenie zawodowe w tej szkole, np. wicedyrektor lub kierownik kształcenia praktycznego;
- Do każdego wybranego przez siebie zawodu dyrektor wskazywał dwóch nauczycieli kształcenia zawodowego, którzy uczyli w pierwszych klasach we wrześniu 2012 roku (zatem w danej szkole kwestionariusze ankiet mogło wypełniać dwóch, czterech lub sześciu nauczycieli, w zależności od liczby zawodów wskazanych przez dyrektora do monitorowania);
- Wskazani nauczyciele musieli legitymować się co najmniej 2-letnim stażem pracy w danej szkole;
- Jeden ze wskazanych nauczycieli dla każdego z zawodów, powinien być nauczycielem kształcenia praktycznego;
- Jeśli któryś z nauczycieli wskazanych przez dyrektora prowadził kształcenie w zawodzie w więcej niż jednym typie szkoły, wypełniał tylko kwestionariusz ankiety dla jednego typu szkoły.

Monitorowanie podzielone było na dwa etapy:

- I. Dyrektorzy szkół wypełniali formularz zgłoszenia szkoły do monitorowania.
- II. Dyrektor i wybrani przez niego nauczyciele wypełniali kwestionariusze ankiet.

W **formularzu zgłoszenia** była część metryczkowa, w której proszono dyrektorów o podanie m.in.: danych teleadresowych szkoły oraz innych informacji o szkole, tj.: czy jest to szkoła publiczna, czy niepubliczna z uprawnieniami szkoły publicznej; czy jest szkołą samodzielną, czy wchodzi w skład zespołu szkół. Proszono również o: wskazanie organu prowadzącego szkołę; podanie liczby uczniów/słuchaczy w szkole ogółem; liczby uczniów/słuchaczy w klasach pierwszych; lokalizacji szkoły - wielkości miejscowości, w której znajduje się szkoła; wskazanie zawodu/zawodów, w których kształcenie prowadzone było w oddziałach klasy pierwszej w roku szkolnym 2012/2013.

Kwestionariusze ankiet dla dyrektorów i nauczycieli zostały podzielone zgodnie z przyjętymi w procesie wyznaczania celów i przedmiotu monitorowania obszarami badawczymi, o których wspomniano powyżej.

W obszarze „Możliwości kształcenia” - pytano m.in. o:

- źródła informacji dla nauczycieli na temat zmian w kształceniu zawodowym obowiązujących od 1 września 2012 roku;
- wpływ klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego na zmiany w ofercie edukacyjnej szkoły;
- opracowanie i uruchomienie kwalifikacyjnych kursów zawodowych;
- formy informowania rodziców uczniów na temat zmian w kształceniu zawodowym;
- realizację doradztwa zawodowego w szkole;
- badanie losów absolwentów;
- sposoby monitorowania wdrażania podstawy programowej kształcenia w zawodzie.

W tej części kwestionariusza zadano 16 pytań w przypadku dyrektora zasadniczej szkoły zawodowej (w tym 10 pytań zasadniczych i 6 pytań filtrujących), 16 pytań w przypadku dyrektora technikum (w tym 10 pytań zasadniczych i 6 filtrujących), 14 pytań w przypadku dyrektora szkoły policealnej (w tym 9 pytań zasadniczych i 5 filtrujących).

W obszarze „Szkolny plan nauczania” pytano m.in. o:

- kolejność realizacji kwalifikacji w przypadku, kiedy w zawodzie, w którym kształci szkoła wyodrębniono więcej niż jedną kwalifikację;
- zaplanowanie w szkolnych planach nauczania terminów przystąpienia uczniów do egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie;
- sposób realizacji wspólnych efektów kształcenia w zawodach;
- formy zastępstw w przypadku nieobecności na zajęciach nauczyciela prowadzącego kształcenie w zawodzie.

W tej części kwestionariusza ankiety zadano 18 pytań w przypadku dyrektora zasadniczej szkoły zawodowej (w tym 14 pytań zasadniczych i 4 pytań filtrujących), 24 pytania w przypadku dyrektora technikum (w tym 17 pytań zasadniczych i 7 filtrujących), ogółem 22 pytania w przypadku dyrektora szkoły policealnej (w tym 16 pytań zasadniczych i 6 filtrujących).

W obszarze „Program nauczania dla zawodu” pytano m.in. o:

- sposoby opracowania programów nauczania przez nauczycieli;

- korzystanie z przykładowych programów nauczania proponowanych przez wydawnictwa lub KOWEziU;
- współpracę szkoły z pracodawcami przy przygotowywaniu programów nauczania;
- zaplanowanie w programach nauczania przedmiotów ogólnokształcących treści wspierających kształcenie w zawodzie.

W tej części kwestionariusza ankiety zadano 8 pytań w przypadku dyrektora zasadniczej szkoły zawodowej (w tym 5 pytań zasadniczych i 3 pytań filtrujących), 9 pytań w przypadku dyrektora technikum (w tym 5 pytań zasadniczych i 4 filtrujące), 8 pytań w przypadku dyrektora szkoły policealnej (w tym 4 pytania zasadnicze i 4 filtrujące).

W obszarze „Warunki realizacji kształcenia” pytano m.in. o:

- podjęcie przez szkołę współpracy z różnymi podmiotami, takimi jak: pracodawcy czy szkoły wyższe, czy placówki kształcenia ustawicznego w celu dostosowania kształcenia do potrzeb rynku pracy;
- stan bazy technodydaktycznej, która znajduje się w szkole czy wyposażenia szkół w związku z wprowadzeniem nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach.

W tej części kwestionariusza ankiety zadano 16 pytań w przypadku dyrektora zasadniczej szkoły zawodowej (w tym 10 pytań zasadniczych i 6 pytań filtrujących), 16 pytań w przypadku dyrektora technikum (w tym 10 pytań zasadniczych i 6 filtrujących), 14 pytań w przypadku dyrektora szkoły policealnej (w tym 9 pytań zasadniczych i 5 filtrujących).

W obszarze „Doskonalenie zawodowe kadry zarządzającej i nauczycieli” pytano o tematykę szkoleń, w jakich uczestniczyli i chcieliby uczestniczyć dyrektorzy szkół.

W tej części kwestionariusza ankiety zadano po 2 pytania dla dyrektorów każdego typu szkoły kształcącej w zawodzie.

Kwestionariusz ankiety dla dyrektorów zasadniczych szkół zawodowych składał się z 52 pytań ogółem, dla dyrektorów techników z 58 pytań ogółem, a dla dyrektorów szkół policealnych z 54 pytań ogółem.

Kwestionariusz ankiety dla nauczycieli był jeden – niezależnie od typu szkoły, w jakiej nauczyciele kształcili uczniów w zawodzie – i skonstruowany był w oparciu o te same obszary, co kwestionariusze dla dyrektorów. Ogółem w kwestionariuszu dla nauczycieli znajdowały się 53 pytania.

Pytania w kwestionariuszach ankiet dla dyrektorów i nauczycieli miały formę zamkniętą. Część z nich miała formę alternatywną, zakładającą możliwości odpowiedzi np. „tak” lub „nie”, z których wybrane stanowiły pytania filtrujące. Mniejsza część pytań z rozbudowaną kafeterią odpowiedzi miała charakter dysjunktywny, wymagający wyboru tylko jednej odpowiedzi. Natomiast większość pytań miała charakter koniunktywny, umożliwiając dokonanie wyboru więcej niż jednej z podanych odpowiedzi. Koniunktywny charakter pytania oznaczony był informacją „Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź” znajdującą się bezpośrednio pod pytaniem. W przypadku wielu pytań, w kafeterii odpowiedzi znajdowała się odpowiedź „inne, jakie?”, które dawało respondentom szansę na wskazanie innej niż podane powyżej w kafeterii odpowiedzi. Ze względu na klarowność przedstawianych danych kategoria „inne, jakie?” nie będzie przedstawiana na poszczególnych wykresach, tylko omawiana w opisie pod wykresem.¹

Przebieg procesu monitorującego

Udział szkół w monitorowaniu był dobrowolny. Do 7033 szkół kształcących w zawodzie w całej Polsce wysłano list intencyjny, informujący o procesie monitorowania, zachęcający do udziału w badaniu. Od 10 września 2013 roku pod adresem www.monitorowanieppkz.pl dostępny był formularz zgłoszeniowy do udziału w powszechnym monitorowaniu procesu wdrażania PPKZ. Dyrektorzy szkół do 15 września 2013 roku mieli czas na wypełnienie formularzy zgłoszeniowych.

¹ Wszystkie pytania i wszystkie odpowiedzi zawarte w wykresach i w treści analizy badawczej raportu są pytaniami i odpowiedziami, wziętymi wprost z przygotowanych kwestionariuszy ankiet. W raporcie znajdują się również pierwotne wypowiedzi respondentów na pytanie „inne, jakie...?”, które nierzadko odbiegają od przyjętych w prawie oświatowym form.

Po wypełnieniu formularza zgłoszeniowego, dyrektor szkoły otrzymywał instrukcje dalszego postępowania wraz z kodami dostępu do kwestionariuszy ankiet. Kody dostępu były aktywne od 20 września do 5 października 2013 roku, a możliwość wypełnienia kwestionariuszy ankiet upływała 7 października 2013 roku. Był to tym samym czas, w którym respondenci wypełniali kwestionariusze – czas badania właściwego. Z kodów dostępu mogli korzystać dyrektorzy szkół i wybrani przez nich nauczyciele kształcenia zawodowego. Kwestionariusze ankiet były wypełniane online, bez asysty badacza, po wpisaniu odpowiednich kodów dostępu (tokenów). W przypadku, kiedy wypełnianie kwestionariusza ankiety zostało przerwane przez badanego z jakichś powodów, dalsze jej wypełnianie było możliwe przez ok. 10 godzin. Po tym czasie wypełnianie kwestionariusza ankiety należało zacząć od początku.

Dla wypełniających kwestionariusze ankiet została również uruchomiona pomoc techniczna. W przypadku problemów dotyczących sposobów wypełniania ankiet i ewentualnych problemów technicznych badani mogli kontaktować się pod podanym przez zlecającego monitorowanie adresem e-mailowym, z zapewnieniem, że odpowiedź zostanie udzielona w ciągu 24 godzin od wysłania zapytania.

Struktura próby badawczej

Do udziału w monitorowaniu zaproszono publiczne oraz niepubliczne z uprawnieniami publicznymi:

- zasadnicze szkoły zawodowe;
- technika;
- szkoły policealne (dla młodzieży oraz dla dorosłych).

W monitorowaniu nie uczestniczyły szkoły specjalne oraz technika uzupełniająca.

W tabeli 1 zostały zestawione dane dotyczące rozkładu liczbowego poszczególnych typów szkół, które wzięły udział w monitorowaniu ze wskazaniem ich procentowego udziału w ogólnej liczbie szkół danego typu.

Tabela 1. Zestawienie danych dotyczące rozkładu liczbowego poszczególnych typów szkół, które wzięły udział w monitorowaniu

	Liczba szkół danego typu	Liczba szkół uczestniczących w monitorowaniu	Procent	Liczba nauczycieli uczestniczących w badaniu
Zasadnicza szkoła zawodowa	1689	284	17%	915
Technikum	2167	526	24%	2397
Szkoła policealna	3177	122	4%	472
Ogółem	7033	932	13%	3784

W przypadku **zasadniczych szkół zawodowych** w próbie wzięły udział 284 szkoły z 1689 wszystkich zasadniczych szkół zawodowych w Polsce, co daje 17% ogólnej liczby szkół tego typu. Liczba nauczycieli uczestniczących w monitorowaniu z zasadniczych szkół zawodowych wyniosła 915 osób, co daje średnio trzech nauczycieli na jedną szkołę.

W przypadku **techników** w próbie wzięło udział 526 szkół z 2167 wszystkich techników w Polsce, co daje 24% ogólnej liczby szkół tego typu. Liczba nauczycieli uczestniczących w monitorowaniu z techników wyniosła 2397 osób, co daje średnio blisko pięciu nauczycieli na jedną szkołę.

W przypadku **szkół policealnych** w próbie wzięły udział 122 szkoły z 3177 wszystkich szkół policealnych w Polsce, co daje 4% ogólnej liczby szkół tego typu. Liczba nauczycieli uczestniczących w monitorowaniu ze szkół policealnych wyniosła 472 osób, co daje średnio blisko czterech nauczycieli na jedną szkołę.

Ogółem w badaniu wzięły udział 932 szkoły z ogólnej liczby 7033 szkół poszczególnych typów w Polsce, co daje 13% ogólnej liczby wszystkich szkół. Liczba wszystkich nauczycieli uczestniczących w monitorowaniu wyniosła 3784 osoby, co daje średnio czterech nauczycieli na jedną szkołę.

Nauczycieli, którzy wzięli udział w monitorowaniu można podzielić na dwie grupy (Tabela 2):

- nauczyciele kształcenia zawodowego teoretycznego;
- nauczyciele kształcenia zawodowego praktycznego.

Tabela 2. Odsetek nauczycieli, którzy wzięli udział w monitorowaniu w podziale na nauczycieli kształcenia zawodowego teoretycznego i praktycznego

	Liczba nauczycieli	Procent
Nauczyciel kształcenia zawodowego teoretycznego	3234	85%
Nauczyciel kształcenia zawodowego praktycznego	1879	50%

Przeważającą liczbę – 85% nauczycieli stanowili nauczyciele kształcenia zawodowego teoretycznego, a co drugi nauczyciel (50%) był nauczycielem kształcenia zawodowego praktycznego. Przy czym nauczyciele mogli zaznaczyć w kwestionariuszu obie odpowiedzi.

Dyrektorzy szkół wypełniając formularz zgłoszenia mogli zgłosić do monitorowania jeden, dwa lub trzy zawody, w których w roku szkolnym 2012/2013 w ich szkole prowadzone było kształcenie w oddziałach klasy pierwszej. W związku z tym, w wielu pytaniach, dyrektorzy udzielali odpowiedzi osobno dla każdego z tych zawodów. **Dlatego też na niektóre pytania dyrektorzy udzielili więcej odpowiedzi niż jest szkół.** Omawiając wyniki monitorowania w takiej sytuacji użyto formuły „w x przypadkach” lub w „x przypadkach odpowiedzi dyrektorów”. W takiej sytuacji dane należy odczytywać z założeniem, że jeden dyrektor (odpowiedź dyrektora) równa się jeden zawód, w którym jest prowadzone kształcenie w szkole, a nie jedna szkoła. Oprócz tego pojawiały się również pytania do dyrektorów nie o zawód, w którym jest prowadzone kształcenie w szkole, a o szkołę. W takim wypadku jeden dyrektor (odpowiedź dyrektora) równa się jedna szkoła, z wyjątkiem pytań koniunkcyjnych zezwalających na zaznaczenie więcej niż jednej z podanych odpowiedzi.

Zdecydowana większość szkół, które wzięły udział w monitorowaniu to szkoły publiczne (94%). Pozostałe to szkoły niepubliczne z uprawnieniami szkoły publicznej (6%).

Blisko dziewięć na dziesięć szkół (89%), które wzięły udział w monitorowaniu to szkoły wchodzące w skład zespołów szkół. Co dziesiąta monitorowana szkoła (11%) była szkołą samodzielną.

Szkoły, które wzięły udział w monitorowaniu kształciły łącznie w 114 zawodach z 193 zawodów z klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, w których odbywa się kształcenie w danym zawodzie.

W tym:

- zasadnicze szkoły zawodowe zgłosiły monitorowanie w 37 zawodach;
- technika kształciły w 54 zawodach, w tym w 6 zawodach, w których kształcenie jest możliwe także w szkole policealnej;
- szkoły policealne kształciły w 29 zawodach, w tym w 6 zawodach, w których kształcenie jest możliwe także w technikum.

Wśród najpopularniejszych zawodów, w których kształciły zasadnicze szkoły zawodowe uczestniczące w monitorowaniu są:

- kucharz – 137 szkół;
- mechanik pojazdów samochodowych – 110 szkół;
- sprzedawca – 79 szkół;
- monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie – 62 szkoły;
- fryzjer – 61 szkół;
- cukiernik – 54 szkoły.

Wśród najpopularniejszych zawodów, w których kształciły monitorowane technika są:

- technik informatyk – 179 szkół;
- technik żywienia i usług gastronomicznych – 167 szkół;
- technik ekonomista – 142 szkoły;
- technik hotelarstwa – 139 szkół.

Wśród najpopularniejszych zawodów, w których kształciły monitorowane szkoły policealne są:

- technik administracji – 39 szkół;
- technik bezpieczeństwa i higieny pracy – 36 szkół;
- technik masażysta – 34 szkoły;
- opiekun medyczny – 30 szkół;
- technik usług kosmetycznych – 30 szkół.

Zdecydowana większość szkół, które wzięły udział w monitorowaniu zgłosiła zawody, w których kształcenie odbywa się według programów nauczania o strukturze przedmiotowej

– odpowiednio 96% zasadniczych szkół zawodowych, 93% techników i 94% szkół policealnych.

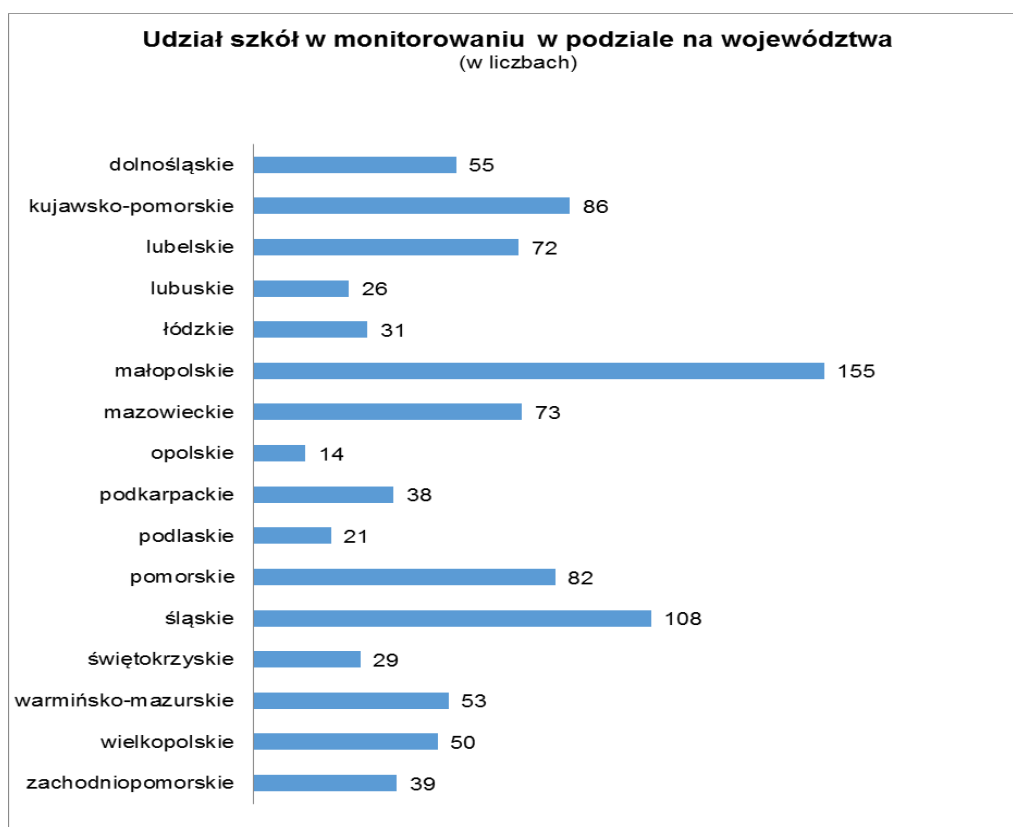
Kształcenie w oparciu o programy o strukturze modułowej prowadziło 4% zasadniczych szkół zawodowych, 7% techników i 6% szkół policealnych.

Modułowa struktura programu nauczania występowała najczęściej w zawodach:

- cukiernik oraz monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie w zasadniczych szkołach zawodowych;
- kelner, technik informatyk, technik elektronik, technik elektryk oraz technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej w technikach;
- technik administracji w szkołach policealnych.

W monitorowaniu pod względem liczbowym najliczniej reprezentowane były szkoły z województw: małopolskiego, śląskiego, kujawsko-pomorskiego i pomorskiego (Wykres 1).

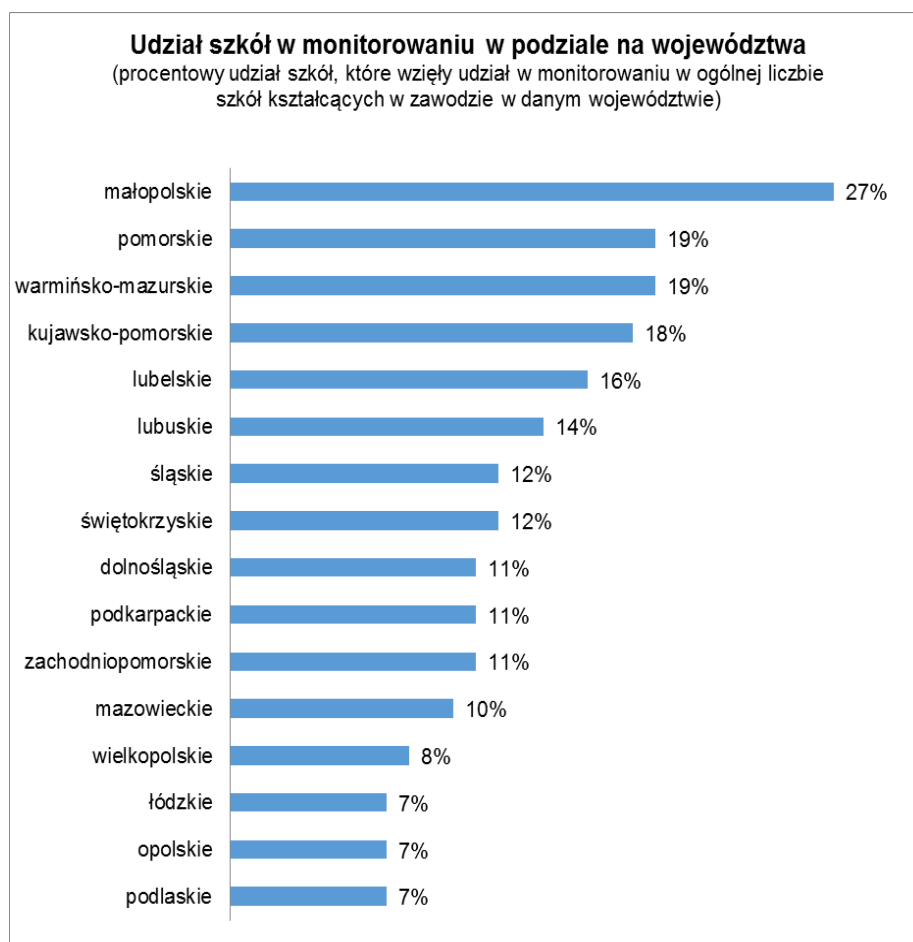
Wykres 1. Udział szkół w monitorowaniu w podziale na województwa

Procentowy udział szkół, które wzięły udział w monitorowaniu w odniesieniu do ogólnej liczby szkół kształcących w zawodzie, w podziale na województwa przedstawia wykres 2.

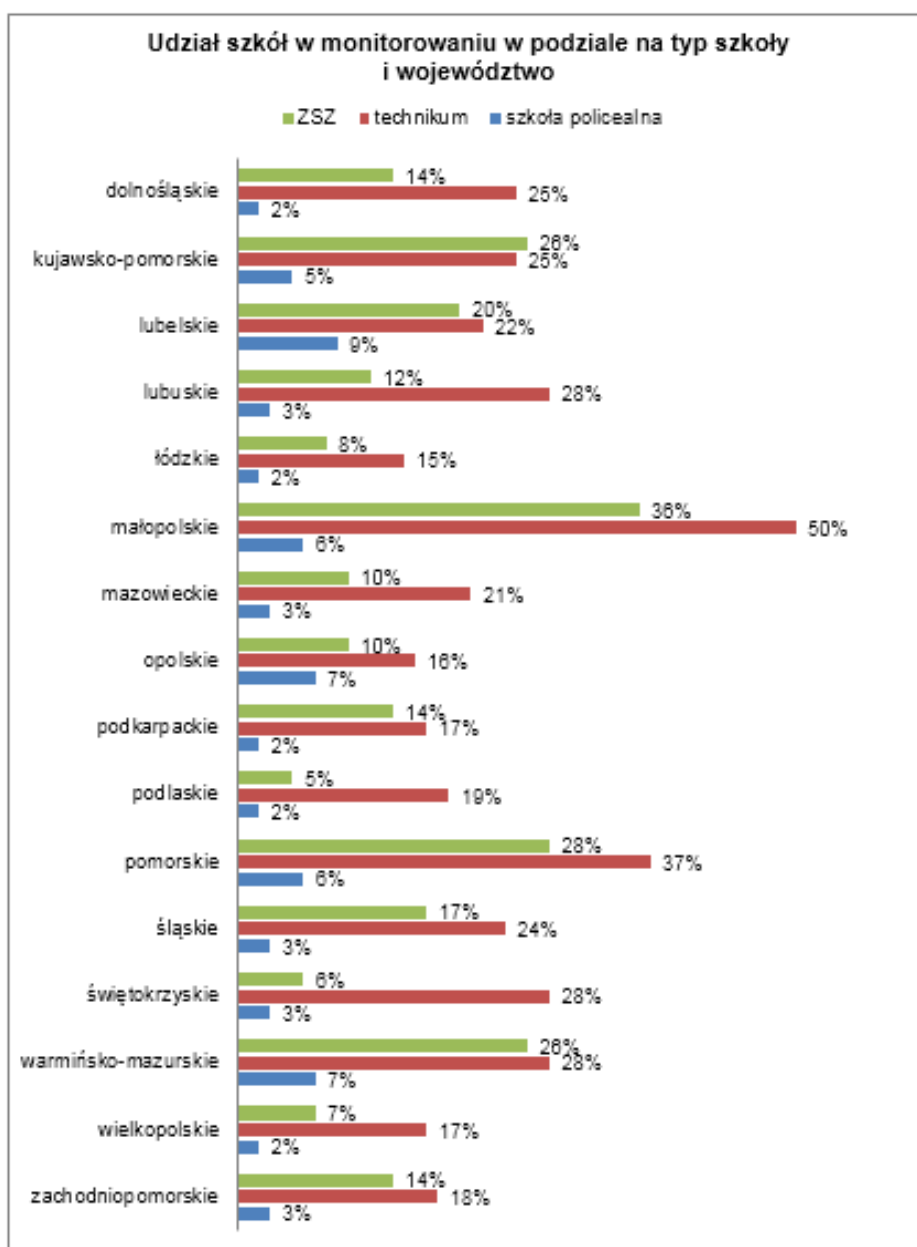
Wykres 2. Procentowy udział szkół, które wzięły udział w monitorowaniu w podziale na województwa

Największy procentowy udział miało województwo małopolskie, w którym monitorowaniem została objęta co czwarta (27%) szkoła kształcąca w zawodzie (Wykres 2). W województwach pomorskim, warmińsko-mazurskim i kujawsko-pomorskim do monitorowania przystąpiła co piąta szkoła (odpowiednio 19%, 19% i 18%). W województwie lubelskim monitorowanie zostało przeprowadzone w co szóstą szkołę (16%), a w województwie lubuskim w co siódmą (14%). W województwach: śląskim i świętokrzyskim monitorowanie przeprowadzono w co ósmą szkołę kształcącą w zawodzie (po 12%), a w województwach: dolnośląskim, podkarpackim i zielonogórskim w co dziewiątą szkołę (11%). W co dziesiątą szkołę monitorowanie zostało przeprowadzone w województwie mazowieckim (10%). Najmniej monitorowanych szkół było w województwach: wielkopolskim (8%), łódzkim (7%), opolskim (7%) i podlaskim (7%).

Procentowy udział monitorowanych szkół w ogólnej liczbie szkół kształcących w województwie w podziale na typy szkół przedstawia wykres 3.

Wykres 3. Procentowy udział monitorowanych szkół w podziale na typy szkół

Procentowy udział poszczególnych typów szkół w monitorowaniu w odniesieniu do liczby każdego typu szkół w województwie jest ważny. W przeprowadzonym monitorowaniu liczba szkół policealnych była statystycznie bardzo mała (4% ze wszystkich szkół policealnych

w Polsce), co ma wpływ na ogólny procentowy udział szkół biorących udział w monitorowaniu w danym województwie.

Tymczasem z zestawienia danych na wykresie 3 wynika, że jeśli chodzi o technika to w monitorowaniu wzięło udział co drugie technikum (50%) z województwa małopolskiego, co trzecie technikum (37%) z województwa pomorskiego, co czwarte technikum z województw: świętokrzyskiego (28%), warmińsko-mazurskiego (28%), lubuskiego (28%), dolnośląskiego (25%), kujawsko-pomorskiego (25%) i śląskiego (24%). Z województw: lubelskiego, mazowieckiego, podlaskiego i zachodniopomorskiego wzięło udział w monitorowaniu co piąte technikum (odpowiednio – 22%, 21%, 19%, 18%). Z województwa wielkopolskiego, podkarpackiego i opolskiego w monitorowaniu wzięło udział co szóste technikum (odpowiednio – 17%, 17% i 16%). W województwie łódzkim w monitorowaniu wzięło udział co siódme technikum (15%).

W przypadku zasadniczych szkół zawodowych procentowo najliczniej reprezentowane było województwo małopolskie – co trzecia ZSZ (36%) z tego województwa wzięła udział w monitorowaniu. W województwach: pomorskim, kujawsko-pomorskim i warmińsko-mazurskim w monitorowaniu wzięła udział co czwarta ZSZ (odpowiednio – 28%, 26%, 26%). W województwie lubelskim w monitorowaniu wzięła udział co piąta ZSZ (20%). W województwie śląskim w monitorowaniu wzięła udział co szósta ZSZ (17%). W województwach: dolnośląskim, podkarpackim i zachodniopomorskim udział w monitorowaniu wzięła co siódma ZSZ (po 14% dla każdego z tych województw). Najmniej licznie reprezentowane województwa w przypadku udziału ZSZ w monitorowaniu to województwo lubuskie – co ósma szkoła tego typu (12%), mazowieckie i opolskie – co dziesiąta ZSZ (po 10%), łódzkie – co dwunasta ZSZ (8%), wielkopolskie – co czternasta ZSZ (7%), świętokrzyskie – co szesnasta ZSZ (6%) i podlaskie – co siedemnasta ZSZ (5%).

Co czwarta monitorowana szkoła (27%) znajdowała się w mieście powyżej 100 tysięcy mieszkańców, co trzecia (37%) w mieście od 20 do 100 tysięcy mieszkańców, co siódma w mieście od 10 do 20 tysięcy mieszkańców i w mieście do 10 tysięcy mieszkańców. Co jedenasta (9%) monitorowana szkoła znajdowała się na wsi.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Wpływ klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego na ofertę edukacyjną szkoły

Wdrożenie nowej klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (KZSZ)² stanowi jedno z kluczowych rozwiązań, warunkujących osiągnięcie głównego celu reformy kształcenia zawodowego i ustawicznego, tj. uzyskanie większej skuteczności i efektywności edukacji zawodowej oraz zharmonizowanie jej z rynkiem pracy.

Nowa klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego wskazuje zawody nauczane w szkołach ponadgimnazjalnych, w których wyodrębniono kwalifikacje oddzielnie potwierdzane w procesie kształcenia w systemie egzaminów zewnętrznych. Tak więc w odróżnieniu od stanu dotychczasowego, zamiast jednego egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe zdawanego po ukończeniu szkoły, obecnie uczniowie szkół zawodowych jeszcze w trakcie nauki w szkole przystępują do tylu egzaminów potwierdzających kwalifikację w zawodzie, ile kwalifikacji wyodrębniono w danym zawodzie (czyli od jednego do trzech).

Zgodnie z podstawą programową kształcenia w zawodach³ każda z kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie stanowi samodzielną kompletną całość, obejmując określony zasób wiedzy, umiejętności oraz kompetencji personalnych i społecznych. Dzięki temu większość kwalifikacji może być nauczana na kwalifikacyjnych kursach zawodowych (KKZ) w systemie kształcenia ustawicznego osób dorosłych.

² Załącznik do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz. U. z 2012 r. poz. 7).

³ Załącznik do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. z 2012 r. poz. 184).

Mając na względzie potrzebę ułatwienia dostępu do edukacji zawodowej dla osób dorosłych, reforma systemowo powiązała system szkolnictwa zawodowego dla młodzieży z systemem kształcenia ustawicznego osób dorosłych, m.in. poprzez umożliwienie prowadzenia kwalifikacyjnych kursów zawodowych przez szkoły prowadzące kształcenie zawodowe w zakresie zawodów, w których kształcą.

Chociaż – jak wskazano powyżej – każda z kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie stanowi kompletną całość, to w przypadku nauczania w szkole zawodu, w którym wyodrębniono dwie lub trzy kwalifikacje, konieczne jest zachowanie w planie i programie nauczania dla zawodu takiej kolejności kwalifikacji, jaka jest wskazana w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego.

Pytania z monitorowania związane z klasyfikacją zawodów szkolnictwa zawodowego były ważne z dwóch powodów:

- 1) zmianą listy zawodów;
- 2) wyodrębnieniem w zawodach kwalifikacji.

Zmiany w liście zawodów, które zostały wprowadzone w klasyfikacji zostały przedstawione poniżej.

Zawody usunięte z klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego:

- technik geofizyk,
- technik hydrolog,
- technik meteorolog,
- technik informacji naukowej,
- monter instalacji gazowych,
- monter-instalator urządzeń technicznych w budownictwie wiejskim,
- monter instrumentów muzycznych,
- technik urządzeń audiowizualnych,
- technik dźwięku.

Zawody dla których została zmieniona nazwa oraz zakres:

- korektor i stroiciel instrumentów muzycznych → stroiciel fortepianów i pianin,
- technik instrumentów muzycznych → technik budowy fortepianów i pianin,
- wiertacz odwiertów eksploatacyjnych i geofizycznych → wiertacz,
- kucharz małej gastronomii → kucharz,
- murarz → murarz-tynkarz,
- rzeźnik-wędliniarz → wędliniarz,
- asystent operatora dźwięku → technik realizacji nagrań i nagłośnień,
- technik organizacji produkcji filmowej i telewizyjnej → asystent kierownika produkcji filmowej/telewizyjnej.

Zawody, które zostały połączone i nadano im inną nazwę:

- posadzkarz + technolog robót wykończeniowych w budownictwie + malarz-tapeciarz = **monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie**,
- technik organizacji usług gastronomicznych + technik żywienia i gospodarstwa domowego + kucharz = **technik żywienia i usług gastronomicznych**,
- monter instalacji i urządzeń sanitarnych + monter sieci komunalnych = **monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych**,
- renowator zabytków architektury + technik sztukatorstwa i kamieniarstwa artystycznego = **technik renowacji elementów architektury**

Zawody, które zostały podzielone:

- technik poligraf = **technik procesów drukowania + technik procesów introligatorskich**

Zawody, które zostały dodane do klasyfikacji:

- technik sterylizacji medycznej.

W tym rozdziale opisano, czy i jak nowa KZSZ wpłynęła na ofertę edukacyjną szkoły, czy opracowano programy nauczania na KKZ oraz czy uruchomiono w szkole KKZ, jakie były

przyczyny nieuruchomienia KKZ oraz kolejność kwalifikacji w programie nauczania dla zawodu.

Wprowadzenie nowej klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego mogło wpłynąć na zmiany w ofercie edukacyjnej szkół. Czy tak się stało? Badani w pytaniu, którego rozkład odpowiedzi został przedstawiony na wykresie 4 mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Wykres 4. Rozkład odpowiedzi dyrektorów na pytanie „W jaki sposób nowa klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego wpłynęła na zmiany w ofercie edukacyjnej szkoły?”

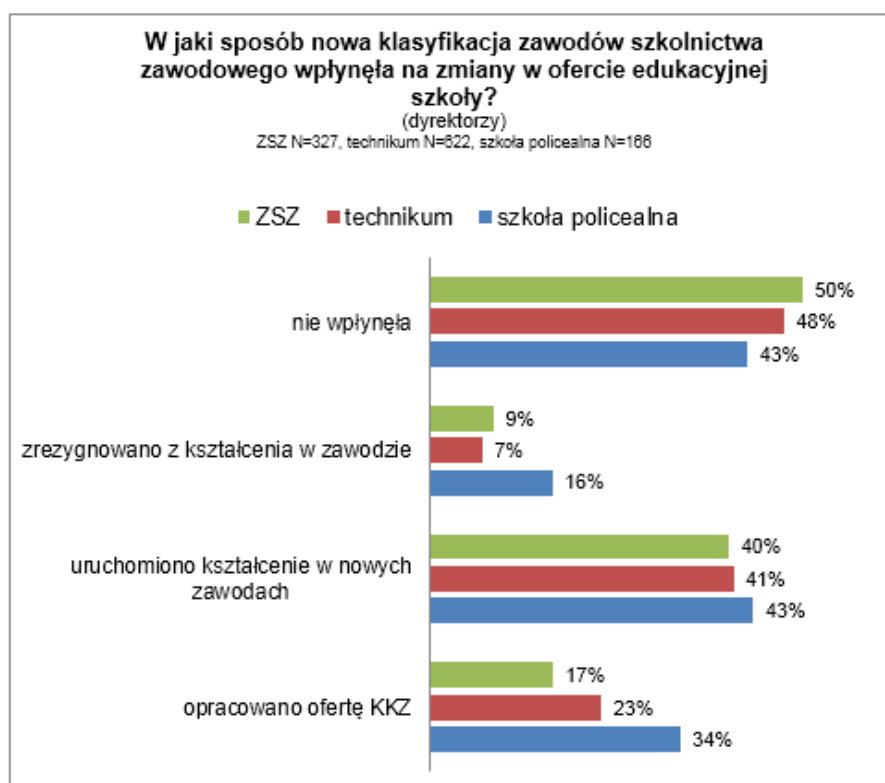
Liczba N odpowiedzi jest większa niż ogólna liczba pytaných dyrektorów szkół, badani mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Blisko połowa badanych (48%) stwierdziła, że nowa klasyfikacja zawodów kształcenia zawodowego nie wpłynęła na zmianę oferty edukacyjnej szkoły.

Zdaniem co jedenastego dyrektora (9%) w szkole, którą kieruje zrezygnowano z kształcenia w zawodzie, ale za to w dwóch piątých (41%) badanych szkół uruchomiono kształcenie w nowych zawodach. Ofertę kształcenia w ramach kwalifikacyjnych kursów zawodowych opracowano w co piątęj badanej szkole (22%).

Dużo więcej informacji na temat tego jak nowa klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego wpłynęła na zmiany w ofertach edukacyjnych szkół daje przyjrzenie się rozkładowi odpowiedzi dyrektorów ze względu na typy szkół (Wykres 5).

Wykres 5. Rozkład odpowiedzi dyrektorów na pytanie „W jaki sposób nowa klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego wpłynęła na zmiany w ofercie edukacyjnej szkoły?”

Liczba N odpowiedzi jest większa niż ogólna liczba pytaných dyrektorów szkół, badani mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Nowa klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego nie miała wpływu na zmianę oferty edukacyjnej szkoły w połowie monitorowanych zasadniczych szkół zawodowych (wskazanie co drugiego dyrektora – 50%) i techników (48%), a także w dwóch piątých szkół policealnych (43%).

Z kształcenia w zawodzie zrezygnowano w co jedenastą zasadniczą szkołę zawodową (9%), w co trzynastym technikum (7%) i w co szóstą szkołę policealną (16%). Jednocześnie (w liczbach względnych) w 40% szkół, niezależnie od ich typu, uruchomiono kształcenie w nowych zawodach. Duże różnice pojawiają się natomiast w przypadku opracowania oferty

kwalifikacyjnych kursów zawodowych. Kursy takie, zdaniem dyrektorów opracowano tylko w co szóstej badanej zasadniczej szkole zawodowej (17%), w co czwartym badanym technikum (23%) oraz w co trzeciej szkole policealnej (34%).

Nieco inny rozkład odpowiedzi ma miejsce w przypadku nauczycieli, zapytanych o to, w jaki sposób nowa klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego wpłynęła na zmiany w ofercie edukacyjnej szkoły (Wykres 6).

Wykres 6. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „W jaki sposób nowa klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego wpłynęła na zmiany w ofercie edukacyjnej szkoły?”

Liczba N odpowiedzi jest większa niż ogólna liczba pytaných nauczycieli, badani mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Ok. 40% nauczycieli stwierdziło, że nowa klasyfikacja zawodów nie wpłynęła na zmianę oferty szkoły oraz że uruchomiono w szkole kształcenie w nowych zawodach. Zdaniem 4% nauczycieli zrezygnowano z kształcenia w zawodzie, a co czwarty nauczyciel (23%) podkreślił, że opracowano w szkole ofertę kwalifikacyjnych kursów zawodowych.

Na wykresie 7 zostały zestawione ze sobą rozkłady odpowiedzi nauczycieli i dyrektorów na pytanie o zmiany w ofercie edukacyjnej szkoły, wywołanej wprowadzeniem nowej klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego.

Wykres 7. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół i nauczycieli na pytanie „W jaki sposób nowa klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego wpłynęła na zmiany w ofercie edukacyjnej szkoły?”

Liczba N odpowiedzi jest większa niż ogólna liczba pytaných dyrektorów szkół i nauczycieli, badani mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Największe rozbieżności w odpowiedziach pojawiają się w przypadku odpowiedzi dotyczącej tego, że nowa klasyfikacja nie wpłynęła na ofertę edukacyjną szkoły – tak twierdzi blisko połowa dyrektorów (48%) i o kilka punktów procentowych mniej nauczycieli (41%).

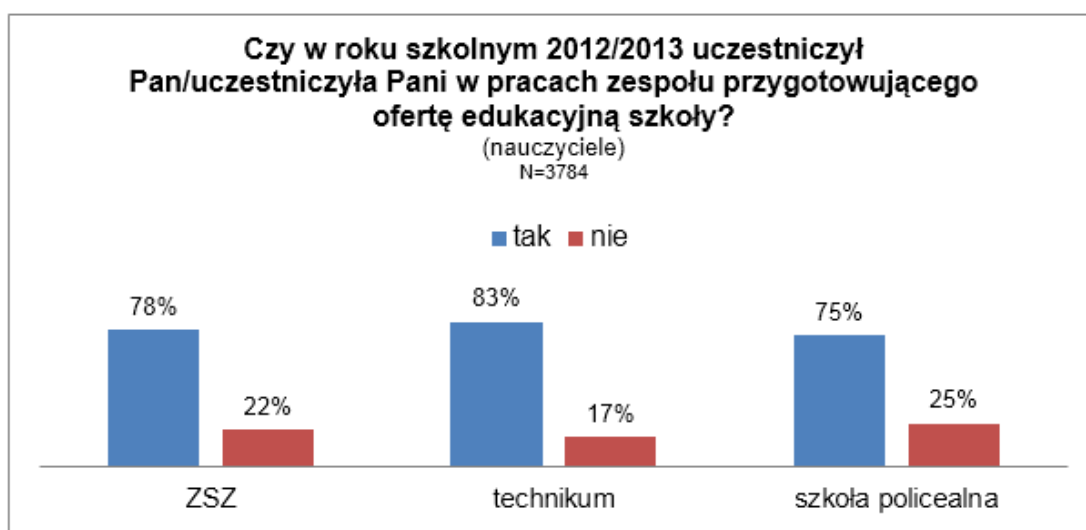
Dużo mniejsze, choć również zauważalne różnice zdań między nauczycielami a dyrektorami można dostrzec w przypadku odpowiedzi dotyczącej rezygnacji szkoły w kształceniu w zawodzie. Zdaniem co jedenastego dyrektora (9%) szkoła zrezygnowała z kształcenia w zawodzie. Na tę zmianę wskazała tylko połowa nauczycieli (4%).

Nauczycieli zapytano również o ich zaangażowanie w opracowywaniu oferty edukacyjnej szkoły. W odpowiedzi na pytanie: „Czy w roku szkolnym 2012/2013 uczestniczył Pan/uczestniczyła Pani w pracach zespołu przygotowującego ofertę edukacyjną szkoły?” ośmiu na dziesięciu nauczycieli (81%) udzieliło odpowiedzi twierdzącej, co piąty pytany nauczyciel (19%) zaznaczył odpowiedź „nie”.

Najrzadziej w pracach zespołu przygotowującego ofertę edukacyjną szkoły brali udział nauczyciele szkół policealnych (75%), następnie zasadniczych szkół zawodowych (78%), a najczęściej nauczyciele techników (83%). Dokładne dane w odniesieniu do typu szkoły zostały zilustrowane na wykresie 8.

Wykres 8. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy w roku szkolnym 2012/2013 uczestniczył(a) Pan(i) w pracach zespołu przygotowującego ofertę edukacyjną szkoły?”

Liczba N na wykresie odpowiada liczbie wszystkich badanych nauczycieli.

Zgodnie z rozporządzeniem z 23 grudnia 2011 roku, klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego wskazuje kwalifikacje wyodrębnione w zawodach, w których można prowadzić kształcenie na kwalifikacyjnych kursach zawodowych. Kwalifikacyjny kurs zawodowy to kurs prowadzony według programu nauczania uwzględniającego podstawę programową kształcenia w zawodach w zakresie jednej kwalifikacji.⁴

Zdaniem badanych dyrektorów **kwalifikacyjne kursy zawodowe zostały opracowane** w niewiele ponad dwustu badanych szkołach (N=209). Opracowanie KKZ nie jest jednak

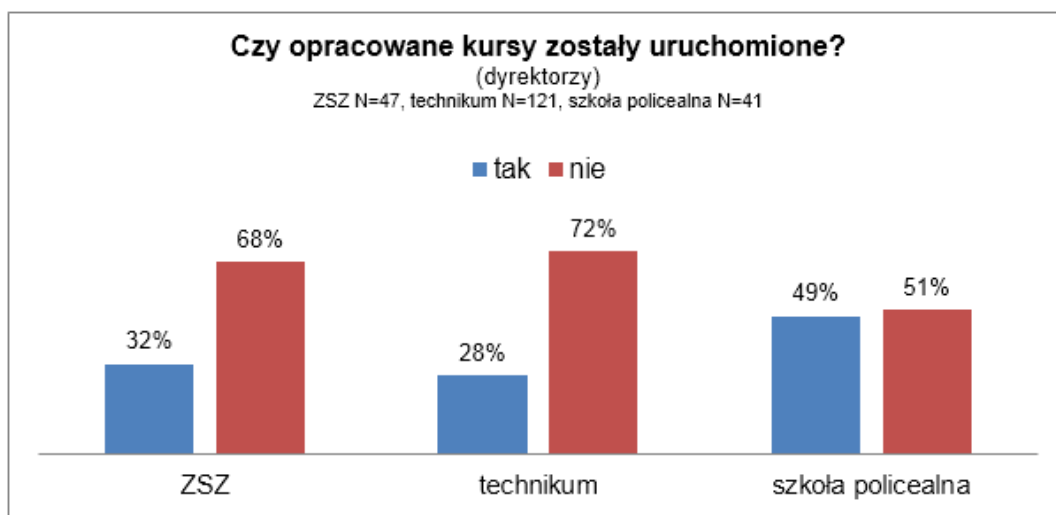
⁴Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2012 roku w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych, Dz. U. 2012 poz. 186

równoznaczne z ich uruchomieniem, ponieważ w dwóch trzecich przypadków (67%) wcześniej opracowane KKZ nie zostały uruchomione.

Biorąc pod uwagę to, że dwie trzecie szkół nie uruchomiło KKZ warto przyjrzeć się rozkładowi odpowiedzi na pytanie „Czy opracowane kursy zostały uruchomione?” przez pryzmat typu szkoły (Wykres 9).

Wykres 9. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Czy opracowane kursy zostały uruchomione?” w podziale na typy szkół

Liczby N dla wszystkich typów szkół sumują się do 209, czyli liczby szkół, w których KKZ zostały opracowane.

Jak można dostrzec na wykresie 9 najmniej KKZ, z wcześniej opracowanych przez szkołę, zostało uruchomionych w technikumach (28%) i w zasadniczych szkołach zawodowych (32%). Najczęściej, bo w co drugiej szkole (49%) KKZ były uruchamiane w szkołach policealnych.

Przyczyny, z powodu których KKZ nie zostały uruchomione, były różne. Najczęstszym wskazywanym przez dyrektorów powodem nieuruchomienia KKZ był brak chętnych. Tę odpowiedź wskazali niemalże wszyscy dyrektorzy ZSZ odpowiadający na to pytanie (97%), co dziewięć dyrektorów technikum (89%) i co ósmy dyrektor szkoły policealnej (84%).

Wykres 10. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Jeśli opracowaliście Państwo ofertę kwalifikacyjnych kursów zawodowych, a kursy nie zostały uruchomione, przyczyną tego było:” w podziale na typy szkół

Liczba N przedstawia rozkład odpowiedzi na pytanie z wykorzystaniem kafeterii w pytaniu bez uwzględnienia odpowiedzi „inne, jakie?”, które stanowiły 33% wszystkich odpowiedzi na to pytanie ogółem. Dyrektorzy mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Pozostałe przyczyny tego, że KKZ nie zostały uruchomione to brak zgody organu prowadzącego (wskazanie co dziesiątego dyrektora ZSZ (10%), co dwunastego dyrektora technikum (8%) i co dziewiątego dyrektora szkoły policealnej (11%)) oraz problemy organizacyjne czy brak środków finansowych. Co trzeci badany dyrektor (33%) zaznaczył w odpowiedzi na pytanie o przyczyny niuruchomienia KKZ odpowiedź „inne, jakie?”. Większość z nich niestety nie wyjaśniła, jakie jeszcze inne, poza wymienionymi w kafeterii, problemy wiążą się z niuruchomieniem KKZ-tów w szkole. Kilku z dyrektorów wskazało, że niuruchomienie kwalifikacyjnych kursów zawodowych wiązało się w ich szkole między innymi z:

- „brakiem wiedzy kandydatów na temat nowelizacji kształcenia zawodowego”;
- „rezygnacją kandydatów, którzy podjęli w tym samym czasie kształcenie ogólne”;

- „koniecznością współpracy z Centrum Kształcenia Praktycznego”;
- „brakiem lub małą ilością informacji o podstawie prawnej i zasadach organizowania oraz prowadzenia kursów”;
- „ograniczeniem kursów tylko do uczniów i absolwentów danej szkoły przez organ prowadzący”;
- „zbyt późną zgodą organu prowadzącego”.⁵

Kilku dyrektorów wskazało także na to, że kursy są opracowane, ale zarówno szkoła jak i organ prowadzący już po opracowaniu programu kursu podjęli decyzję o uruchomieniu KKZ w następnym roku szkolnym lub kalendarzowym niż ten, o który byli pytani badani w kwestionariuszu (rok szkolny 2012/2013).

Na koniec tej części raportu, która dotyczy między innymi KKZ warto przyjrzeć się odpowiedziom nauczycieli w tym obszarze pytań w ramach przeprowadzonego monitorowania.

Trzy czwarte pytaných nauczycieli (76%) zadeklarowało, że brało udział w opracowaniu programu kwalifikacyjnego kursu zawodowego. Jednocześnie dziewięciu na dziesięciu nauczycieli (91%) stwierdziło, że nie prowadziło w roku szkolnym 2012/2013 zajęć na KKZ.

W klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego dla każdego zawodu podane są nazwy wyodrębnionych w nim kwalifikacji i są one oznaczone: K1, K2, K3. Kody jednoznacznie wskazują, w jakiej kolejności należy realizować kwalifikacje. Jest to dodatkowo wzmocnione w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 roku w sprawie dopuszczenia do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników w §5, pkt.1, ust. 3, w którym zapisano, że program nauczania dla zawodu „uwzględnia wyodrębnienie kwalifikacji w zawodzie zgodnie z klasyfikacją zawodów szkolnictwa zawodowego, określoną rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 roku w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz. U. z 2012 r. poz. 752)”.⁶

⁵ Oryginalny zapis odpowiedzi respondentów.

⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 roku w sprawie dopuszczenia do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. 2012, poz. 752)

W związku z powyższym zasadne wydało się pytanie o to, czy w szkołach, w których naucza się zawodów, w ramach których wyodrębniono więcej niż jedną kwalifikację, kolejność kwalifikacji jest taka sama, jak w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego.

Tabela 3. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkoły na pytanie „Czy w przypadku zawodów, w których w Pana/Pani szkole wyodrębniono więcej niż jedną kwalifikację, w przyjętym w roku szkolnym 2012/2013 szkolnym planie nauczania kolejność realizacji kwalifikacji jest taka sama, jak w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego?”

Czy w przypadku zawodów, w których w Pana/Pani szkole wyodrębniono więcej niż jedną kwalifikację, w przyjętym w roku szkolnym 2012/2013 szkolnym planie nauczania kolejność realizacji kwalifikacji jest taka sama, jak w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego?		
	Liczba przypadków zawodów, w których kształcą szkoły	Procent przypadków zawodów, w których kształcą szkoły
Tak	1615	73,8%
Nie	8	0,4%
Nie dotyczy	565	25,8%

Spośród wszystkich 2188 przypadków monitorowanych szkół, w których prowadzono kształcenie w zawodach, blisko trzy czwarte (74,2% - łącznie odpowiedzi „Tak” i „Nie”) to zawody, w których wyodrębniono więcej niż jedną kwalifikację. W tej grupie, tylko w ośmiu przypadkach (0,4%), dyrektorzy stwierdzili, że kolejność realizacji kwalifikacji nie jest taka sama, jak w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego. Były to przypadki, które dotyczyły takich zawodów jak:

- monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie,
- technik cyfrowych procesów graficznych,
- technik pojazdów samochodowych,
- technik budownictwa,
- technik usług kosmetycznych.

Cztery z ośmiu przypadków, w których w szkolnym planie nauczania kolejność realizacji kwalifikacji nie była taka sama, jak w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego dotyczyła zawodu „monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie”.

Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie to zawód, w którym wyodrębniono trzy kwalifikacje: K1 – Montaż systemów suchej zabudowy; K2 – Wykonywanie robót malarsko-tapeciarskich; K3 – Wykonywanie robót posadzkarsko-okładzinowych. Kształcenie w tym zawodzie odbywało się w 45 szkołach, które uczestniczyły w monitorowaniu. Przy czym nie sposób tu wyznaczyć wspólnego mianownika, jeśli chodzi o kolejność nauczania kwalifikacji, w tych szkołach, które realizują je nie tak jak jest to zapisane w KZSZ. W jednej szkole najpierw realizowano kwalifikację K2 – Wykonywanie robót malarsko-tapeciarskich, następnie kwalifikację K3 – Wykonywanie robót posadzkarsko-okładzinowych, a następnie kwalifikację K1 – Montaż systemów suchej zabudowy. Natomiast w innej szkole najpierw realizowano kwalifikację K3 - Wykonywanie robót posadzkarsko-okładzinowych, następnie kwalifikację K2 - Wykonywanie robót malarsko-tapeciarskich, a na końcu kwalifikację K1 - Montaż systemów suchej zabudowy.

W przypadku pozostałych wymienionych zawodów, w których nauczanie kwalifikacji realizowano w innej kolejności niż wskazanej w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego były to pojedyncze szkoły.

Dyrektorów szkół, w których kolejność realizacji kwalifikacji została zmieniona, zapytano o przyczyny tej zmiany:

- „kwalifikacje w ramach danego zawodu są od siebie niezależne i dlatego też można je realizować w dowolnej kolejności”;
- „zawód, w którym wyodrębniono 3 kwalifikacje sprawia ogromne trudności organizacyjne, związane z zatrudnieniem nauczycieli”;
- „przyjęto sposób realizacji na podstawie analizy przyjętego programu nauczania”;
- „szkoła ma pracownię do prowadzenia zajęć praktycznych i treści nauczania w tej kwalifikacji są bardziej przystępne dla uczniów niż z pozostałych kwalifikacji”.⁷

Reasumując, zmiany wprowadzone w kolejności realizacji kwalifikacji w planach nauczania w szkołach były wynikiem problemów czy też wyzwań organizacyjnych, z którymi spotkała się szkoła w procesie kształcenia uczniów.

⁷Oryginalny zapis odpowiedzi respondentów.

WNIOSKI

1. Niemalże wszystkie szkoły, uczące w zawodach, w których wyodrębniono dwie lub trzy kwalifikacje zaplanowały w programie nauczania dla zawodu kolejność kwalifikacji taką, jaką wskazuje klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego.
2. W wyniku monitorowania szczególnie interesujący okazał się przypadek szkół, które kształcą w zawodzie „monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie”, bowiem w przypadku co dziesiątej szkoły, która była objęta monitorowaniem, kształcącej w tym zawodzie, kwalifikacje były nauczane niezależnie od kolejności przedstawionej w KZSZ; być może warto przyjrzeć się bliżej efektom kształcenia właściwym dla tych kwalifikacji, które wskazuje podstawa programowa kształcenia w zawodach.
3. Zdaniem 50% dyrektorów i 40% nauczycieli nowa klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego nie wpłynęła na zmiany w ofercie edukacyjnej monitorowanych szkół, w szczególności nie uruchomiono kwalifikacyjnych kursów zawodowych.
4. W co piątej szkole opracowano kwalifikacyjne kursy zawodowe, jednak tylko w jednej trzeciej z nich KKZ uruchomiono w roku szkolnym 2012/2013.
5. Z odpowiedzi badanych dyrektorów można domniemywać, że większa liczba KKZ zostanie uruchomiona w kolejnym roku szkolnym.
6. Większość szkół, która przygotowała KKZ-ty to szkoły policealne – w tym typie szkoły opracowano KKZ-ty dwa razy częściej niż w ZSZ (w liczbach względnych).
7. Główną przyczyną, dla której opracowane kursy kwalifikacji zawodowych nie zostały uruchomione był – zdaniem respondentów - brak chętnych.
8. Większość badanych nauczycieli (trzy czwarte) brało udział w opracowaniu programu kwalifikacyjnego kursu zawodowego, jednak tylko co jedenasty prowadził zajęcia na KKZ, co wiąże się z tym, że tylko w kilkudziesięciu szkołach, z 932 monitorowanych, KKZ-ty zostały uruchomione.
9. Ośmiu na dziesięciu nauczycieli uczestniczyło w pracach zespołu przygotowującego ofertę edukacyjną szkoły, przy czym częściej biorą w nich udział nauczyciele zasadniczych szkół zawodowych i techników, niż nauczyciele szkół policealnych.

Opracowanie szkolnego planu nauczania

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. z 2012 r. poz. 204) określa ramowe plany nauczania dla publicznych szkół ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie zawodowe w załącznikach:

- nr 6 – dla zasadniczej szkoły zawodowej, w tym zasadniczej szkoły zawodowej specjalnej dla uczniów niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie oraz zagrożonych niedostosowaniem społecznym;
- nr 8 – dla technikum, w tym technikum specjalnego dla uczniów w normie intelektualnej: niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie oraz zagrożonych niedostosowaniem społecznym;
- nr 9 – dla szkoły policealnej, w tym szkoły policealnej specjalnej dla uczniów w normie intelektualnej: niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie oraz zagrożonych niedostosowaniem społecznym;
- nr 13 – dla szkoły policealnej dla dorosłych.⁸

Zgodnie z § 4 ust. 1 i 5 tego rozporządzenia na podstawie ramowego planu nauczania dyrektor szkoły ustala szkolny plan nauczania, w którym określa dla poszczególnych klas (semestrów) na danym etapie edukacyjnym tygodniowy (semestralny) wymiar godzin odpowiednio:

- 1) poszczególnych obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego oraz zajęć z wychowawcą;
- 2) poszczególnych obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia zawodowego, przy czym dyrektor szkoły ustala też obowiązkowe zajęcia edukacyjne z zakresu kształcenia zawodowego dla danego zawodu;
- 3) zajęć rewalidacyjnych dla uczniów niepełnosprawnych;
- 4) dodatkowych zajęć edukacyjnych, jeżeli takie zajęcia są prowadzone.⁹

⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych, Dz. U. z 2012 r. poz. 204

W odniesieniu do kształcenia zawodowego ramowe plany nauczania wskazują łączny minimalny wymiar godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z podziałem na kształcenie zawodowe teoretyczne i kształcenie zawodowe praktyczne. Rozdziału tych godzin na poszczególne obowiązkowe zajęcia edukacyjne z zakresu kształcenia zawodowego (wynikające z realizowanego programu nauczania) dokonuje dyrektor szkoły.

W szkolnym planie nauczania szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe należy także uwzględnić praktyczną naukę zawodu, która jest integralnym elementem kształcenia zawodowego. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 grudnia 2010 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz. U. nr 244, poz. 1626) praktyczna nauka zawodu może być realizowana w formie zajęć praktycznych lub praktyk zawodowych.¹⁰

Z uwagi na przedstawione wyżej uwarunkowania formalno-prawne ważne było przyjrzenie się w monitorowanych szkołach procesowi opracowywania szkolnych planów nauczania, zgłaszania uczniów na zewnętrzny egzamin zawodowy potwierdzający kwalifikacje w zawodzie, a także wniknięcie w strukturę planu nauczania pod kątem cyklu edukacyjnego, godzin przeznaczonych na kształcenie w zawodzie, jak i praktyk zawodowych.

Jednym z pierwszych pytań, jakie zadano respondentom w obszarze dotyczącym planów nauczania było pytanie o to, **czy plan nauczania obejmował pełny cykl edukacyjny**. Zagadnienie to jest szczególnie ważne w przypadku kształcenia w zawodach, w których wyodrębniono więcej niż jedną kwalifikację. Wówczas bowiem uczniowie przystępują do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie, np. w drugiej klasie. Zatem do tego czasu muszą być zrealizowane wszystkie efekty kształcenia przypisane do danej kwalifikacji.

Zdaniem zdecydowanej większości badanych (wskazania 98% dyrektorów i 94% nauczycieli) szkolne plany nauczania dla zawodu/zawodów, w których kształci szkoła w roku szkolnym 2012/2013 obejmowały pełen cykl edukacyjny. W 44 przypadkach szkolne plany nauczania

⁹ ibidem

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 grudnia 2010 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu, Dz. U. nr 244, poz. 1626

nie obejmowały pełnego cyklu edukacyjnego. Najczęściej wskazywane przez dyrektorów przyczyny to:

- „brak czasu na przygotowanie planu nauczania na cały cykl”;
- „potrzeba elastyczności wynikająca z kształcenia uczniów z niepełnosprawnością fizyczną i/lub intelektualną”;
- „dwuletni cykl kształcenia”;
- „plan nauczania obejmował nowe efekty kształcenia dla pierwszych klas i wygaszał plan zajęć realizowany według poprzedniej podstawy programowej”;
- „rotacja nauczycieli”;
- „ograniczony czas na dokładne przygotowanie planu nauczania na cały cykl”;
- „plany nauczania były opracowane na okres dwuletniego cyklu kształcenia – w 2012/2013 został zrealizowany plan nauczania obejmujący pierwszy rok nauki”;
- „praca nad całością planów jest realizowana na bieżąco”;
- „obawy nauczyciela przed popełnieniem błędów”;
- „wprowadzenie nowej podstawy programowej 1 września 2013 roku”;
- „rozpoczęcie pierwszego roku cyklu kształcenia w roku szkolnym 2012/2013”.

Zawody, w których szkolne plany nauczania nie obejmowały pełnego cyklu edukacyjnego to:

fryzjer (1 przypadek ze 44)	technik rolnik (1 przypadek z 19)
kucharz (4 przypadki ze 129)	technik turystyki wiejskiej (1 przypadek z 6)
mechanik pojazdów samochodowych (2 przypadki z 99)	technik urządzeń i systemów energetyki (1 przypadek z 14)
murarz-tylnkarz (1 przypadek z 245)	technik weterynarii (2 przypadki z 10)
fototechnik (1 przypadek z 3)	technik żywienia i usług gastronomicznych (1 przypadek z 158)
technik agrobiznesu (1 przypadek z 14)	higienistka stomatologiczna (1 przypadek z 4)
technik drogownictwa (1 przypadek z 5)	ratownik medyczny (3 przypadki z 23)
technik elektronik (1 przypadek z 26)	technik administracji (2 przypadki z 34)
technik elektryk (1 przypadek z 34)	technik bezpieczeństwa i higieny pracy (2 przypadki z 26)
technik geodeta (1 przypadek z 29)	technik dentystyczny (1 przypadek z 2)
technik informatyk (1 przypadek ze 170)	technik farmaceutyczny (5 przypadków z 26)
technik mechatronik (1 przypadek z 40)	technik masaży (6 przypadków z 25)
technik organizacji reklamy (1 przypadek z 35)	technik usług kosmetycznych (1 przypadek z 17)

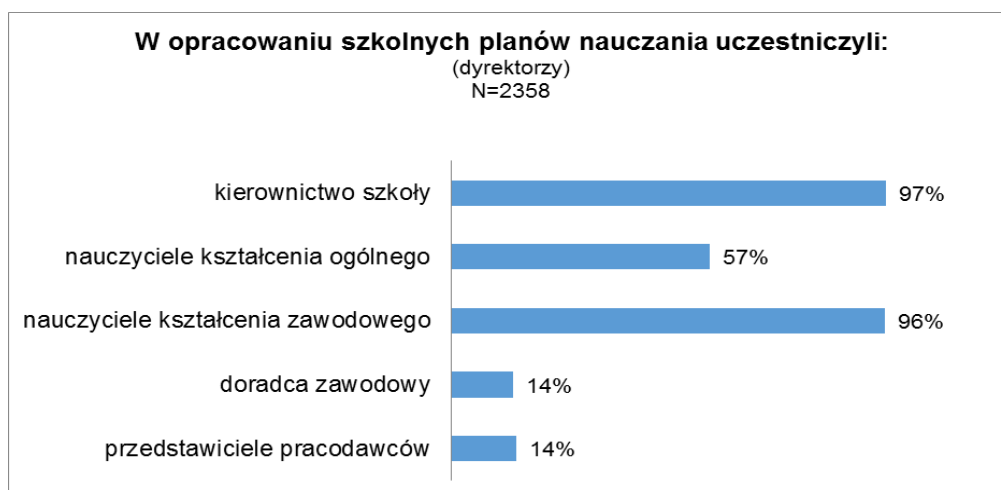

Konieczność uwzględnienia w planach nauczania założeń ilościowych z dwóch kluczowych rozporządzeń (w sprawie ramowych planów nauczania oraz w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach) spowodowała, że szkoły musiały wziąć pod uwagę m.in.:

- ograniczenia dotyczące liczby godzin przeznaczonych na poszczególne przedmioty ogólnokształcące, w tym „rozszerzenia” w przypadku techników;
- ograniczenia dotyczące liczby godzin w tygodniach i latach nauki;
- proporcje godzin przeznaczonych na kształcenie teoretyczne i praktyczne;
- minimalne liczby godzin dla poszczególnych grup efektów kształcenia w PPKZ;
- wyodrębnienie w zawodach kwalifikacji;
- przypisanie efektów kształcenia do poszczególnych przedmiotów/modułów i określenie dla nich godzin w cyklu kształcenia;
- korelację między kształceniem ogólnym i zawodowym.

Tworzenie szkolnego planu nauczania to skomplikowany proces, dlatego nie dziwi fakt, że w jego przygotowaniu uczestniczyło szereg podmiotów/osób (Wykres 11).

Wykres 11. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „W opracowaniu planów nauczania uczestniczyli:”

Liczba N odpowiedzi jest większa niż ogólna liczba pytaných dyrektorów szkół. Badani mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź dla kilku zawodów.

W przygotowaniu szkolnego planu nauczania – zdaniem dyrektorów - uczestniczyli niemalże zawsze nauczyciele kształcenia zawodowego (96%) i kierownictwo szkoły (97%). W niewiele ponad połowie szkół w przygotowaniu planów nauczania uczestniczyli także nauczyciele kształcenia ogólnego (57%). W tworzeniu planu nauczania, oprócz wyżej wymienionych, uczestniczyli również przedstawiciele pracodawców (14%) i doradca zawodowy (14%) – średnio w co siódmej szkole.

Na szczególną uwagę w odniesieniu do pytania o to, kto uczestniczył w przygotowaniu szkolnego planu nauczania, zasługuje kategoria „inne, jakie?”, którą wybrało 94% respondentów. Okazuje się, że oprócz dwóch podstawowych grup uczestniczących przy tworzeniu szkolnych planów nauczania, czyli kierownictwa szkoły i nauczycieli kształcenia zawodowego, pojawiają się niemalże za każdym razem jeszcze inne osoby. Jak wskazują dyrektorzy są to m. in.: „przedstawiciele Centrum Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego”, „przedstawiciele Centrum Kształcenia Zawodowego”, „metodyk”, „kierownik szkolenia praktycznego lub warsztatów szkolnych”, „konsultant KOWEziU”, „przedstawiciel Ośrodka Doskonalenia Zawodowego”, „przedstawiciel organu prowadzącego”, „konsultanci zawodowi” czy też „przedstawiciele innych szkół”, w tym szkół wyższych”.¹¹

Sami nauczyciele pytani o branie udziału w przygotowaniu szkolnych planów nauczania przyznają, że tylko co jedenasty z nich (9%) nie uczestniczył w tym procesie.

Na stronie internetowej Krajowego Ośrodka Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej znajduje się poradnik *Szkolne plany nauczania. Krok po kroku*, jak również przykładowe plany nauczania dla wszystkich zawodów. **Zdecydowana większość dyrektorów monitorowanych szkół korzystała z tej pomocy przy przygotowywaniu planów dla swojej szkoły** – deklarację taką złożyło blisko dziewięciu na dziesięciu dyrektorów (87%) uwzględniając wszystkie zawody, w których kształci szkoła.

W przypadku podziału na typy szkół rozkład odpowiedzi na to pytanie został zaprezentowany w tabeli 4.

¹¹ Oryginalny zapis odpowiedzi respondentów.

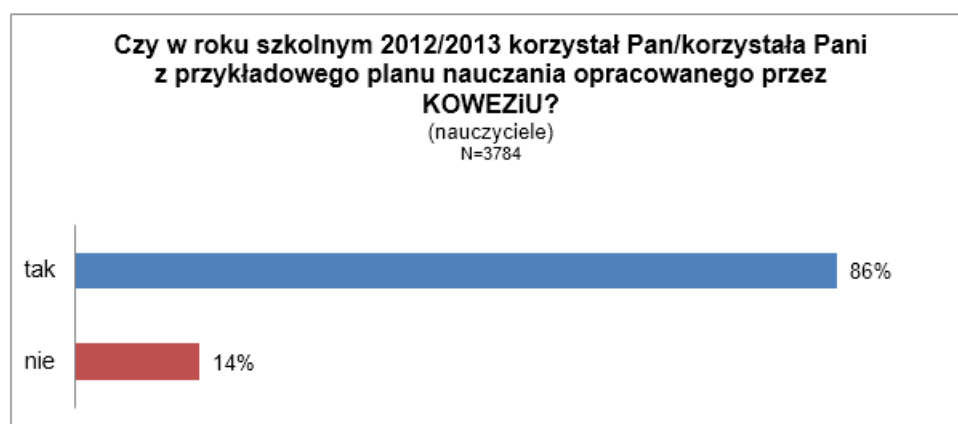
Tabela 4. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkoły na pytanie „Czy w roku szkolnym 2012/2013 korzystał Pan/korzystała Pani z przykładowego planu nauczania opracowanego przez KOWEziU?”

Czy w roku szkolnym 2012/2013 korzystał Pan/korzystała Pani z przykładowego planu nauczania opracowanego przez KOWEziU?		
(dyrektorzy)		
ZSZ N=604, T N=1324, SP N=260		
	tak	nie
Szkoła policealna	81%	19%
Technikum	87%	13%
ZSZ	87%	13%

Statystycznie rzecz ujmując jest większa szansa na to, że z przykładowego planu nauczania dla zawodu umieszczonego na stronie KOWEziU chętniej skorzysta dyrektor zasadniczej szkoły zawodowej czy technikum, niż dyrektor szkoły policealnej.

Również zdecydowana większość nauczycieli (86%) deklarowała, że w roku szkolnym 2012/2013 korzystała z przykładowego planu nauczania opracowanego przez KOWEziU (Wykres 12).

Wykres 12. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy w roku szkolnym 2012/2013 korzystał Pan/korzystała Pani z przykładowego planu nauczania opracowanego przez KOWEziU?”

Liczba N na wykresie odpowiada liczbie wszystkich badanych nauczycieli.

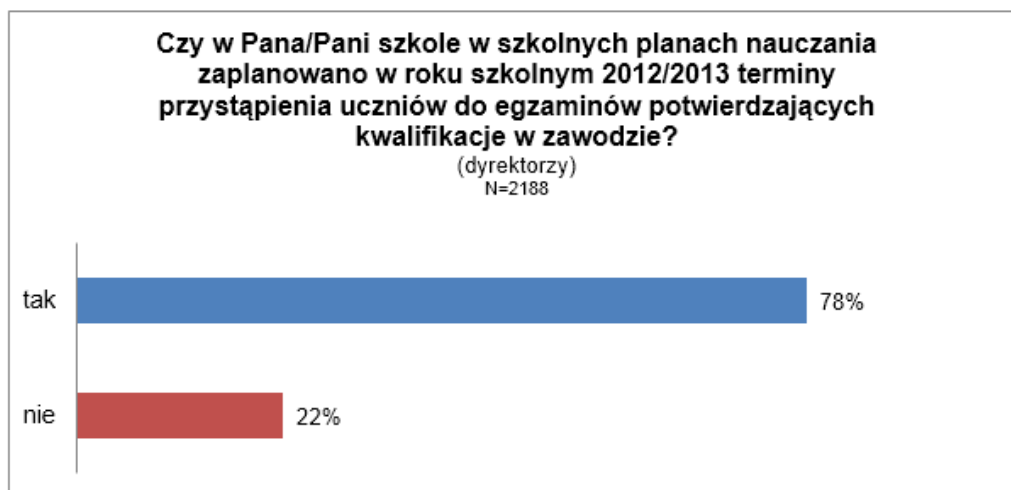
Niezwykle ważnym elementem przy tworzeniu szkolnych planów nauczania jest **uwzględnienie terminów egzaminów potwierdzających kwalifikację w danym zawodzie.**

Zagadnienie to jest kluczowe w przypadku zawodów, w których wyodrębniono dwie lub trzy kwalifikacje.

Ponad trzy czwarte (78%) dyrektorów szkół objętych monitorowaniem w szkolnych planach nauczania zaplanowało terminy przystąpienia uczniów do egzaminów potwierdzających kwalifikację w zawodzie (Wykres 13).

Wykres 13. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkoły na pytanie „Czy w Pana/Pani szkole w szkolnych planach nauczania zaplanowano w roku szkolnym 2012/2013 terminy przystąpienia uczniów do egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie?”

Liczba N na wykresie to liczba odpowiedzi dyrektorów dla wszystkich zawodów, w których uczy szkoła. Ogólna liczba szkół/dyrektorów biorących udział w monitorowaniu wynosiła 932, jednak dyrektorzy szkół, które kształcą w więcej niż jednym zawodzie, zaznaczali poszczególne odpowiedzi dla każdego z zawodów.

Ze względu na typ szkoły egzaminy potwierdzające kwalifikacje w zawodzie były nieco częściej uwzględniane w planach nauczania w technikach (82%) niż w pozostałych typach szkół. W zasadniczych szkołach zawodowych i w szkołach policealnych były uwzględniane w siedmiu na dziesięciu przypadkach (73% dla ZSZ i 70% dla szkół policealnych).

Jednocześnie, co ósmy nauczyciel (12%) przyznał, że na początku roku szkolnego 2012/2013 nie wiedział, kiedy jego uczniowie będą przystępować do egzaminów potwierdzających kwalifikacje wyodrębnione w zawodzie.

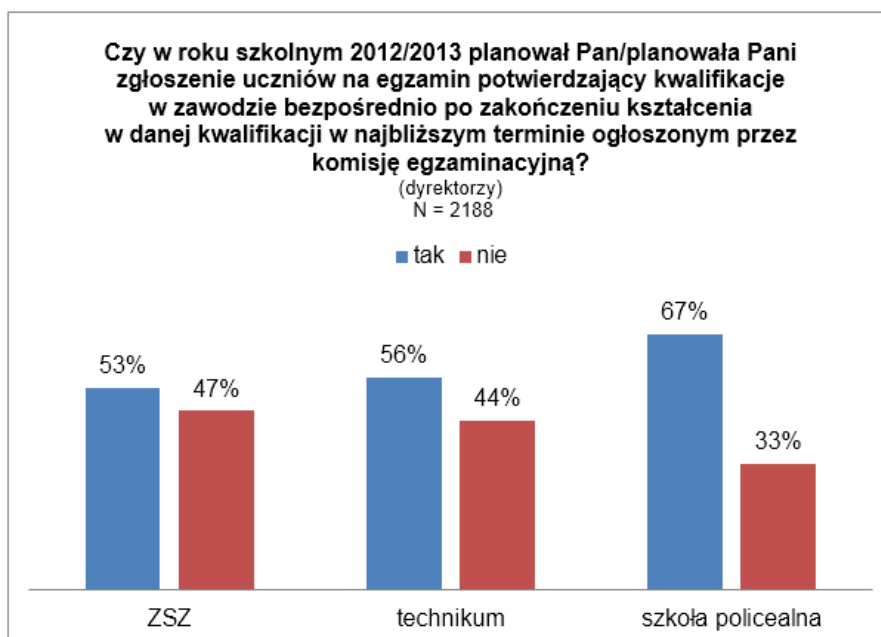
Uwzględnianie terminu egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w szkolnych planach nauczania jest różne w zależności od zawodu. Jednak większość zawodów,

w których dyrektorzy stwierdzili, że nie zaplanowali terminów egzaminów zawodowych, to zawody jednokwalifikacyjne. Termin egzaminu w takich wypadkach jest z góry określony i przypada na koniec kształcenia zawodowego. Stąd może wynikać to, że w wielu przypadkach szkół kształcących w danym zawodzie nie zaplanowano w szkolnych planach nauczania terminów przystąpienia uczniów do egzaminów potwierdzających kwalifikację w zawodzie. W przypadku zawodów wielokwalifikacyjnych niezaplanowanie w planach nauczania egzaminów potwierdzających kwalifikację w zawodzie dotyczy pojedynczych przypadków.

Z możliwości zgłoszenia uczniów na egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie, bezpośrednio po zakończeniu kształcenia w danej kwalifikacji w najbliższym terminie ogłoszonym przez OKE najczęściej korzystają dyrektorzy szkół policealnych – dwie trzecie z nich (67%) zaplanowało w roku 2012/2013 taką możliwość (Wykres 14).

Wykres 14. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkoły na pytanie „Czy w roku szkolnym 2012/2013 planował Pan/planowała Pani zgłoszenie uczniów na egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie bezpośrednio po zakończeniu kształcenia w danej kwalifikacji w najbliższym terminie ogłoszonym przez komisję egzaminacyjną?”

Liczba N na wykresie to liczba odpowiedzi dyrektorów dla wszystkich zawodów, w których uczy szkoła. Ogólna liczba szkół/dyrektorów biorących udział w monitorowaniu wynosiła 932, jednak dyrektorzy szkół, które kształcą w więcej niż jednym zawodzie, zaznaczali poszczególne odpowiedzi dla każdego z zawodów.

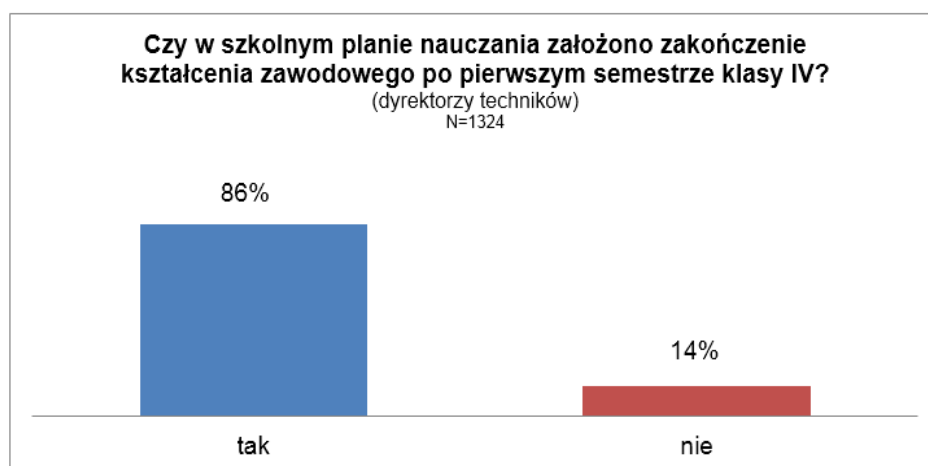
Zgłoszenie uczniów na egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie planowało 53% dyrektorów zasadniczych szkół zawodowych i 56% dyrektorów techników (Wykres 14).

Ze zgłoszenia uczniów na egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie bezpośrednio po zakończeniu kształcenia w danej kwalifikacji w najbliższym terminie ogłoszonym przez komisję egzaminacyjną korzystali dyrektorzy szkół kształcących w zawodzie opiekun medyczny (22 dyrektorów z ogólnej liczby 24 monitorowanych szkół kształcących w tym zawodzie) i technik bezpieczeństwa i higieny pracy (19 dyrektorów z ogólnej liczby 26 szkół kształcących w tym zawodzie). Najrzadziej natomiast w zawodzie cukiernik – tylko 9 dyrektorów z 26 szkół kształcących w tym zawodzie, przy uwzględnieniu tylko tych zawodów, w których w ramach monitorowania znalazło się więcej niż 20 przypadków w szkołach kształcących w danym zawodzie.

Dyrektorów techników zapytano **czy w szkolnym planie nauczania założono zakończenie kształcenia zawodowego po pierwszym semestrze klasy IV.**

Szkolny plan nauczania został w ten sposób skonstruowany w większości (86%) monitorowanych techników (Wykres 15).

Wykres 15. Rozkład odpowiedzi dyrektorów techników na pytanie „Czy w szkolnym planie nauczania założono zakończenie kształcenia zawodowego po pierwszym semestrze klasy IV?”

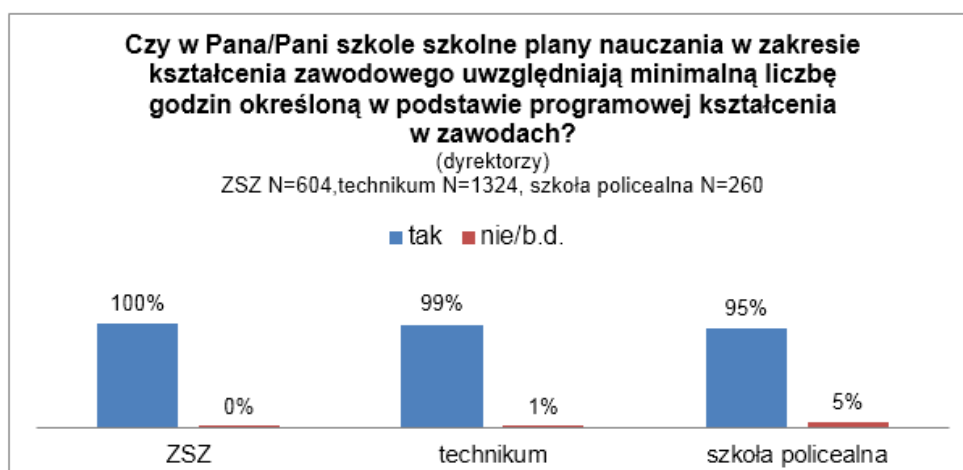
Liczba N stanowi sumę wszystkich przypadków zawodów, w których kształciły monitorowane technika.

W rozporządzeniu w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych określono liczbę godzin kształcenia zawodowego. Dodatkowo, informacja o minimalnej liczbie godzin kształcenia zawodowego określona została w podstawie programowej kształcenia w zawodach (z podziałem na minimalne liczby godzin dla poszczególnych grup efektów kształcenia). Dlatego ważne było zapytanie dyrektorów szkół, czy w szkolnych planach nauczania uwzględnili wytyczne zawarte w podstawie programowej.

Szkolne plany nauczania uwzględniały minimalną liczbę godzin, określoną w podstawie programowej kształcenia w zawodach prawie w 100% monitorowanych szkół (Wykres 16).

Wykres 16. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Czy w Pana/Pani szkole szkolne plany nauczania w zakresie kształcenia zawodowego uwzględniają minimalną liczbę godzin określoną w podstawie programowej kształcenia w zawodach?”

Liczba N na wykresie to liczba odpowiedzi dyrektorów dla wszystkich zawodów, w których uczy szkoła, czyli 2188 w rozbiciu na typy szkół. Ogólna liczba szkół/dyrektorów biorących udział w monitorowaniu wynosiła 932, jednak dyrektorzy szkół, które kształcą w więcej niż jednym zawodzie, zaznaczali poszczególne odpowiedzi dla każdego z zawodów. Odpowiedzi „nie” i „brak danych” na powyższym wykresie zostały zsumowane, a liczby zaokrąglone do jedności.

Zawody, w których planach nauczania nie uwzględniono minimalnej liczby godzin określonej w podstawie programowej kształcenia w zawodach to:

kucharz (1 przypadek z 129)	technik usług fryzjerskich (1 przypadek z 34)
tapicer (1 przypadek z 4)	technik żywienia i usług gastronomicznych (1 przypadek z 158)
technik drogownictwa (1 przypadek z 5)	opiekun medyczny (2 przypadki z 24)
technik ekonomista (1 przypadek z 118)	ratownik medyczny (1 przypadek z 23)
technik geodeta (1przypadek z 29)	technik administracji (1 przypadek z 34)
technik hotelarstwa (1przypadek ze 125)	technik bezpieczeństwa i higieny pracy (1 przypadek z 26)

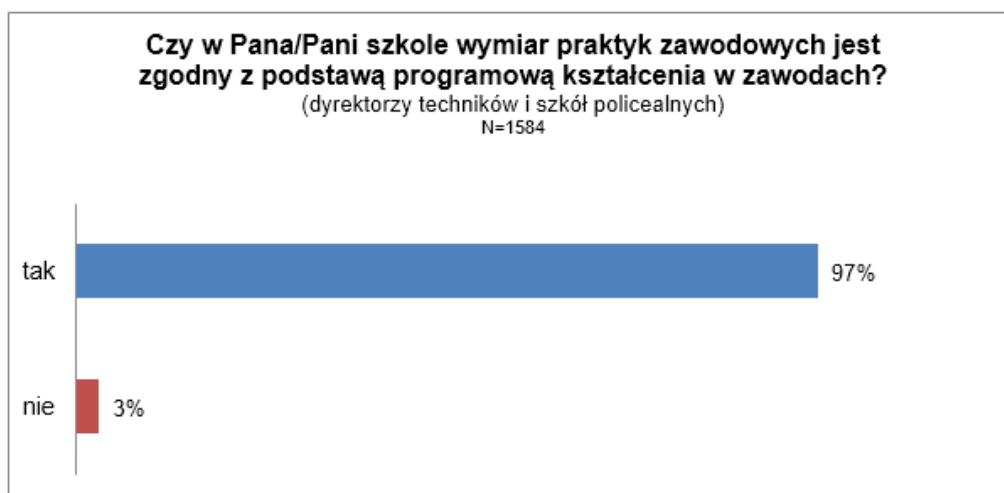

technik informatyk (1 przypadek ze 170)	technik farmaceutyczny (1 przypadek z 26)
technik rolnik (1 przypadek z 19)	

W rozporządzeniu w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach w części dotyczącej „Warunków realizacji kształcenia w zawodzie” określono **czas trwania praktyk zawodowych**. Czas ten jest zależny od zawodu i trwa od 4 do 12 tygodni. Na etapie tworzenia szkolnych planów nauczania, w przypadku zawodów, dla których czas trwania praktyk jest dłuższy niż 4 tygodnie, dyrektorzy szkół zadawali wiele pytań o organizację tych praktyk, dlatego też pytania o praktyki zawodowe pojawiły się w kwestionariuszu ankiety.

W zdecydowanej większości szkół (97%) wymiar praktyk zawodowych jest zgodny z podstawą programową kształcenia w zawodach (Wykres 17).

Wykres 17. Rozkład odpowiedzi dyrektorów techników i szkół policealnych na pytanie „Czy w Pana/Pani szkole wymiar praktyk zawodowych jest zgodny z podstawą programową kształcenia w zawodach?”

Liczba N na wykresie odpowiada sumie wskazań dyrektorów techników i szkół policealnych pomnożone przez liczbę zgłoszonych zawodów.

Wymiar praktyk zawodowych jest niezgodny z podstawą programową w 37 monitorowanych technikach i 9 szkołach policealnych. Zawody, w których kształcą te szkoły to:

technik agrobiznesu (1 przypadek z 15)	technik spedytor (1 przypadek z 7)
technik architektury krajobrazu (3 przypadki z 42)	technik technologii odzieży (1 przypadek z 7)
technik budownictwa (1 przypadek z 75)	technik turystyki wiejskiej (1 przypadek z 6)
technik cyfrowych procesów graficznych (1 przypadek z 12)	technik usług fryzjerskich (1 przypadek z 34)
technik ekonomista (1 przypadek z 118)	technik weterynarii (2 przypadki z 10)
technik hodowca koni (1 przypadek z 2)	technik żywienia i usług gastronomicznych (7 przypadków ze 158)
technik hotelarstwa (4 przypadki ze 125)	dietetyk (1 przypadek z 2)
technik informatyk (2 przypadki ze 170)	higienistka stomatologiczna (1 przypadek z 4)
technik leśnik (1 przypadek z 5)	ratownik medyczny (2 przypadki z 23)
technik logistyk (3 przypadki z 56)	technik administracji (1 przypadek z 34)
technik mechanizacji rolnictwa (1 przypadek z 11)	technik bezpieczeństwa i higieny pracy (1 przypadek z 26)
technik obsługi turystycznej (1 przypadek z 42)	technik elektroradiolog (1 przypadek z 4)
technik pojazdów samochodowych (2 przypadki z 73)	technik farmaceutyczny (2 przypadki z 26)
technik rolnik (2 przypadki z 19)	technik masażysta (2 przypadki z 25)

Zgodnie z zapisami podstawy programowej kształcenia w zawodach, w niektórych zawodach, realizacja praktyk zawodowych może być dłuższa niż 4 tygodnie. W monitorowanych technikach i szkołach policealnych dotyczyło to 18% szkół tego typu. Dlatego też zapytano dyrektorów tych szkół, w jaki sposób zostały one zaplanowane.

Z odpowiedzi respondentów wynika, że organizacja praktyk w tych technikach i szkołach policealnych jest bardzo różna. Jak podkreślają respondenci, zarówno dyrektorzy, jak i nauczyciele jest ona rozłożona różnie w różnych klasach i dla różnych zawodów. Dla przykładu mogą to być:

- „4 tygodnie w klasie pierwszej i 4 tygodnie w klasie drugiej”;
- „2 dodatkowe tygodnie praktyki odbywają się kosztem przedmiotów praktycznych zawodowych”,
- „2 tygodnie laboratorium w CKP”,
- „4 tygodnie praktyki zawodowej uczniowie odbywają u pracodawcy, a pozostałą część w warsztatach szkolnych”,
- „4 tygodnie w klasie trzeciej, ponadto 1 raz w tygodniu brakującą liczbę godzin praktyk”,

- „do realizacji jako przedmiot w klasie II w wymiarze 4 godz/tyg”,
- „dodatkowy przedmiot w kształceniu zawodowym praktycznym”,
- „jeden dzień w tygodniu (4 godz.) przez 2 semestry (6 i 7)”,
- „kolejne 160 godzin praktyk przewidziano na klasę III realizacja jeden dzień w tygodniu”,
- „pracownia symulacyjna obsługi turystycznej realizowana śródrocznie w tygodniowym planie lekcji”,
- „praktyki zawodowe będą trwać 6 tygodni, dodatkowe brakujące godziny zostały ujęte w szkolnym planie nauczania w wymiarze 3 godz. tygodniowo, co daje dodatkowo 90 godz. Będą jednak realizowane jako praktyki 2 tyg.”,
- „w klasie drugiej i trzeciej zaplanowano praktyki realizowane jeden dzień w tygodniu - w klasie drugiej po 5 godzin tygodniowo, w klasie trzeciej po 6 godzin”,
- „zajęcia realizowane w jednym dniu w tygodniu w V semestrze”,
- „część zaplanowano w klasie 3 (4 tygodnie) i klasie 4 (3 tygodnie)”,
- „4 tygodnie w klasie 3 oraz jeden dzień praktyk tygodniowo u pracodawców w klasie 4 w I semestrze”.¹²

WNIOSKI

1. Występuje różnica zdań 5% między dyrektorami a nauczycielami, dotycząca obejmowania przez szkolne plany nauczania pełnego cyklu kształcenia;
2. Większość dyrektorów skorzystała przy opracowaniu szkolnych planów nauczania dla swoich szkół z opracowanych i zamieszczonych na stronie KOWEziU przykładowych planów nauczania;
3. W trzech czwartych szkół (78%) zaplanowano w planach nauczania na rok szkolny 2012/2013 terminy przystąpienia uczniów do egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie;
4. Zawody, w których statystycznie najczęściej w planach nauczania nie zaplanowano terminów przystąpienia uczniów do egzaminów kształcenia w zawodzie, to zawody jednokwalifikacyjne, w których termin egzaminu jest z góry określony i przypada na koniec kształcenia.

¹² Oryginalny zapis odpowiedzi respondentów.

-
5. W planach nauczania w 86% techników założono zakończenie kształcenia zawodowego w I semestrze IV klasy;
 6. Według deklaracji respondentów w niemalże wszystkich szkołach wymiar praktyk zawodowych jest zgodny z podstawą programową kształcenia w zawodach.

Opracowanie programu nauczania dla zawodu

Od 2009 roku programy nauczania są dopuszczane do użytku w danej szkole. Dyrektor szkoły dopuszcza do użytku w danej szkole zaproponowany przez nauczyciela program nauczania, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej. Dopuszczone do użytku w danej szkole programy nauczania stanowią szkolny zestaw programów nauczania. Dyrektor szkoły jest odpowiedzialny za uwzględnienie w szkolnym zestawie programów nauczania całości podstawy programowej kształcenia ogólnego, ustalonej dla danego etapu edukacyjnego, a w przypadku szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe – także całości podstawy programowej kształcenia w zawodach, w których kształci szkoła¹³.

Szczegółowe warunki i tryb dopuszczania do użytku w danej szkole programu nauczania dla zawodu określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. z 2012 r. poz. 752).

Zgodnie z §5 ust. 1-3 oraz §2 ust. 4 rozporządzenia program nauczania dla zawodu może być dopuszczony do użytku w danej szkole, jeżeli:

- 1) stanowi zbiór celów kształcenia i treści nauczania ustalonych w podstawie programowej kształcenia w zawodach w formie efektów kształcenia właściwych dla zawodu;
- 2) zawiera programy nauczania poszczególnych obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia zawodowego ustalonych przez dyrektora szkoły w szkolnym planie nauczania (przedmiotów, modułów lub innych układów treści) obejmujące:
 - a) uszczegółowione efekty kształcenia, które powinny być osiągnięte przez ucznia w procesie kształcenia, oraz propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania tych osiągnięć,
 - b) opis sposobu osiągnięcia uszczegółowionych efektów kształcenia z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów,

¹³ Art. 22a ust. 2 i 2b ustawy o systemie oświaty

- c) opis warunków, w jakich program będzie realizowany, z uwzględnieniem warunków realizacji kształcenia w danym zawodzie, ustalonych w podstawie programowej kształcenia w zawodach;
- 3) uwzględnia wyodrębnienie kwalifikacji w zawodzie zgodnie z klasyfikacją kształcenia zawodowego;
- 4) jest poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym;
- 5) jest dostosowany do potrzeb i możliwości uczniów, dla których jest przeznaczony.¹⁴

Przed dopuszczeniem programu nauczania dla zawodu do użytku w danej szkole dyrektor szkoły może zasięgnąć opinii:

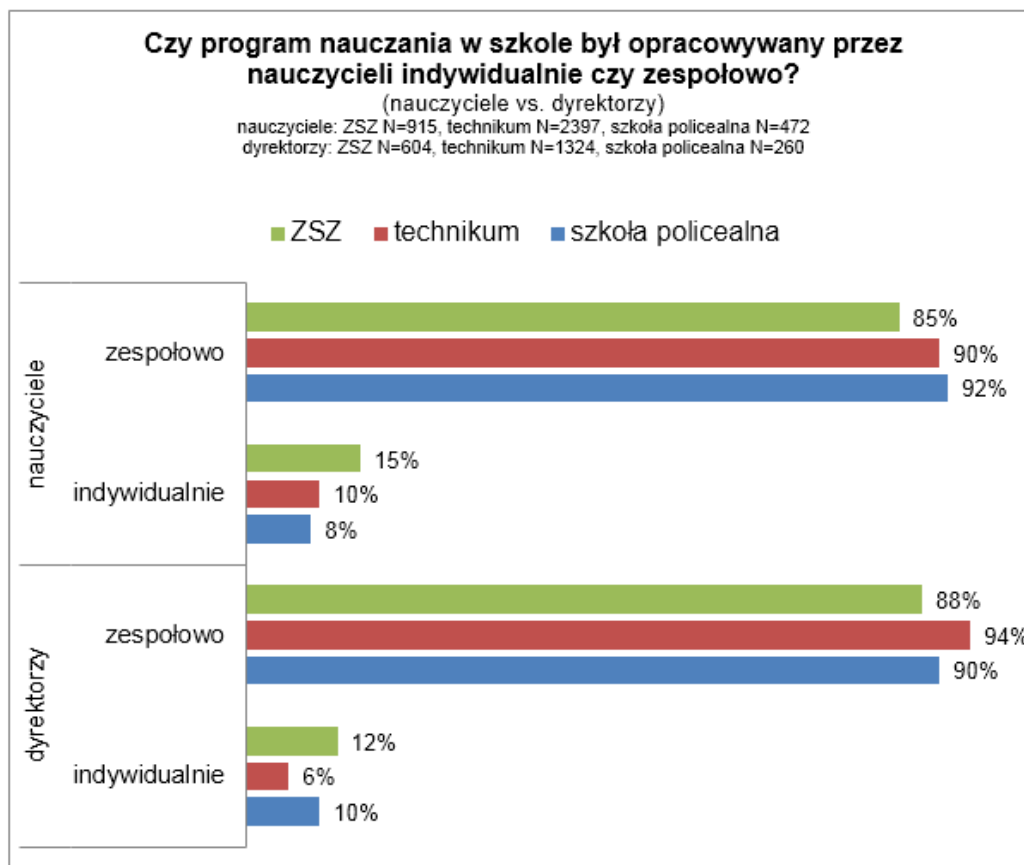
- zespołu nauczycieli właściwych dla zawodu,
- konsultanta lub doradcy metodycznego,
- specjalistów z zakresu danego zawodu, w szczególności pracodawców, przedstawicieli stowarzyszeń zawodowych i pracowników naukowych.

W tym rozdziale opisano sposób opracowywania programu nauczania, inspiracje (przykładowe programy KOWEŻYU o strukturze przedmiotowej i modułowej lub wydawnictw), opiniowanie programów nauczania.

Jak wynika z powyższych zapisów, opracowanie i **stworzenie poprawnego pod względem merytorycznym i dydaktycznym programu nauczania dla zawodu, wymaga pracy zespołowej**. Powinni w tym procesie uczestniczyć nauczyciele wszystkich obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia zawodowego, ustalonych dla danego zawodu przez dyrektora szkoły w szkolnym planie nauczania.

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników, Dz. U. z 2012 r. poz. 752

Wykres 18. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół i nauczycieli na pytanie „Czy program nauczania w szkole był opracowywany przez nauczycieli indywidualnie czy zespołowo?”

Liczby N dla nauczycieli odpowiadają liczbie wszystkich nauczycieli dla poszczególnych typów szkoły, liczba N dyrektorów odpowiada liczbie N przypadków kształcenia w zawodach dla poszczególnych typów szkół.

Zdaniem nauczycieli indywidualnie programy nauczania były opracowywane w co dwunastej szkole policealnej (8%), w co dziesiątym technikum (10%) i w co siódmej zasadniczej szkole zawodowej (15%) (Wykres 18). Tym samym, jak twierdzą pytani nauczyciele zbiorowe opracowywanie programów nauczania najrzadziej realizowane jest w zasadniczych szkołach zawodowych (85% wskazań wobec 91% wskazań dla szkół policealnych i 90% wskazań dla techników).

Wskazania dyrektorów są nieco odmienne (Wykres 18), szczególnie w odniesieniu do techników, ponieważ według nich program nauczania jest opracowywany indywidualnie jedynie w co dwudziestej szkole (6%).

Przykładowe programy nauczania, podobnie jak plany nauczania, **były udostępnione na stronie internetowej KOWEziU**. Są to programy zarówno o strukturze przedmiotowej, jak i modułowej. Programom towarzyszy poradnik „Programy nauczania dla zawodu. Krok po kroku”, w którym nauczyciele znaleźli wskazówki, jak opracować program nauczania.

Wyniki monitorowania po raz kolejny pokazały, że nauczyciele w szkołach zawodowych chętnie sięgają po pomoce przygotowane przez KOWEziU.

Wykres 19. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół i nauczycieli na pytanie „Czy nauczyciele korzystali z przykładowego programu nauczania opracowanego przez KOWEziU?”

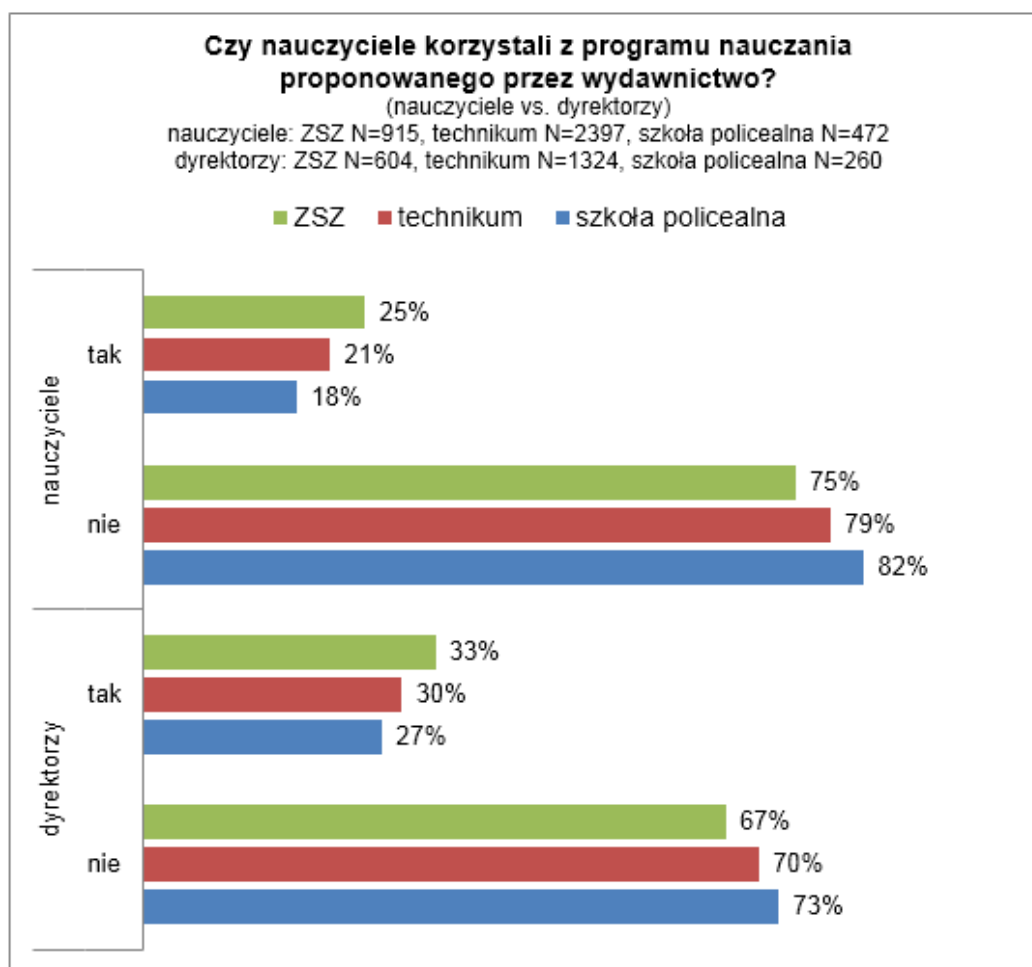
Liczby N dla nauczycieli odpowiadają liczbie wszystkich nauczycieli dla poszczególnych typów szkoły, liczba N dyrektorów odpowiada liczbie N przypadków kształcenia w zawodach dla poszczególnych typów szkół.

Większość nauczycieli, zarówno zdaniem dyrektorów, jak i samych nauczycieli sięga po przykładowe programy nauczania dla zawodu opracowane przez KOWEziU, z którymi można zapoznać się na stronie internetowej KOWEziU (Wykres 19).

Dla niewielu zawodów, w których kształciła się największa liczba uczniów, **programy nauczania były przygotowywane przez wydawnictwa**. Większość nauczycieli uczestniczących w monitorowaniu nie korzystała z programu nauczania opracowanego przez wydawnictwo (Wykres 20).

Wykres 20. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół i nauczycieli na pytanie „Czy nauczyciele korzystali z programu nauczania proponowanego przez wydawnictwo?”

Liczby N dla nauczycieli odpowiadają liczbie wszystkich nauczycieli dla poszczególnych typów szkoły, liczba N dyrektorów odpowiada liczbie N przypadków kształcenia w zawodach dla poszczególnych typów szkół.

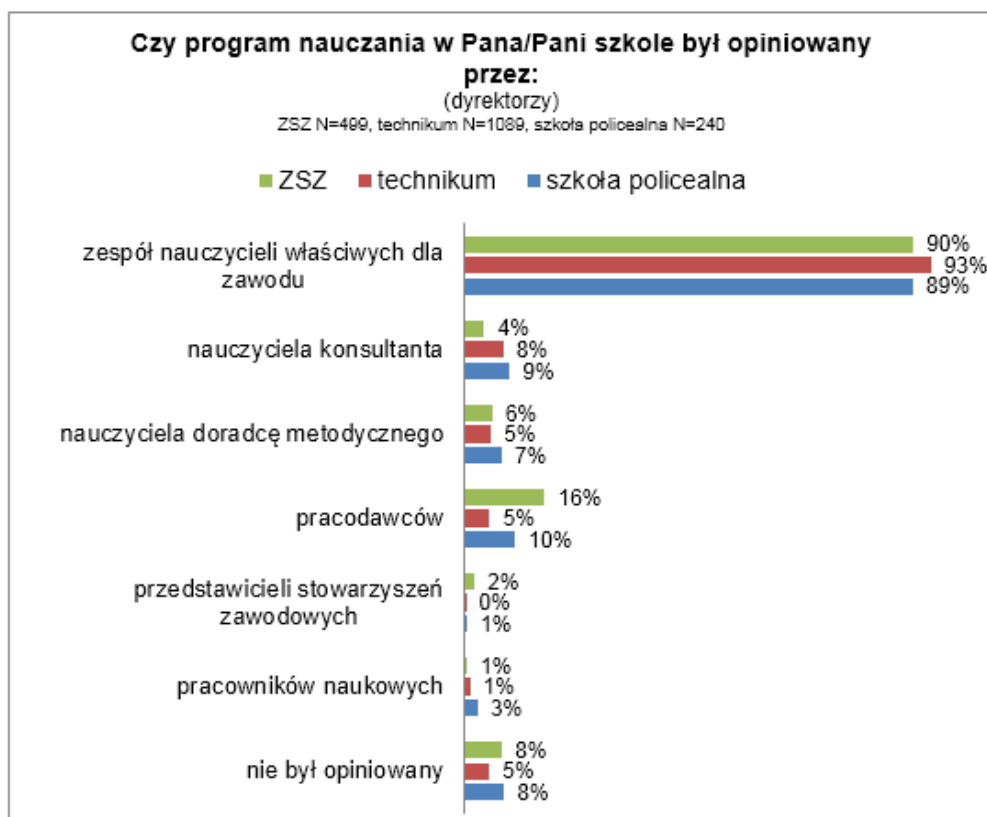

Po programy opracowane przez wydawnictwa sięga średnio co czwarty nauczyciel – zdaniem nauczycieli lub co trzeci nauczyciel – zdaniem dyrektorów. Relatywnie najczęściej sięgają po nie nauczyciele z zasadniczych szkół zawodowych – co czwarty (25%) zdaniem nauczycieli i co trzeci (33%) zdaniem dyrektorów. Najrzadziej korzystają z nich nauczyciele szkół policealnych – co siódmy (18%) zdaniem nauczycieli i co czwarty (27%) zdaniem dyrektorów. W przypadku techników po programy z wydawnictw sięga co piąty nauczyciel (21%) zdaniem nauczycieli i blisko co trzeci (30%) zdaniem dyrektorów.

Ilustracja danych na wykresie 20 pokazuje na zależność, mówiącą o tym, że zdaniem dyrektorów, dużo częściej (różnica niekiedy dziesięciu punktów procentowych jak w przypadku szkół policealnych) niż zdaniem nauczycieli, nauczyciele w ich szkołach korzystają z programów nauczania oferowanych przez wydawnictwo (Wykres 20).

Aby poznać **opinie ekspertów, czy program nauczania jest poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym** warto zasięgnąć opinii na jego temat.

Wykres 21. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Czy program nauczania w Pana/Pani szkole był opiniowany przez:” w podziale na typy szkół

Liczba N odpowiada liczbie przypadków kształcenia w zawodzie, uwzględniając tylko te przypadki, w których program nauczania był opiniowany, z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi, z wykluczeniem przypadków, w których program nauczania nie był opiniowany.

Programy nauczania zdaniem dyrektorów są najczęściej opiniowane przez zespół nauczycieli kształcących w zawodzie (w 93% przypadków dla techników, 90% przypadków dla ZSZ i 89% przypadków dla szkół policealnych) (Wykres 21). W przypadku szkół policealnych program jest też, relatywnie częściej w porównaniu do innych typów szkół, opiniowany przez nauczycieli konsultantów. W przypadku zasadniczych szkół zawodowych programy nauczania dla zawodu są, dużo częściej niż w przypadku pozostałych rodzajów szkół, opiniowane przez pracodawców. Program nie był w ogóle opiniowany zdaniem 8% dyrektorów szkół policealnych, 8% dyrektorów zasadniczych szkół zawodowych i zdaniem 5% dyrektorów techników.

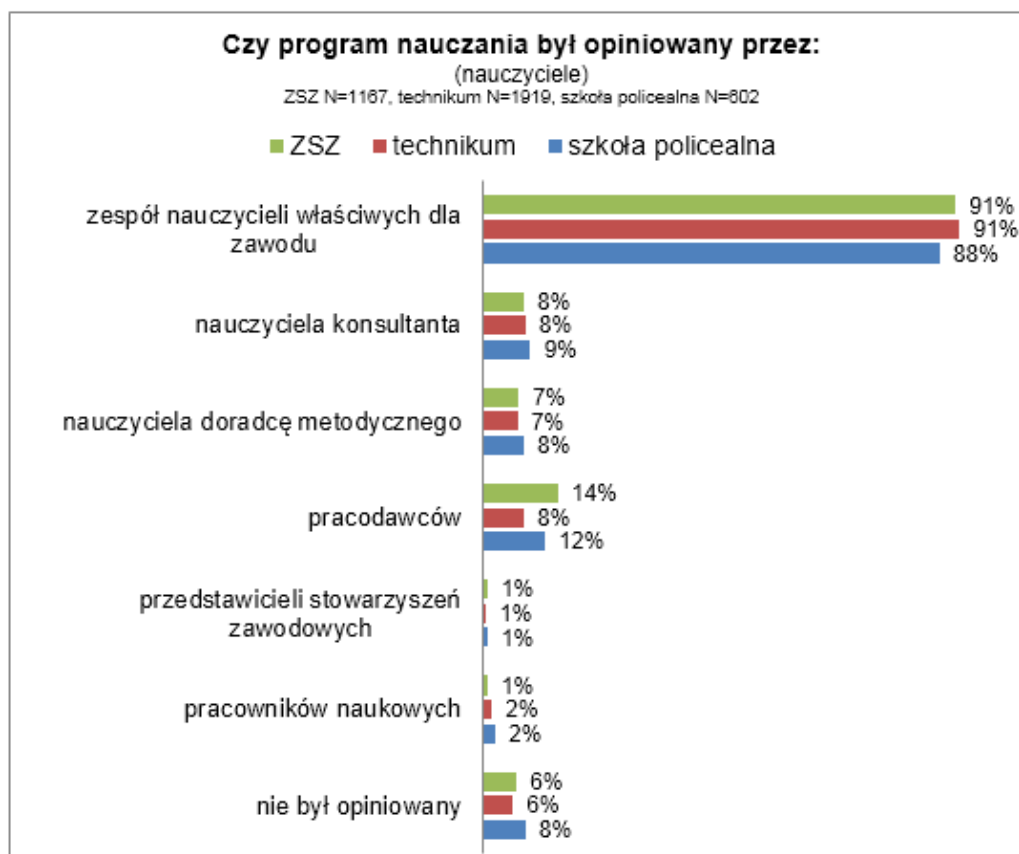

Zawody, w których program nauczania nie był w ogóle opiniowany, zdaniem dyrektorów uczestniczących w monitorowaniu, to:

cukiernik (2 przypadki z 22)	technik mechanik (1 przypadek z 43)
dekarz (1 przypadek z 1)	technik mechanizacji rolnictwa (1 przypadek z 10)
elektromechanik pojazdów samochodowych (1 przypadek z 23)	technik mechatronik (1 przypadek z 36)
fryzjer (3 przypadki z 43)	technik organizacji reklamy (3 przypadki z 33)
krawiec (1 przypadek z 4)	technik pojazdów samochodowych (1 przypadek z 43)
kucharz (6 przypadków ze 101)	technik technologii odzieży (1 przypadek z 8)
mechanik pojazdów samochodowych (4 przypadki z 64)	technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej (2 przypadki z 15)
mechanik-monter maszyn i urządzeń (1 przypadek z 15)	technik usług fryzjerskich (1 przypadek z 29)
monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie (3 przypadki z 37)	technik weterynarii (1 przypadek z 9)
murarz-tylnkarz (3 przypadki z 23)	technik żywienia i usług gastronomicznych (8 przypadków ze 135)
sprzedawca (1 przypadek z 48)	asystent osoby niepełnosprawnej (1 przypadek z 2)
stolarz (4 przypadki z 16)	florysta (1 przypadek z 8)
kelner (1 przypadek z 10)	opiekunka dziecięca (1 przypadek z 2)
technik budownictwa (3 przypadki z 56)	ratownik medyczny (2 przypadki z 21)
technik cyfrowych procesów graficznych (1 przypadek z 12)	technik archiwista (1 przypadek z 1)
technik ekonomista (4 przypadki z 98)	technik bezpieczeństwa i higieny pracy (1 przypadek z 21)
technik energetyk (1 przypadek z 2)	technik farmaceutyczny (2 przypadki z 24)
technik hotelarstwa (5 przypadków ze 100)	technik masażysta (3 przypadki z 24)
technik informatyk (8 przypadków ze 129)	technik ochrony fizycznej osób i mienia (2 przypadki z 4)
technik logistyk (4 przypadki z 50)	technik usług kosmetycznych (1 przypadek z 19)

Podobne zdanie, jak dyrektorzy, na temat opiniowania programów nauczania mają nauczyciele (Wykres 22).

Wykres 22. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy program nauczania był opiniowany przez:” w podziale na typy szkół

Liczba N odpowiada liczbie przypadków kształcenia w zawodzie, uwzględniając tylko te przypadki, w których program nauczania był opiniowany, z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi, z wykluczeniem przypadków, w których program nauczania nie był opiniowany.

W dziewięciu na dziesięć szkół, niezależnie od ich rodzaju, zdaniem nauczycieli, program nauczania był opiniowany przez zespół nauczycieli właściwych dla zawodu. Pozostałe wskazania są bardzo zbliżone do wskazań dyrektorów z jedną różnicą w odniesieniu do opinii nauczycieli konsultantów dla programów nauczania dla zasadniczych szkół zawodowych. Zdaniem dyrektorów konsultacje z tymi specjalistami miały miejsce w 4% przypadków, a zdaniem nauczycieli dwa razy częściej, bo w 8% przypadków.

WNIOSKI

1. Nauczyciele chętnie korzystają z zamieszczonych na stronie internetowej KOWEziU przykładowych programów nauczania dla zawodu, podczas tworzenia swoich programów;
2. Program nauczania dla zawodu jest najczęściej opiniowany przez zespół nauczycieli prowadzących kształcenie zawodowe w danym zawodzie;
3. Relatywnie rzadko programy nauczania są opiniowane przez nauczycieli konsultantów i doradców metodycznych, nieco częściej niż w przypadku innych typów szkół ma to miejsce przy programach nauczania dla zawodu w zasadniczych szkołach zawodowych;
4. Interesujący jest fakt, że wcale niemały odsetek szkół w ogóle nie opiniuje tworzonych programów nauczania dla zawodu – jest to kolejny wskaźnik do monitorowania szkół w przyszłości i zapytanie z czego to wynika. Może to wynikać z wysokiego odsetka szkół, które skorzystały z przykładowych programów nauczania dla zawodu opracowanych przez KOWEziU lub wydawnictwo.

Wyposażenie pracowni i warsztatów szkolnych

Nowoczesne kształcenie zawodowe wymaga ciągłych inwestycji w sprzęt niezbędny do realizacji procesu kształcenia. Wyposażenie szkół prowadzących kształcenie zawodowe jest jednym z kluczowych czynników dostosowania kształcenia do potrzeb rynku pracy.

Ogólne zapisy dotyczące wyposażenia pracowni i warsztatów zawarte są w podstawie programowej kształcenia w zawodach, w części III określającej opis kształcenia w poszczególnych zawodach, w tym m.in. warunki realizacji kształcenia w zawodach.

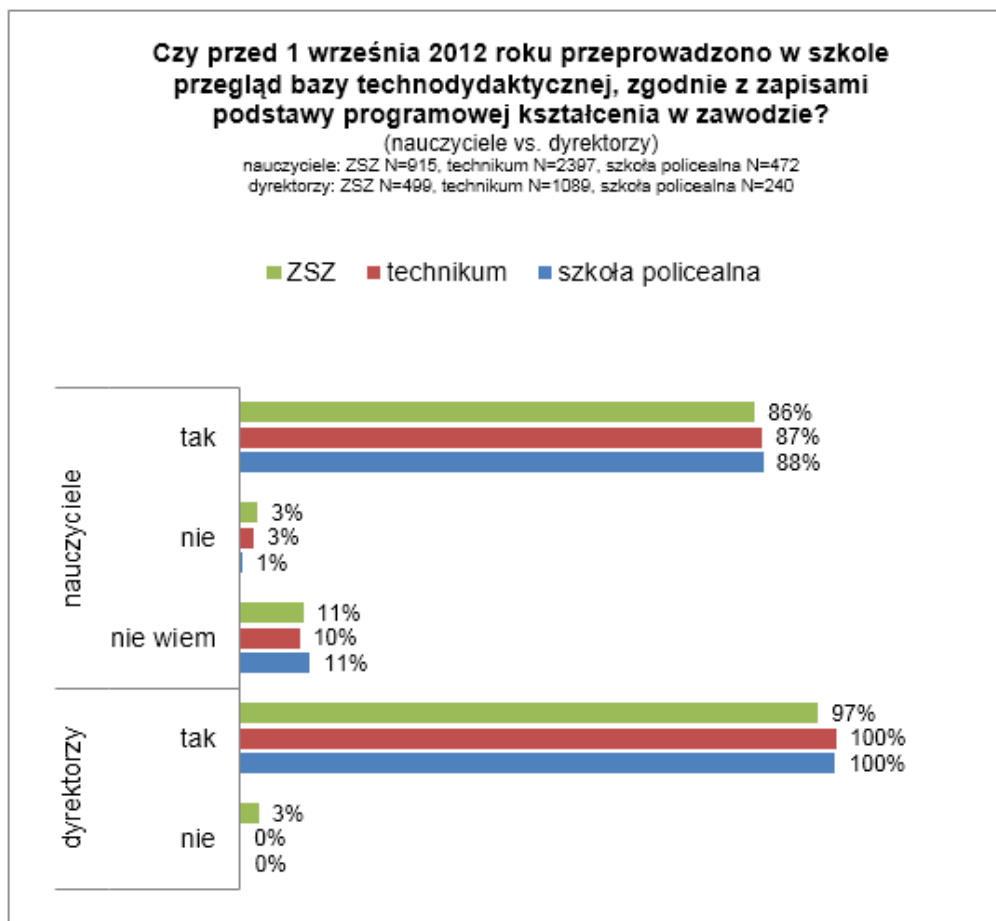
Wyniki dotyczące warunków kształcenia w zawodzie omówione są w raporcie w dwóch miejscach: w części dotyczącej problemów organizacyjnych – *Wyposażenie pracowni i warsztatów szkolnych* oraz w rozdziale *Warunki kształcenia*, gdzie poruszone są problemy bardziej strategiczne.

W tym rozdziale prezentowane są następujące problemy:

- przegląd bazy technodydaktycznej;
- adekwatność szkolnego wyposażenia do zapisów PPKZ;
- miejsce odbywania zajęć praktycznych.

Zasadnym w procesie monitorowania procesu wdrażania podstawy programowej kształcenia w zawodach było zapytanie dyrektorów szkół i nauczycieli o wyposażenie pracowni i warsztatów szkolnych w ich szkołach. Jednym z warunków koniecznych do skutecznej realizacji kształcenia w zawodzie jest **dysponowanie odpowiednią bazą technodydaktyczną**. Przed rozpoczęciem kształcenia należało zrobić jej przegląd w szkole.

Wykres 23. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół i nauczycieli na pytanie „Czy przed 1 września 2012 roku przeprowadzono w szkole przegląd bazy technodydaktycznej, zgodnie z zapisami podstawy programowej kształcenia w zawodzie?” w podziale na typy szkół

Liczby N dla nauczycieli odpowiadają liczbie wszystkich nauczycieli dla poszczególnych typów szkoły, liczba N dyrektorów odpowiada liczbie N przypadków kształcenia w zawodach dla poszczególnych typów szkół.

Zdaniem dyrektorów i nauczycieli przegląd bazy technodydaktycznej był przeprowadzony w niemalże wszystkich szkołach (Wykres 23). Relatywnie największy odsetek szkół, w których nie było takiego przeglądu dotyczy zasadniczych szkół zawodowych – 20 wskazań dyrektorów.

Zdaniem 59 nauczycieli techników, 29 nauczycieli zasadniczej szkoły zawodowej i 3 nauczycieli szkoły policealnej przegląd bazy technodydaktycznej w ich szkołach nie został przeprowadzony.

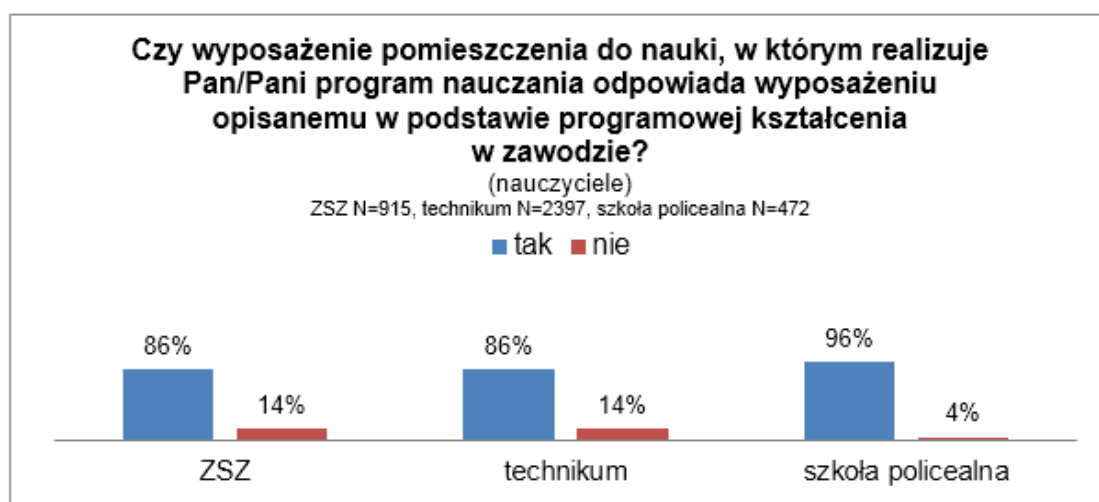
Na uwagę zasługuje odsetek nauczycieli, którzy nie wiedzą, czy - zanim zaczęli pracę z uczniami - baza technodydaktyczna została sprawdzona (Wykres 23). Dotyczy to bowiem

co dziewiątego nauczyciela z zasadniczej szkoły zawodowej oraz szkoły policealnej (11%) i co dziesiątego nauczyciela z technikum (10%).

Wypożyczenie pracowni i warsztatów, w których odbywa się proces kształcenia w zawodzie i w których nauczyciele zawodu kształcą kompetencje zawodowe uczniów, zdaniem większości nauczycieli **odpowiada wyposażeniu opisanemu w podstawie programowej kształcenia w zawodzie**. Tego zdania jest 86% nauczycieli technikum oraz nauczycieli ZSZ i 96% nauczycieli szkół policealnych (Wykres 24).

Wykres 24. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy wyposażenie pomieszczenia do nauki, w którym realizuje Pan/Pani program nauczania odpowiada wyposażeniu opisanemu w podstawie programowej kształcenia w zawodzie?” w podziale na typy szkół

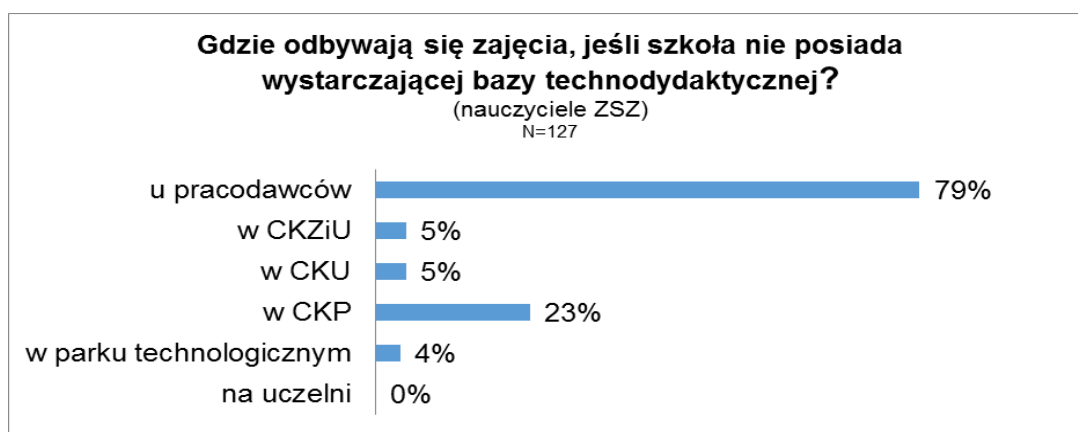
Liczby N dla nauczycieli odpowiadają liczbie wszystkich nauczycieli dla poszczególnych typów szkół.

Jednak nie we wszystkich szkołach wyposażenie pracowni i warsztatów, w których odbywa się kształcenie w zawodzie odpowiada, zdaniem nauczycieli, wyposażeniu opisanemu w podstawie programowej. Jest tak w średnio co siódmym technikum i zasadniczej szkole zawodowej (odpowiednio 14% i 14% wskazań). W szkołach policealnych tylko co dwudziesty piąty nauczyciel (4%) twierdzi, że jego pracownia nie jest wyposażona tak, jak powinna.

Nauczycieli z tych szkół, w których wyposażenie pracowni i warsztatów nie odpowiada wyposażeniu opisanemu w podstawie programowej dopytano o to, **gdzie odbywają się zajęcia**. Rozkłady odpowiedzi nauczycieli ZSZ i techników przedstawiają wykresy 25 i 26.

Wykres 25. Rozkład odpowiedzi nauczycieli ZSZ na pytanie „Gdzie odbywają się zajęcia, jeśli szkoła nie posiada wystarczającej bazy technodydaktycznej?”

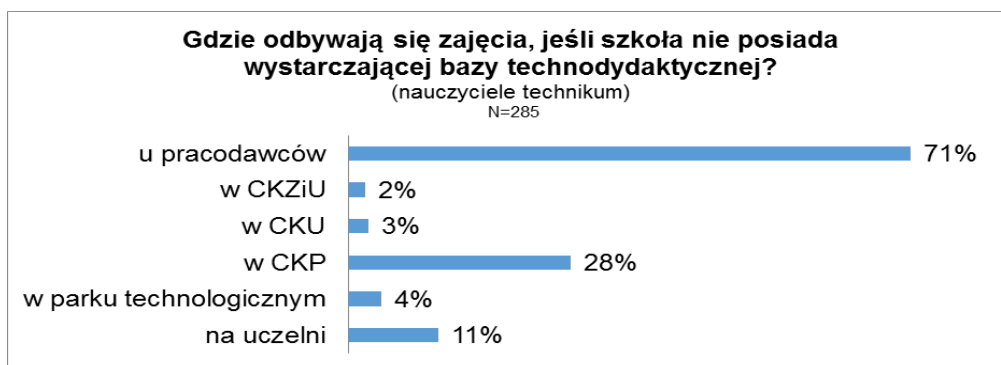
Liczba N nauczycieli odpowiada liczbie nauczycieli uczących w szkołach, w których nie ma wystarczającej bazy technodydaktycznej do nauki zawodu. Można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Zdaniem nauczycieli zasadniczych szkół zawodowych zajęcia odbywają się najczęściej u pracodawców – twierdzi tak ośmiu na dziesięciu nauczycieli w tej grupie (79%). Oprócz tego zajęcia odbywają się także w CKP – tę odpowiedź zaznaczył blisko co czwarty nauczyciel (23% wskazań), w CKU i CKZiU – wskazanie co dwudziestego nauczyciela (5%), a także w parku technologicznym – wskazanie co dwudziestego piątego nauczyciela (4%).

Zdaniem nauczycieli techników zajęcia odbywają się najczęściej u pracodawców – 71% wskazań, w CKP – 28% wskazań, na uczelni – 11% wskazań, w parku technologicznym – 4% wskazań i w CKU oraz w CKZiU – odpowiednio 3% i 2% wskazań. Warto podkreślić, że tylko nauczyciele techników (11%) wskazali uczelnie jako miejsce odbywania zajęć, w przypadku, gdy szkoła nie posiada wystarczającego wyposażenia.

Rozkład powyższych odpowiedzi ilustruje wykres 26.

Wykres 26. Rozkład odpowiedzi nauczycieli techników na pytanie „Gdzie odbywają się zajęcia, jeśli szkoła nie posiada wystarczającej bazy technodydaktycznej?”

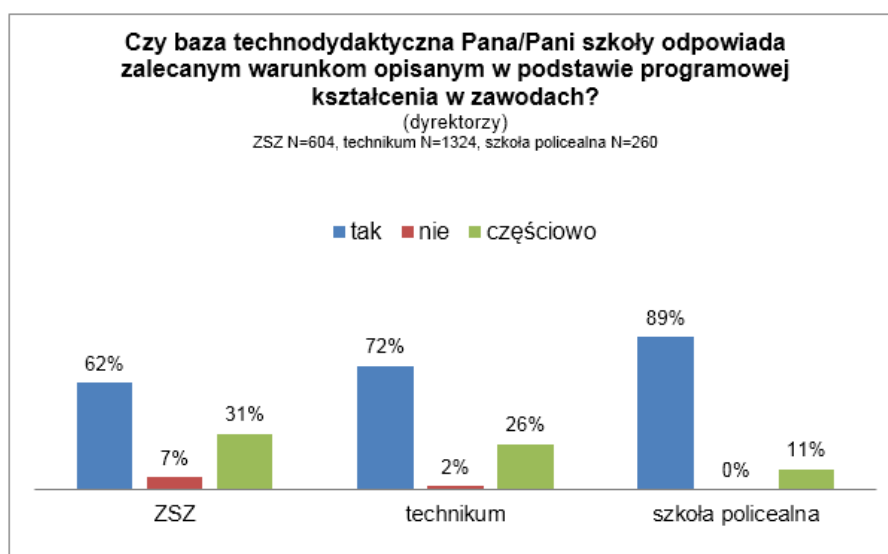

Liczba N nauczycieli odpowiada liczbie nauczycieli uczących w szkołach, w których nie ma wystarczającej bazy technodydaktycznej do nauki zawodu. Można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Natomiast w szkołach policealnych zajęcia w przypadku braku bazy technodydaktycznej, prowadzone są u pracodawców (13 przypadków), w CKZiU (4 przypadki), w CKU i w CKP (po jednym przypadku).

Odpowiedzi dyrektorów na pytanie dotyczące wyposażenia bazy technodydaktycznej szkoły, zgodnie z warunkami opisanymi w podstawie programowej są nieco inne, niż odpowiedzi nauczycieli (Wykres 27).

Wykres 27. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Czy baza dydaktyczna Pana/Pani szkoły odpowiada zalecanym warunkom opisanym w podstawie programowej kształcenia w zawodach?” w podziale na typy szkół

Liczby N dyrektorów odpowiadają liczbie N przypadków kształcenia w zawodach dla poszczególnych typów szkół.

Dyrektorzy rzadko przyznają, że baza technodydaktyczna szkoły nie odpowiada warunkom z podstawy programowej – ma to miejsce w co czternastym wskazaniu badanego dyrektora z zasadniczej szkoły zawodowej (7%), w co pięćdziesiątym przypadku dla dyrektorów techników (2%) (Wykres 28). W żadnej ze szkół policealnych dyrektor nie wskazał, że baza nie odpowiada zalecanym warunkom opisanym w podstawie programowej kształcenia w zawodach. Dużo większy odsetek dyrektorów przyznaje, że baza technodydaktyczna odpowiada warunkom opisanym w podstawie programowej jedynie **częściowo**. Najczęściej twierdzą tak dyrektorzy zasadniczych szkół zawodowych – co trzeci przypadek kształcenia w zawodzie (31%), następnie dyrektorzy techników – co czwarty przypadek (26%) i szkół policealnych – co dziewiąty przypadek (11%).

Zawody, w których baza technodydaktyczna szkoły nie odpowiadała zalecanym warunkom opisanym w podstawie programowej kształcenia w zawodach to:

cukiernik (2 przypadki z 26)	technik budownictwa (3 przypadki z 75)
elektromechanik (1 przypadek z 12)	technik elektronik (2 przypadki z 26)
elektromechanik pojazdów samochodowych (1 przypadek z 26)	technik elektryk (1 przypadek z 34)
elektryk (1 przypadek z 10)	technik górnictwa podziemnego (1 przypadek z 13)
fryzjer (8 przypadków z 44)	technik hotelarstwa (2 przypadki ze 125)
kucharz (4 przypadki ze 129)	technik informatyk (1 przypadek ze 170)
mechanik pojazdów samochodowych (13 przypadków z 99)	technik mechanizacji rolnictwa (1 przypadek z 11)
murarz-tylnkarz (1 przypadek z 25)	technik mechatronik (1 przypadek z 40)
sprzedawca (8 przypadków z 65)	technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej (1 przypadek z 14)
stolarz (1 przypadek z 18)	technik usług fryzjerskich (1 przypadek z 34)
ślusarz (1 przypadek z 19)	technik żywienia i usług gastronomicznych (1 przypadek ze 158)
technik architektury krajobrazu (2 przypadki z 42)	

W przypadku ZSZ, zdaniem dyrektorów, jeśli baza technodydaktyczna szkoły nie odpowiada warunkom z podstawy programowej to zajęcia odbywają się u pracodawców (38 przypadków), w CKP (8 przypadków), w CKU (3 przypadki) i w CKZiU (1 przypadek). Zdaniem dyrektorów techników zajęcia w analogicznej sytuacji odbywają się u pracodawców (13 przypadków), w CKP (12 przypadków) i na uczelni (2 przypadki).

Natomiast połowa z dyrektorów techników, którzy zadeklarowali, że baza technodydaktyczna w ich szkołach nie odpowiada zalecanym warunkom opisanym w podstawie programowej kształcenia w zawodach wskazała, że w przypadku braku wyposażenia w szkole zajęcia odbywają się u pracodawców lub w CKP. W dwóch przypadkach, jako miejsce zewnętrzne do nauki zawodu wskazano na uczelnię.

WNIOSKI

1. Zdaniem większości dyrektorów szkół objętych monitorowaniem, baza technodydaktyczna ich szkoły została sprawdzona przed 1 września 2012 roku pod kątem zapisów w podstawie programowej kształcenia w zawodzie.
2. Innego zdania są nauczyciele, przy czym zastanawiający jest duży odsetek nauczycieli (średnio co dziewiąty z nich), którzy nie wiedzą czy przed rozpoczęciem roku szkolnego baza technodydaktyczna w ich szkole została przejrzana pod kątem zapisów podstawy programowej kształcenia w zawodzie; Czy zatem na tej podstawie można domniemywać, że co dziewiąty nauczyciel nie wie czy jego warsztat pracy jest gotowy do nauki zawodu?
3. Duży odsetek nauczycieli z zasadniczych szkół zawodowych i techników – co siódmy z nich – twierdzi, że pomieszczenia do nauki zawodu w jego szkole nie odpowiadają wyposażeniu opisanemu w podstawie programowej kształcenia w zawodzie.
4. Zajęcia poza szkołą odbywają się przede wszystkim u pracodawców.
5. Dyrektorzy szkół mają odmienne od nauczycieli zdanie na temat wyposażenia pracowni i warsztatów w szkołach; bowiem o ile narzekał na to średnio co siódmy nauczyciel, to przyznaje się do tego jedynie co czternasty dyrektor zasadniczej szkoły zawodowej i jedynie kilkunastu dyrektorów techników.
6. Duży odsetek dyrektorów stwierdził, że baza technodydaktyczna w ich szkołach jedynie częściowo odpowiada zalecanym warunkom opisanym w podstawie programowej – twierdzi tak co trzeci dyrektor ZSZ i co czwarty dyrektor technikum; Wskazane jest przy okazji kolejnego monitorowania dopytać dyrektorów jak rozumieją określenie „częściowo”, które może oznaczać równie dobrze 10% jak i 90%.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Monitorowanie wdrażania podstawy programowej kształcenia w zawodzie przez dyrektora szkoły

Wprowadzenie nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach zaowocowało wprowadzeniem nowych programów nauczania i szkolnych planów nauczania. To znowu sprawia, że niezbędne powinno być monitorowanie przez dyrektora szkoły procesów wdrażania PPKZ i realizacji programów nauczania pod kątem ich optymalności i wprowadzenia w nich ewentualnych zmian w przyszłych latach szkolnych. Monitorowanie zostało zdefiniowane w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 roku w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. nr 168, poz. 1324, z późn. zm.) jako „działanie prowadzone w szkole lub placówce obejmujące zbieranie i analizę informacji o działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki”.¹⁵ W przypadku nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach monitorowanie w szkołach powinno polegać na obserwacji kolejnych elementów wdrażania tejże podstawy pod kątem jej celowości, wymagań i efektów.

Monitorowanie wdrażania podstawy programowej kształcenia w zawodach w szkole może dotyczyć różnych elementów procesu wdrażania i być prowadzone różnymi metodami.

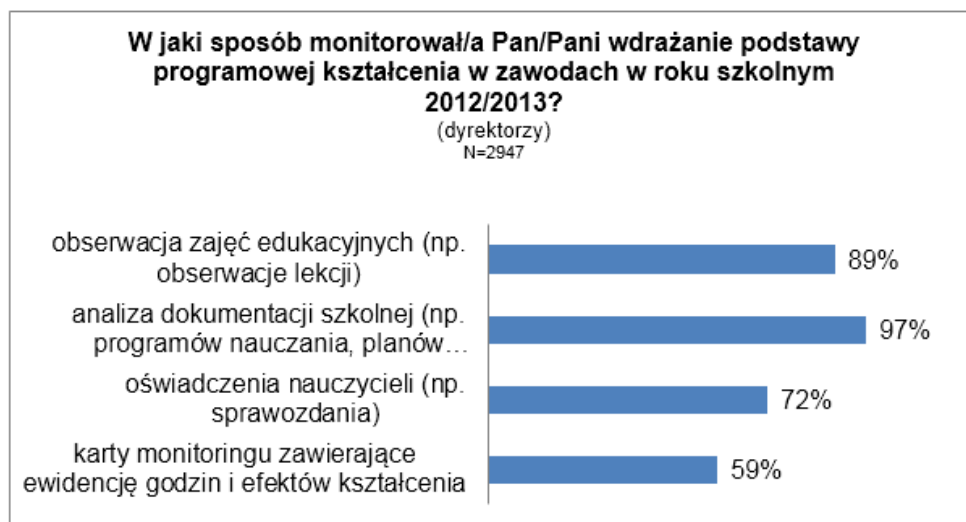
W tej części omówione są sposoby monitorowania procesu wdrażania PPKZ przez dyrektorów szkół oraz sposoby organizacji zastępstw za nieobecnych nauczycieli kształcenia w zawodzie.

Ze względu na wagę procesu monitorowania wdrażania podstawy programowej w szkołach, zapytano o to, w jaki sposób dyrektorzy go monitorują.

¹⁵Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 roku w sprawie nadzoru pedagogicznego, Dz. U. nr 168, poz. 1324, z późn. zm.

Wykres 28. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „W jaki sposób monitorował/a Pan/Pani wdrażanie podstawy programowej kształcenia w zawodach w roku szkolnym 2012/2013?”

Liczba N odpowiada liczbie przypadków szkół kształcących w danym zawodzie z uwzględnieniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

Najczęstszą formą monitorowania, z jakiej korzystają dyrektorzy badanych szkół jest analiza dokumentacji szkolnej (Wykres 28). Robi to większość dyrektorów szkół – 97% wskazań. Dziewięciu na dziesięciu dyrektorów przeprowadza obserwację zajęć edukacyjnych, uczestnicząc w lekcjach (89%). Prawie trzy czwarte dyrektorów (72%) zbiera sprawozdania od nauczycieli dotyczące wdrażania podstawy programowej, a sześciu na dziesięciu dyrektorów prowadzi karty monitoringu, zawierające ewidencję godzin i efektów kształcenia.

Rozkład, jeśli chodzi o typy szkół wskazuje na różnicę między odpowiedziami dyrektorów zasadniczych szkół zawodowych i techników, a odpowiedziami dyrektorów szkół policealnych (Wykres 29).

Wykres 29. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „W jaki sposób monitorował/a Pan/Pani wdrażanie podstawy programowej kształcenia w zawodach w roku szkolnym 2012/2013?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają liczbom przypadków w poszczególnych typach szkół kształcących w zawodzie z uwzględnieniem możliwości wybrania więcej niż jednej odpowiedzi.

Największe różnice w odpowiedziach dyrektorów widać w przypadku oświadczeń nauczycieli, które stanowiło trzy czwarte wskazań w przypadku zasadniczych szkół zawodowych i techników, a jedynie połowę wskazań w przypadku szkół policealnych oraz karty monitoringu zawierające ewidencję godzin i efektów kształcenia, które stanowiło blisko dwie trzecie wskazań w przypadku zasadniczych szkół zawodowych i dwie piąte wskazań w przypadku szkół policealnych.

Oprócz wymienionych w kafeterii form monitorowania dziewięciu na dziesięciu dyrektorów (93%) wskazało, że prowadzą w szkole, którą kierują, również inne formy monitorowania.

Najczęściej wskazywane przez dyrektorów formy monitoringu to:

- „dziennik elektroniczny”;
- „indywidualne rozmowy z nauczycielami”;

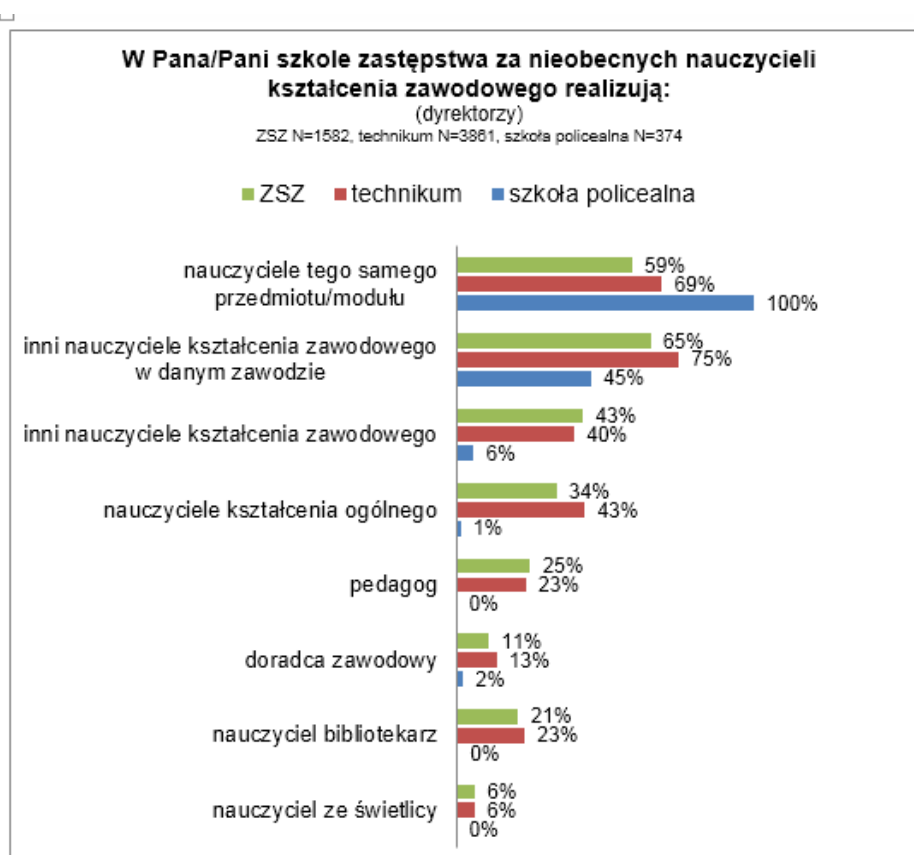
- „spotkania z zespołami przedmiotów zawodowych”;
- „monitorowanie realizacji podstawy programowej - załącznik w dzienniku lekcyjnym, wywiad, sprawozdania z komisji przedmiotowych”.

Niektórzy dyrektorzy w kategorii „inne, jakie?” zamieszczali informację o tym, że prowadzą „karty monitoringu zawierające ewidencję godzin” pomimo, że w kafeterii pytania była odpowiedź „karty monitoringu zawierające ewidencję godzin i efektów”. Być może część dyrektorów prowadzi tylko ewidencję godzin, a nie monitoruje efektów, bo nie mają świadomości, że trzeba to robić i że warto to robić.

Przy okazji pytań o monitorowanie zapytano dyrektorów i nauczycieli o to, **kto zastępuje nauczycieli kształcenia zawodowego na ich zajęciach podczas ich absencji.**

Rozkład odpowiedzi dyrektorów na to pytanie w podziale na typy szkół obrazuje wykres 30.

Wykres 30. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „W Pana/Pani szkole zastępstwa za nieobecnych nauczycieli kształcenia zawodowego realizują:” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają liczbom przypadków w poszczególnych typach szkół kształcących w zawodzie z uwzględnieniem możliwości wybrania więcej niż jednej odpowiedzi.

Dyrektorzy szkół policealnych w zastępstwie nauczycieli zawodu w pierwszej kolejności starają się znaleźć nauczycieli tego samego przedmiotu/modułu. Mniej niż połowa z nich twierdzi, że wysłała na zastępstwo innych nauczycieli kształcenia zawodowego w danym zawodzie, a co dwudziesty z nich innego nauczyciela kształcenia zawodowego. W kilku przypadkach dyrektorzy szkół policealnych wskazali jako osobę, która prowadzi zastępstwo za nauczyciela kształcenia zawodowego doradcę zawodowego i nauczyciela kształcenia ogólnego.

Dyrektorzy ZSZ i techników korzystają z szerszego wachlarza zastępstw za nauczyciela kształcenia zawodowego. W pierwszej kolejności korzystają z innych nauczycieli kształcenia zawodowego w danym zawodzie (trzy czwarte wskazań dla techników i dwie trzecie wskazań dla ZSZ), a w drugiej kolejności z nauczycieli tego samego przedmiotu (częściej w technikum niż w ZSZ – 69% wskazań dla techników i 59% wskazań dla ZSZ). Dwie piąte dyrektorów techników i zasadniczych szkół zawodowych na zastępstwo kieruje także innych nauczycieli kształcenia zawodowego (odpowiednio 43% dla ZSZ i 40% dla techników). W dwóch piątych przypadków dla techników (43%) i jednej trzeciej dla zasadniczej szkoły zawodowej (34%) zajęcia w zastępstwie prowadzi nauczyciel kształcenia ogólnego. W przypadku jednej czwartej wskazań dyrektorów zasadniczych szkół zawodowych i techników zajęcia w zastępstwie nauczyciela kształcenia zawodowego prowadzi pedagog (odpowiednio 25% dla ZSZ i 23% dla techników) i niemalże równie często bibliotekarz (21% dla ZSZ i 23% dla techników). Najrzadziej nauczyciela kształcenia zawodowego, zdaniem dyrektorów zastępuje doradca zawodowy (11% wskazań dla ZSZ i 13% wskazań dla techników) oraz nauczyciel ze świetlicy (po 6% wskazań dla ZSZ i techników).

W opinii nauczycieli, nieobecnych nauczycieli kształcenia zawodowego zastępują najczęściej nauczyciele tego samego przedmiotu/modułu lub inni nauczyciele kształcenia zawodowego w danym zawodzie. Rozkłady dla obu tych grup są jednak różne w zależności od typu szkoły. W przypadku ZSZ i techników, w opinii nauczycieli, nieco częściej zastępstwo było prowadzone przez nauczyciela tego samego przedmiotu/modułu (69% wskazań dla ZSZ i 70% wskazań dla techników), niż przez innych nauczycieli kształcenia zawodowego w danym zawodzie (po 65% wskazań dla ZSZ i techników).

Wykres 31. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „W Pana/Pani szkole zastępstwa za nieobecnych nauczycieli kształcenia zawodowego realizują:” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają liczbom przypadków w poszczególnych typach szkół kształcących w zawodzie z uwzględnieniem możliwości wybrania więcej niż jednej odpowiedzi.

W jednej trzeciej przypadków nauczycieli kształcenia zawodowego w zasadniczych szkołach zawodowych i technikach zastępowali inni nauczyciele kształcenia zawodowego (odpowiednio 36% dla ZSZ i 35% dla techników), w dalszej kolejności nauczyciele kształcenia ogólnego (odpowiednio 22% wskazań dla ZSZ i 25% wskazań dla techników), pedagog (19% wskazań dla ZSZ i 17% dla techników), nauczyciel bibliotekarz (15% wskazań dla ZSZ i 17% wskazań dla techników) oraz doradca zawodowy (po 10% wskazań dla ZSZ i techników).

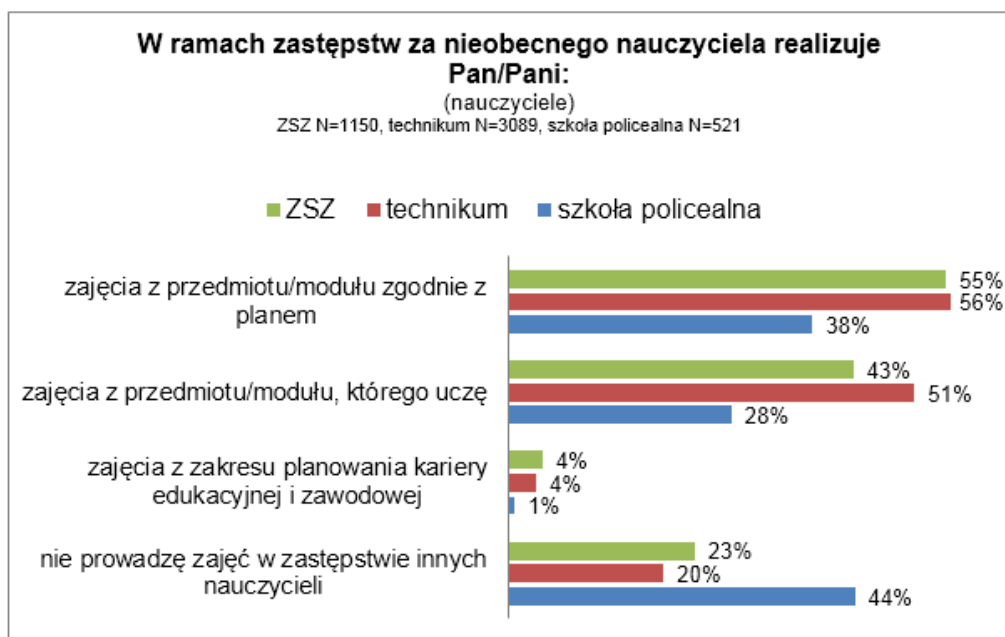
Jak wynika z danych przedstawionych na wykresie 31, nauczycieli szkół policealnych zastępowali głównie nauczyciele tego samego przedmiotu/modułu (81% wskazań). Inni nauczyciele kształcenia zawodowego w danym zawodzie byli kierowani na zastępstwo za nauczyciela w szkole policealnej w 49% wskazań.

W szkołach policealnych nauczyciele kształcenia zawodowego byli zastępowani przez innych nauczycieli kształcenia zawodowego (9% wskazań), doradcę zawodowego (3% wskazań) oraz nauczyciela kształcenia ogólnego i pedagoga (po 1% wskazań).

Większość z pytaných nauczycieli prowadziła zastępstwa za nieobecnych nauczycieli (Wykres 32). Wyjątkiem jest szkoła policealna. Blisko połowa nauczycieli z tych szkół (44%) nie prowadziła zajęć w zastępstwie innych nauczycieli. W porównaniu, zastępstw nie prowadzi co piąty nauczyciel technikum (20%) i co czwarty nauczyciel zasadniczej szkoły zawodowej (23%).

Wykres 32. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „w ramach zastępstw za nieobecnego nauczyciela realizuje Pan/Pani:” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają liczbom przypadków w poszczególnych typach szkół kształcących w zawodzie z uwzględnieniem możliwości wybrania więcej niż jednej odpowiedzi.

W ZSZ i technikum ponad połowa nauczycieli zastępujących nieobecnych nauczycieli prowadzi zajęcia z przedmiotu/modułu zgodnie z planem (56% dla technikum i 55% dla ZSZ). Niewiele mniej, szczególnie w odniesieniu do technikum prowadzi zajęcia z przedmiotu/modułu, którego sam uczy (51% dla technikum i 43% dla ZSZ). W przypadku szkół policealnych co trzeci nauczyciel deklarował, że prowadzi w zastępstwie zajęcia z przedmiotu/modułu zgodnie z planem (38%), a co czwarty, że prowadzi zajęcia z przedmiotu/modułu, którego sam uczy (28%).

Natomiast dość rzadko nauczyciele w zastępstwie prowadzą zajęcia z zakresu planowania kariery edukacyjnej i zawodowej. Zadeklarowało to 84 nauczycieli z techników, 39 nauczycieli z zasadniczej szkoły zawodowej i tylko 4 nauczycieli ze szkół policealnych.

WNIOSKI

1. Monitorowanie w szkołach realizacji podstawy programowej prowadzone jest głównie w postaci analizy dokumentacji szkolnej i obserwacji zajęć edukacyjnych.
2. W kolejnym roku monitorowania warto pokusić się o zadanie pytania nauczycielom – czy, kiedy, jak często byli monitorowani, np. podczas obserwacji zajęć edukacyjnych, czy rozmowy indywidualnej z dyrektorem, które to były przez dyrektorów często wskazywane jako „inne” formy monitorowania.
3. Wielu dyrektorów w zaznaczonej kategorii „inne” jako formę monitorowania wskazywali „dzienniki elektroniczne”, które w domniemaniu mogą być formą monitorowania stopnia opanowania przez uczniów wiedzy i umiejętności z zakresu kształcenia – warto w kolejnym procesie monitorowania dopytać dyrektorów jak rozumieją rolę dzienników elektronicznych w procesie monitorowania.
4. Wysoki wskaźnik odpowiedzi „inne” jest bardzo wyraźnym wskazaniem do przebudowania na przyszłość kafeterii pytania „W jaki sposób monitoruje Pan/Pani wdrażanie podstawy programowej kształcenia w zawodach?” – jakie odpowiedzi można byłoby tam zastosować i które wydają się zasadne?
5. Zarówno zdaniem dyrektorów, jak i nauczycieli zastępstwa zajęć w szkołach policealnych były przede wszystkim prowadzone przez nauczycieli tego samego przedmiotu/modułu.
6. W przypadku ZSZ i techników nacisk na to, żeby zajęcia w zastępstwie nauczyciela prowadził inny nauczyciel tego samego przedmiotu/modułu jest – w porównaniu do szkół policealnych – wyraźnie mniejszy (o 30 a nawet 40 punktów procentowych mniej) – w kolejnym procesie monitorowania warto zapytać, z czego to wynika.
7. W ZSZ i technikach dość często zajęcia w zastępstwie prowadzi nauczyciel bibliotekarz (wskazanie co piątego dyrektora technikum i ZSZ) – dwa razy częściej niż na przykład doradca zawodowy – warto w związku z tym poddać rozważeniu celowość tych zajęć dla kształcenia zawodowego i być może zarekomendować co podczas takich zajęć mogliby robić uczniowie, po to, żeby jak najlepiej wykorzystać ten czas w odniesieniu do realizacji podstawy programowej kształcenia w zawodzie.

Realizacja wspólnych efektów kształcenia

Druga część podstawy programowej kształcenia w zawodach określa „efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów, efekty kształcenia wspólne dla zawodów w ramach obszaru kształcenia stanowiące podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów oraz efekty kształcenia właściwe dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodach”.¹⁶ Efekty kształcenia, zgodnie z ideą europejskich ram kwalifikacji, stanowią opisanie wiedzy i umiejętności oraz kompetencji personalnych i społecznych, które uczący się nabywa w procesie kształcenia zawodowego.

W podstawie programowej kształcenia w zawodach efekty kształcenia wspólne dla wszystkich zawodów podzielono na 5 grup i oznaczono trzyliterowymi kodami:

- 1) bezpieczeństwo i higiena pracy (BHP);
- 2) podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej (PDG);
- 3) język obcy ukierunkowany zawodowo (JOZ);
- 4) kompetencje personalne i społeczne (KPS);
- 5) organizacja pracy małych zespołów (OMZ).

Przy czym efekty przynależne ostatniej grupie (OMZ) realizowane są wyłącznie dla zawodów nauczanych w technikum i szkole policealnej.

Realizacja wspólnych efektów kształcenia w każdej z wyżej wymienionych grup może przebiegać trójtorowo:

- 1) w postaci odrębnego przedmiotu/modułu;
- 2) w ramach wybranych przedmiotów/modułów;
- 3) w systemie łączonym – w ramach osobnego przedmiotu/modułu oraz wybranych przedmiotów/modułów.

¹⁶ ibidem

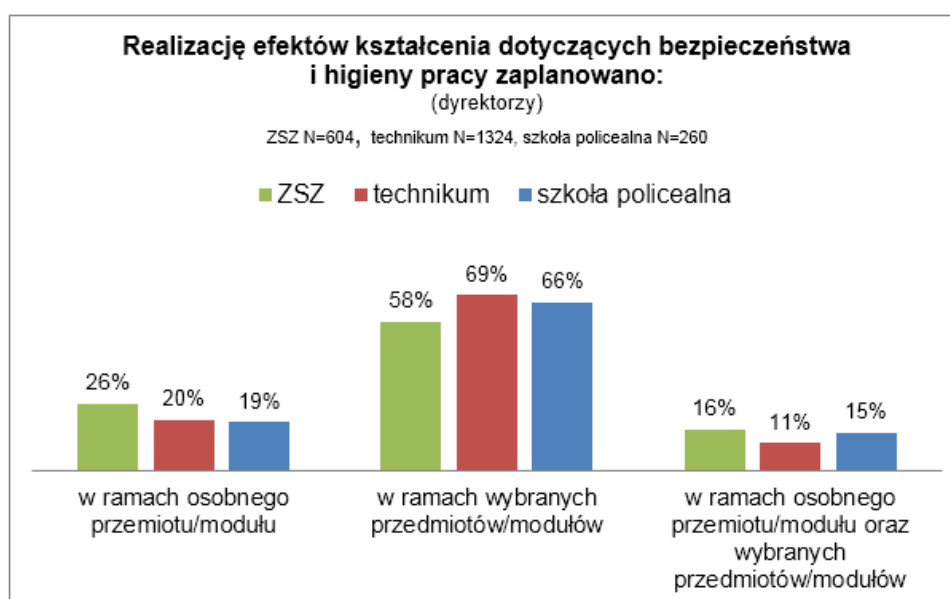

W procesie monitorowania szkół zapytano dyrektorów szkół o to, który – z wyżej wymienionych - sposobów realizacji efektów kształcenia wspólnych dla zawodów, w każdej z czterech – dla ZSZ i każdej z pięciu – dla techników i szkół policealnych grup, jest realizowany w ich szkołach. Dodatkowo, w związku ze szczególnie ważną z punktu widzenia migracji i zmian na rynku pracy charakterystycznych dla całej Unii Europejskiej, nauką języka obcego ukierunkowanego zawodowo, dopytano dyrektorów i nauczycieli kształcenia zawodowego o ewentualne konkretne formy realizacji efektów kształcenia wspólnych dla zawodów, przypisanych grupie JOZ.

Wykres 33 przedstawia deklaracje dyrektorów dotyczące realizacji efektów kształcenia dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy w podziale na typy szkół.

Zgodnie z tym, co zadeklarowali dyrektorzy monitorowanych szkół ogółem **efekty kształcenia dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy (BHP)** są w dwóch trzecich szkół (66%) realizowane w ramach wybranych przedmiotów/modułów, w co piątej szkole (21%) w ramach osobnego przedmiotu/modułu i w co ósmej szkole (13%) w ramach osobnego modułu/przedmiotu oraz wybranych modułów/przedmiotów.

Wykres 33. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Jak zaplanowano realizację efektów kształcenia dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają liczbom przypadków kształcenia w zawodach w poszczególnym typie szkoły.

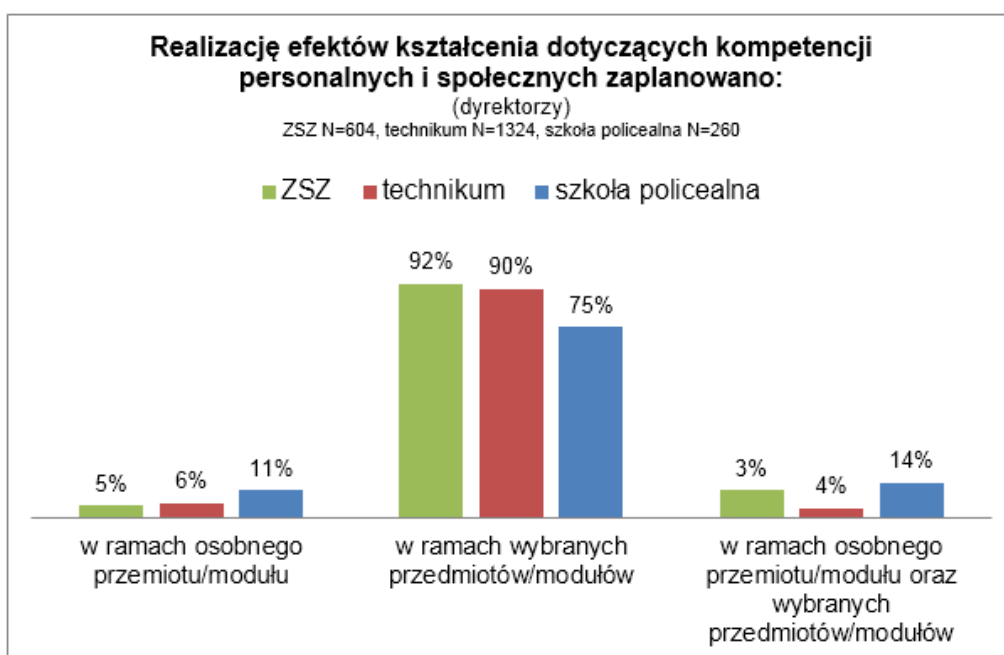

W ramach osobnych przedmiotów zajęcia związane z BHP prowadzone były najczęściej w ZSZ (co czwarta szkoła), w ramach wybranych przedmiotów/modułów najczęściej w technikach (69% wskazań), a w formie mieszanej najczęściej w ZSZ i szkole policealnej (odpowiednio 16% i 15% wskazań), najrzadziej zaś w technikum (co dziewiąte wskazanie – 11%).

Dyrektorzy monitorowanych szkół ogółem zadeklarowali, że kształtowanie **kompetencji personalnych i społecznych** w zdecydowanej większości, bo w blisko dziewięciu na dziesięć monitorowanych szkół (89%) było zaplanowane w ramach wybranych przedmiotów/modułów, w 6% przypadków w ramach osobnego przedmiotu/modułu, a w co dwudziestej szkole (5%) w sposób łączący obie powyższe formy (Wykres 34).

W ramach wybranych przedmiotów/modułów kompetencje personalne i społeczne były realizowane znacznie częściej w ZSZ i technikach (odpowiednio 92% i 90%), niż w szkołach policealnych (75%).

Wykres 34. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Jak zaplanowano realizację efektów kształcenia dotyczących kompetencji personalnych i społecznych?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają liczbom przypadków kształcenia w zawodach w poszczególnym typie szkoły.

W ramach osobnego przedmiotu/modułu kompetencje personalne i społeczne (KPS) były realizowane w co dziewiątej (11%) szkole policealnej i dla porównania w średnio co dwudziestej ZSZ i technikum (odpowiednio 5% wskazań dla ZSZ i 6% dla techników).

Jednocześnie prawie wszyscy nauczyciele, którzy wzięli udział w monitorowaniu (96%) przyznali, że kształtowali kompetencje personalne i społeczne uczniów podczas realizacji swoich zajęć.

Realizacja **efektów kształcenia z grupy KPS** była planowana w ramach **osobnego przedmiotu/modułu** w następujących zawodach:

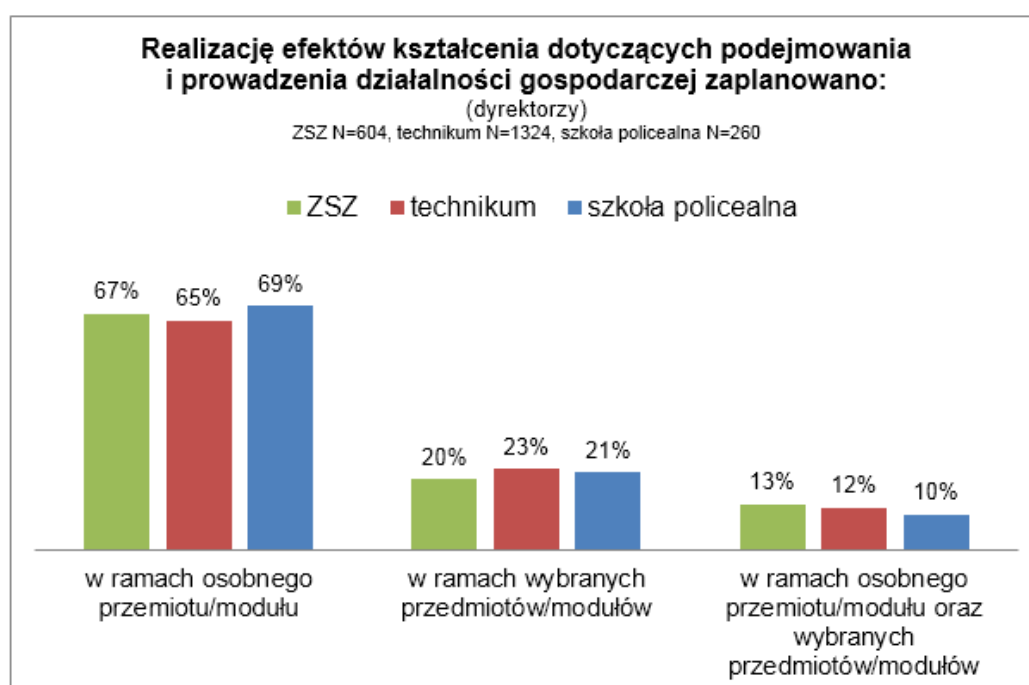
kelner (1 przypadek z 13)	technik ochrony środowiska (2 przypadki z 8)
technik architektury krajobrazu (2 przypadki z 42)	technik ogrodnik (1 przypadek z 3)
technik analityk (1 przypadek z 6)	technik organizacji reklamy (1 przypadek z 35)
technik budownictwa (2 przypadki z 75)	technik pojazdów samochodowych (5 przypadków z 73)
technik cyfrowych procesów graficznych (2 przypadki z 12)	technik procesów drukowania (1 przypadek z 2)
technik drogownictwa (1 przypadek z 5)	technik technologii żywności (1 przypadek z 9),
technik dróg i mostów kolejowych (1 przypadek z 2)	technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej (1 przypadek z 14)
technik ekonomista (3 przypadki ze 118)	technik usług fryzjerskich (5 przypadków z 34)
technik elektronik (2 przypadki z 26)	technik żywienia i usług gastronomicznych (5 przypadków ze 158)
technik elektryk (2 przypadki z 34)	opiekun medyczny (1 przypadek z 24)
technik handlowiec (1 przypadek z 27)	opiekunka środowiskowa (1 przypadek z 3)
technik hotelarstwa (2 przypadki z 125)	ratownik medyczny (1 przypadek z 23)
technik informatyk (8 przypadków ze 170)	technik bezpieczeństwa i higieny pracy (1 przypadek z 26)
technik logistyk (1 przypadek z 56)	technik dentystyczny (1 przypadek z 2)
technik mechanik (1 przypadek z 51)	technik farmaceutyczny (2 przypadki z 26)
technik mechanik lotniczy (1 przypadek z 3)	technik masażysta (1 przypadek z 25)
technik mechanizacji rolnictwa (1 przypadek z 11)	technik usług kosmetycznych (1 przypadek z 17)
technik mechatronik (1 przypadek z 40)	technik terapii zajęciowej (1 przypadek z 5)
technik obsługi turystycznej (2 przypadki z 42)	

Efekty kształcenia dotyczące podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej (PDG), zdaniem dyrektorów szkół, w dwóch trzecich przypadków (66%) były zaplanowane

w ramach osobnego przedmiotu/modułu, w co piątej monitorowanej szkole (22%) w ramach wybranych przedmiotów/modułów, a w co ósmej szkole (12%) w systemie mieszanym (osobny przedmiot/moduł – w ramach wybranych przedmiotów/modułów).

Realizacja efektów kształcenia wspólnych dla zawodów w grupie PDG nie różni się znacząco w podziale na typy szkół od danych opisanych powyżej dla wszystkich grup ogółem.

Wykres 35. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Jak zaplanowano realizację efektów kształcenia dotyczących podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej?” w podziale na typy szkół

Liczbę N odpowiadają liczbom przypadków kształcenia w zawodach w poszczególnym typie szkoły.

W ramach osobnego modułu realizację efektów kształcenia dotyczących PDG nieco częściej realizuje się w szkołach policealnych niż w technikumach (odpowiednio 69% dla szkół policealnych i 65% dla technikumów). Jednak różnice pomiędzy typami szkół w odniesieniu do realizacji efektów kształcenia w tej grupie są nieznaczne.

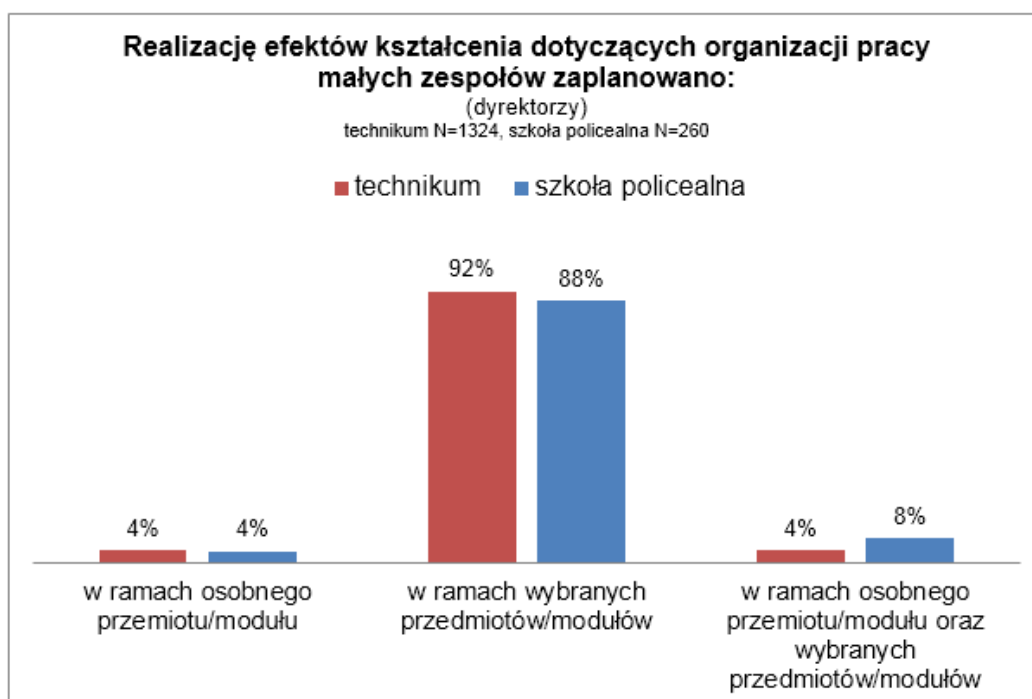
Zgodnie z tym, co zadeklarowali dyrektorzy monitorowanych szkół **efekty kształcenia dotyczące organizacji pracy małych zespołów (OMZ)** w dziewięciu na dziesięć szkół

(91%) były zaplanowane w ramach wybranych przedmiotów/modułów, w co dwudziestej szkole (5%) w formie łączonej, a w co dwudziestej piątej szkole (4%) w ramach osobnego przedmiotu/modułu.

Realizacja efektów kształcenia z grupy OMZ, o czym wspomniano już wcześniej, dotyczy wyłącznie techników i szkół policealnych.

Wykres 36. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Jak zaplanowano realizację efektów kształcenia dotyczących organizacji pracy małych zespołów?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają liczbom przypadków kształcenia w zawodach w poszczególnym typie szkoły.

W tej grupie efektów dwa razy częściej w formie mieszanej zajęcia były prowadzone w szkole policealnej niż w technikum (odpowiednio 8% dla szkoły policealnej i 4% dla technikum).

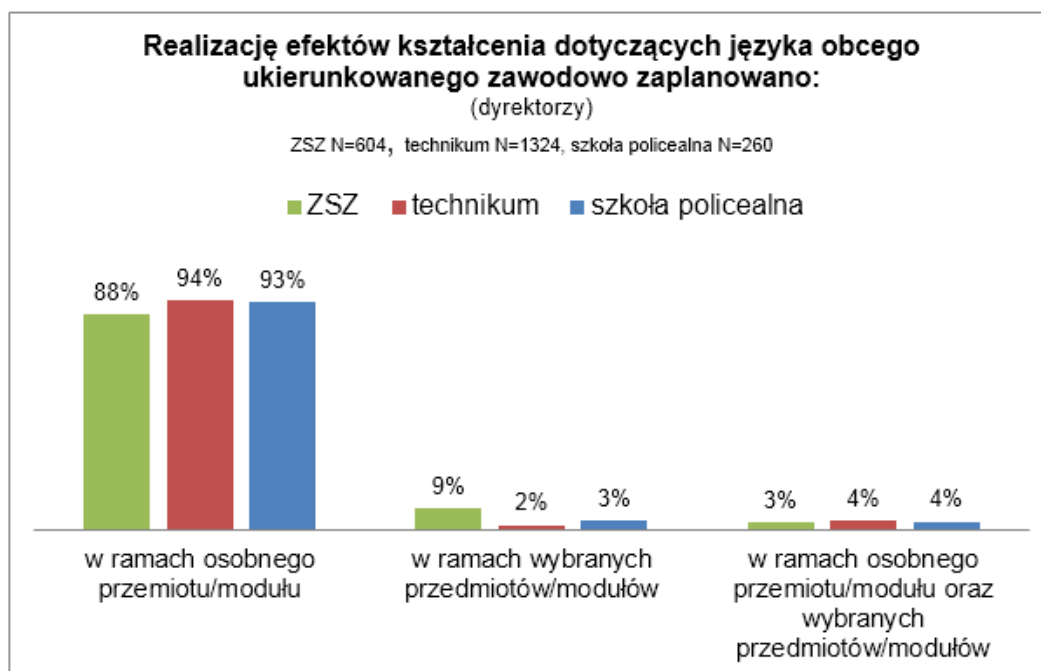
Naukę **języka obcego ukierunkowanego zawodowo (JOZ)**, jako obowiązkową dla wszystkich zawodów wprowadzono rozporządzeniem w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach w 2012 roku.

Przystępując do monitorowania powszechnego we wrześniu 2013 r. można było pytać wyłącznie o plany w zakresie realizacji tych efektów kształcenia. W zdecydowanej większości planów nauczania, zakładano godziny na JOZ w kolejnych latach nauki. Wydawało się jednak ważnym rozpoczęcie dyskusji na ten temat. Wszystkie poniższe pytania, są pytaniami o plany, w zdecydowanej większości bez ich wdrożenia. Nie oznacza to jednak, że szkoły nie mają w tym zakresie doświadczenia. Kształtowanie kompetencji w zakresie JOZ jest niezbędne w przypadku uczestnictwa szkoły w programach międzynarodowych. Znalazło to odbicie w odpowiedziach na pytanie o formy współpracy nauczycieli języków obcych z nauczycielami kształcenia zawodowego.

Zgodnie z tym, co zadeklarowali dyrektorzy monitorowanych **szkół efekty kształcenia z zakresu języka obcego ukierunkowanego zawodowo** w większości przypadków (93%) zaplanowane były w ramach osobnego przedmiotu/modułu, w co dwudziestym przypadku (5%) w ramach wybranych modułów/przedmiotów, a w formie mieszanej w 3% wskazań.

Wykres 37. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Jak zaplanowano realizację efektów kształcenia dotyczących języka obcego ukierunkowanego zawodowo?” w podziale na typy szkół

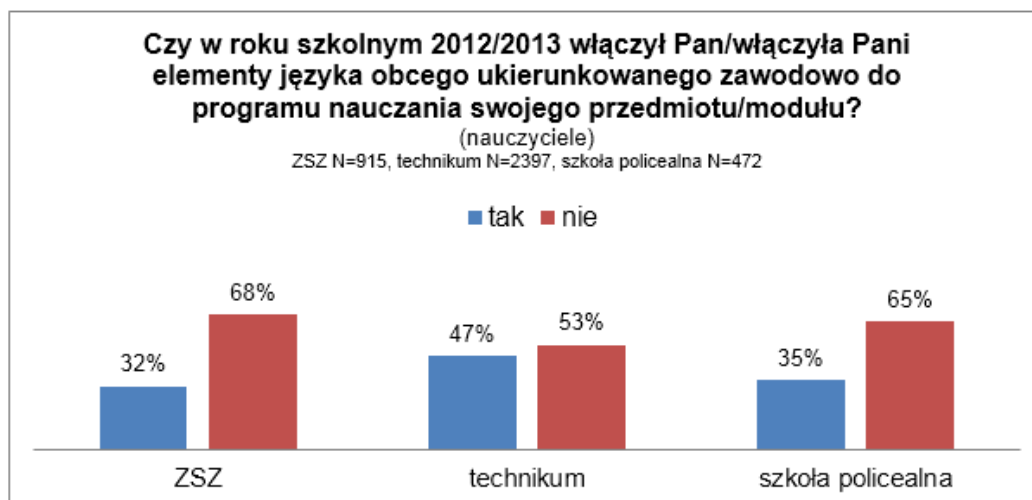
Liczby N odpowiadają liczbom przypadków kształcenia w zawodach w poszczególnym typie szkoły.

W podziale na typy szkół realizacja efektów kształcenia dla grupy JOZ częściej ma inną formę w ZSZ, niż w pozostałych typach szkół, bowiem trzy razy częściej niż w szkole policealnej i technikum efekty kształcenia wspólne dla zawodu, dotyczące języka obcego ukierunkowanego zawodowo w zasadniczych szkołach zawodowych, były realizowane w ramach wybranych przedmiotów/modułów (odpowiednio 3% dla szkoły policealnej i 2% dla technikum wobec 9% dla ZSZ) (Wykres 37).

Czterech na dziesięciu nauczycieli (42%) stwierdziło, że w roku szkolnym 2012/2013 włączała podczas nauczania swojego przedmiotu/modułu elementy języka obcego ukierunkowanego zawodowo.

Wykres 38. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy w roku szkolnym 2012/2013 włączył Pan/włączyła Pani elementy języka obcego ukierunkowanego zawodowo do programu nauczania swojego przedmiotu /modułu?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają liczbie odpowiedzi nauczycieli w poszczególnym typie szkoły.

Elementy języka obcego ukierunkowanego zawodowo do przedmiotów rzadziej wprowadzali nauczyciele ze szkół policealnych i zasadniczych szkół zawodowych (odpowiednio 35% i 32%) niż nauczyciele techników – w tej grupie język obcy ukierunkowany zawodowo do nauczanego przedmiotu wprowadzała blisko połowa (47%) nauczycieli (Wykres 38).

Jak deklarują dyrektorzy większości monitorowanych szkół, nauczyciele prowadzący w szkołach zajęcia z języka obcego ukierunkowanego zawodowo współpracowali z nauczycielami kształcenia zawodowego. Przy czym częściej miało to miejsce w szkołach policealnych (88% wskazań) i technikach (84% wskazań) niż w zasadniczych szkołach zawodowych (78% wskazań).

Jednocześnie nauczyciele kształcący w zawodzie mieli nieco odmienne od dyrektorów opinie w odniesieniu do współpracy z nauczycielami języków obcych. Rzadziej do współpracy zdaniem nauczycieli dochodziło w zasadniczych szkołach zawodowych (68%). W szkołach policealnych i technikach współpraca ta miała miejsce zdaniem trzech czwartych nauczycieli (odpowiednio 73% i 75%).

Różnice w odpowiedziach dyrektorów i nauczycieli na pytanie o współpracę nauczycieli języka obcego i nauczycieli przedmiotów zawodowych ilustruje wykres 39.

Wykres 39. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół i nauczycieli na pytanie „Czy nauczyciel/nauczyciele prowadzący zajęcia z języka obcego ukierunkowanego zawodowo współpracują z nauczycielami przedmiotów zawodowych?” w podziale na typy szkół

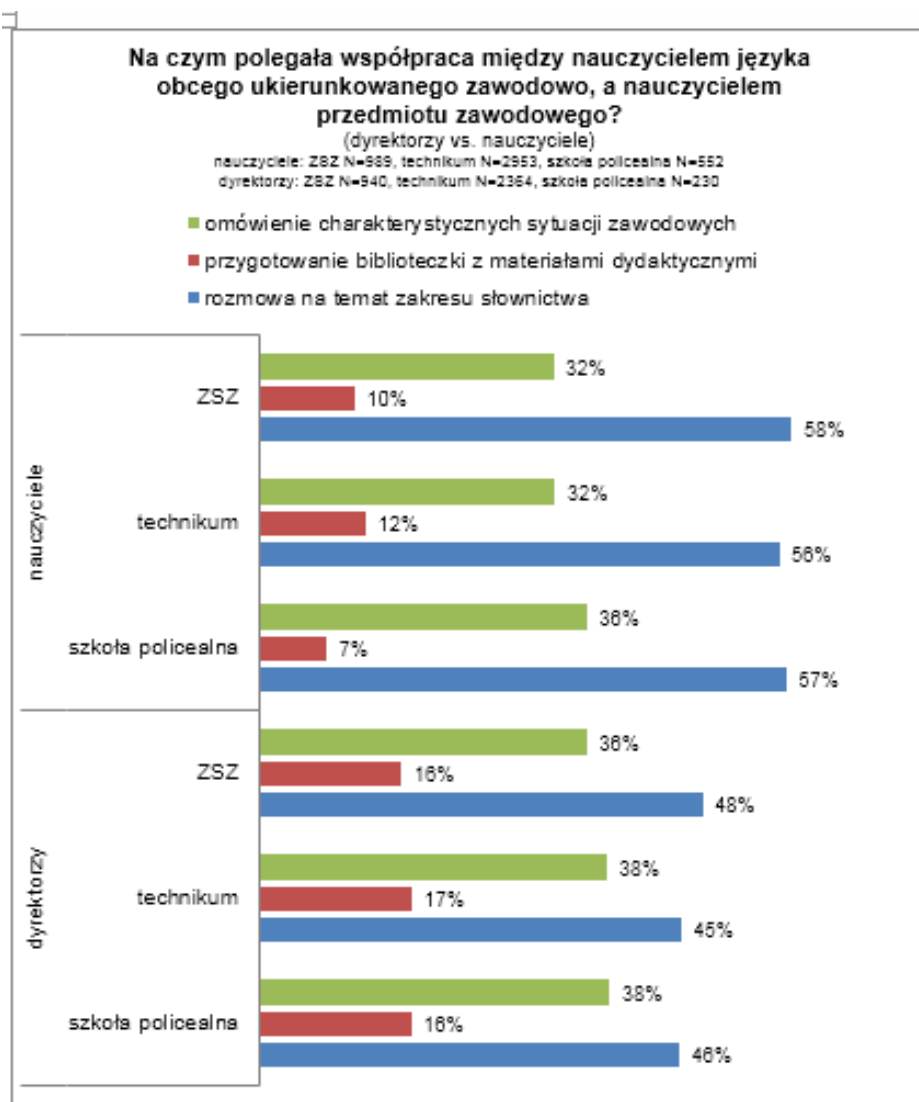
Liczby N odpowiadają liczbom odpowiedzi dyrektorów i nauczycieli w podziale na typ szkoły pomnożone przez liczbę zawodów zgłoszonych do monitorowania.

Jak widać na wykresie 39, różnice pomiędzy opiniami dyrektorów i nauczycieli na temat współpracy nauczycieli języka obcego ukierunkowanego zawodowo z nauczycielami przedmiotów zawodowych są znaczne i sięgają od dziesięciu punktów procentowych – tak jak w przypadku ZSZ i techników (w przypadku ZSZ współpracę między nauczycielami zadeklarowało 78% dyrektorów i 68% nauczycieli, a w przypadku technikum 84% dyrektorów i 75% nauczycieli), do kilkunastu punktów procentowych – tak jak w przypadku szkół policealnych, w których współpracę nauczycieli języka obcego ukierunkowanego zawodowo z nauczycielami przedmiotów zawodowych zadeklarowało 88% dyrektorów i 73% nauczycieli. Jednocześnie przy dość wysokich wskazaniach na współpracę między nauczycielami języka obcego a nauczycielami przedmiotów zawodowych warto również odnotować, że taka współpraca – zdaniem nauczycieli - nie ma miejsca w co trzecim badanym przypadku w zasadniczych szkołach zawodowych (32%) i w co czwartym w szkołach kształcących na poziomie technika (odpowiednio 25% dla technikum i 27% dla szkoły policealnej).

Różnice procentowe w opiniach między dyrektorami, a nauczycielami pojawiają się również w tych szkołach (a była ich większość), w których miała miejsce współpraca nauczycieli języka obcego ukierunkowanego zawodowo z nauczycielami przedmiotów zawodowych, o to jakie formy ta współpraca przybierała. Rozkład odpowiedzi na to pytanie z wykorzystaniem kafeterii pytania ilustruje wykres 40.

Wykres 40. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół i nauczycieli na pytanie „Na czym polegała współpraca między nauczycielem języka obcego ukierunkowanego zawodowo, a nauczycielem przedmiotu zawodowego?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają liczbom odpowiedzi dyrektorów i nauczycieli w podziale na typy szkół z założeniem występowania współpracy, o której mowa w pytaniu.

Nauczyciele i dyrektorzy opisując rodzaj współpracy między nauczycielami języka obcego i nauczycielami kształcenia zawodowego najczęściej wskazywali rozmowę na temat zakresu słownictwa, jednak nauczyciele, niezależnie od typu szkoły, wskazywali ją znacznie częściej niż dyrektorzy (ogółem różnica wynosiła blisko 10 punktów procentowych). Odwrotna sytuacja miała miejsce przy odpowiedzi „przygotowanie biblioteczki z materiałami dydaktycznymi” – dyrektorzy wskazywali ją znacznie częściej niż nauczyciele, a w przypadku

szkół policealnych nawet dwukrotnie częściej (odpowiednio 16% wskazań dyrektorów i 7% wskazań nauczycieli).

Oprócz wymienionych w kafeterii form współpracy z nauczycielami języka obcego, nauczyciele wskazywali najczęściej na:

- „opracowanie schematów, rysunków narzędzi, części, maszyn z opisami w języku obcym”;
- „stworzenie słowniczka zawodowego w języku obcym”;
- „opracowanie programu przedmiotu język obcy zawodowy”;
- „platforma e-learningowa”;
- „przygotowanie uczniów do zagranicznych praktyk zawodowych, organizacja konkursu przedmiotowego”;
- „realizacja projektów edukacyjnych realizowanych w ramach korelacji międzyprzedmiotowej”;
- „warsztaty z programami użytkowymi”;
- „tłumaczenie dokumentów i umów potrzebnych do wykonywania danego zawodu”;
- „dobór podręcznika i materiałów do nauki”¹⁷.

Jak już wspomniano, w co trzeciej zasadniczej szkole zawodowej oraz w co czwartym technikum i w co czwartej szkole policealnej współpraca między nauczycielami przedmiotów zawodowych, a nauczycielami języka obcego ukierunkowanego zawodowo nie występuje. Nauczyciele tłumaczą to na różne sposoby. Najczęściej wskazywane przyczyny braku współpracy to:

- „brak nauki języka obcego branżowego w szkole w danym roku szkolnym”;
- „brak informacji o możliwości współpracy”;
- „brak konieczności”;
- „brak oczekiwań ze strony uczniów”;
- „rozpoczęcie nauki języka obcego w wyższych klasach, a dany przedmiot zawodowy, którego uczy nauczyciel, nauczany jest w klasach niższych”¹⁸.

¹⁷ Oryginalny zapis odpowiedzi respondentów.

¹⁸ Oryginalny zapis odpowiedzi respondentów.

Formy realizacji efektów kształcenia wspólnych dla wszystkich zawodów w monitorowanych szkołach były różne w zależności od grupy efektów. W ramach osobnych przedmiotów/modułów najczęściej były planowane w grupie JOZ – w dziewięciu na dziesięć wskazań dyrektorów (93%) oraz w grupie PDG – w dwóch trzecich wskazań dyrektorów (66%). Najrzadziej natomiast w grupie BHP (13% wskazań), w grupie KPS (6% wskazań) i grupie OMZ (4% wskazań).

W ramach wybranych przedmiotów/modułów formy realizacji efektów kształcenia wspólnych dla zawodów w monitorowanych szkołach najczęściej planowane były w grupie OMZ i KPS – dziewięć na dziesięć wskazań (odpowiednio 91% i 89% wskazań). Nieco rzadziej w grupie BHP – dwie trzecie wskazań dyrektorów (66%), następnie w grupie PDG – co piąte wskazanie (22%), a najrzadziej, bo w przypadku co dwudziestego wskazania (5%) w grupie JOZ.

Natomiast w formie mieszanej, czyli w ramach osobnego przedmiotu/modułu oraz wybranych przedmiotów/modułów formy realizacji efektów kształcenia wspólnych dla zawodów w monitorowanych szkołach najczęściej były planowane w grupie BHP – co piąte wskazanie (21%). Rzadziej w grupie PDG – co ósme wskazanie (12%) i bardzo rzadko w grupach KPS i OMZ (po 5% wskazań) i w grupie JOZ (3% wskazań). Szczegółowe dane rozkładu form realizacji kształcenia w monitorowanych szkołach w odniesieniu do grup efektów kształcenia wspólnych dla zawodów przedstawia wykres 41.

Wykres 41. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na „Formy realizacji efektów kształcenia wspólnych dla zawodów w poszczególnych grupach”

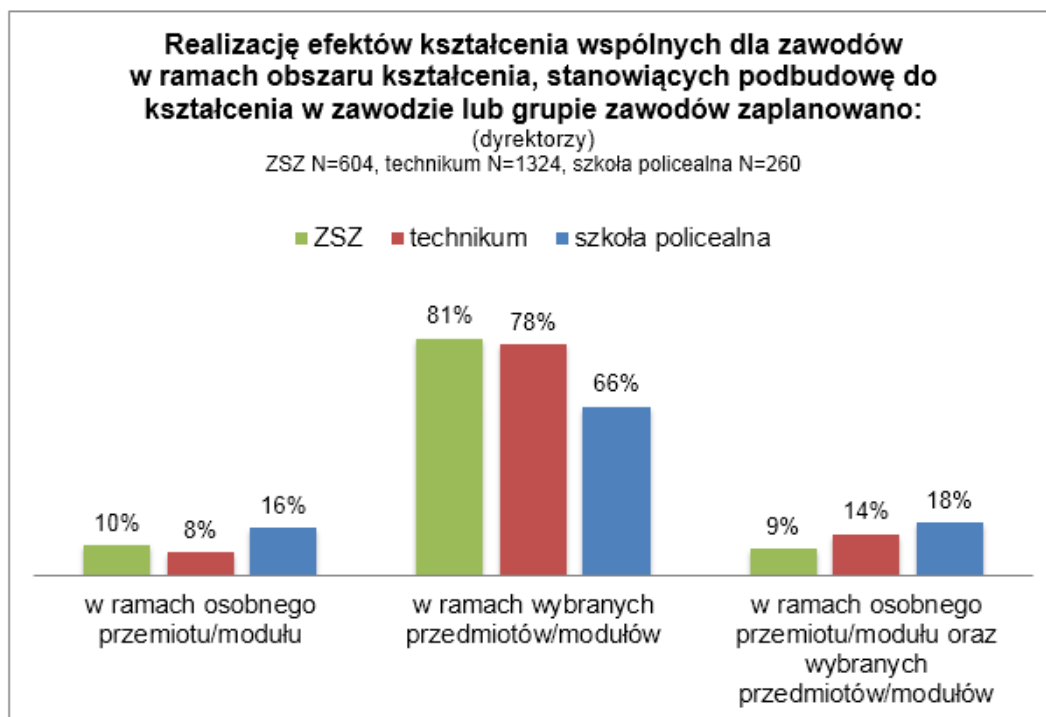

Liczby N odpowiadają liczbie przypadków kształcenia w zawodach w podziale na typ szkoły.

Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach program nauczania w danym zawodzie powinien uwzględniać realizację **efektów wspólnych dla zawodów w ramach obszaru kształcenia, stanowiących podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów (PKZ)**. W trzech czwartych badanych szkół (77%), zdaniem dyrektorów, te efekty kształcenia planowane były w ramach wybranych przedmiotów/modułów, w co ósmej szkole (13%) w systemie mieszanym, a w co dziesiątej szkole (10%) w ramach osobnego przedmiotu/modułu.

W podziale na typy szkół, w odniesieniu do tych efektów kształcenia, dane zostały zobrazowane na wykresie 42.

Wykres 42. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Jak zaplanowano realizację efektów kształcenia wspólnych dla zawodów w ramach obszaru kształcenia, stanowiących podbudowę do kształcenia w zawodzie lub grupie zawodów?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają liczbie przypadków kształcenia w zawodach w podziale na typ szkoły.

Realizacja PKZ była nieco odmienna w szkołach policealnych oraz w ZSZ i technikach. W ramach osobnego przedmiotu/modułu była ona realizowana o połowę częściej w przypadku ZSZ i techników (odpowiednio 10% i 8% wskazań dyrektorów) niż w szkołach policealnych (16% wskazań dyrektorów tych szkół).

W ramach wybranych przedmiotów/modułów realizacja PKZ była planowana częściej zdaniem dyrektorów ZSZ (80%) i techników (78%) niż zdaniem dyrektorów szkół policealnych (66%).

W formie mieszanej w ramach osobnego przedmiotu modułu oraz wybranych przedmiotów/modułów realizacja PKZ była planowana dwa razy częściej w szkołach policealnych (18% wskazań) i o połowę częściej w technikach (14% wskazań) niż w ZSZ (9% wskazań).

WNIOSKI

1. Realizacja efektów kształcenia wspólnych dla zawodów odbywa się w różnej formie, w zależności od tego, której grupy efektów kształcenia dotyczy i w jakim typie szkoły jest prowadzone kształcenie.
2. Realizacja efektów kształcenia wspólnych dla zawodów w grupie BHP, KPS i OMZ jest realizowana najczęściej w ramach **wybranych** przedmiotów/modułów.
3. Realizacja efektów kształcenia wspólnych dla zawodów w grupie PDG i JOZ jest realizowana najczęściej w ramach **osobnych** przedmiotów/modułów.
4. Włączenie do swojego przedmiotu elementów języka obcego ukierunkowanego zawodowo w roku szkolnym 2012/2013 zadeklarowało 41% pytaných nauczycieli.
5. Pewne rozbieżności pomiędzy dyrektorami i nauczycielami dotyczyły współpracy nauczycieli języka obcego ukierunkowanego zawodowo z nauczycielami kształcenia zawodowego – dyrektorzy wskazywali na tę współpracę średnio o kilkanaście punktów procentowych częściej niż nauczyciele – w kolejnym procesie monitorowania warto zastanowić się, czy zasadne jest zadawanie pytania o istnienie takiej współpracy dyrektorom.
6. Współpraca pomiędzy nauczycielami języka i nauczycielami przedmiotów zawodowych nie występowała w co trzeciej zasadniczej szkole zawodowej i co czwartej szkole, kształcącej na poziomie technika – to wysokie wskazanie i warte monitorowania, tym bardziej, że większość nauczycieli i dyrektorów zastrzegła, że współpraca ta rozpocznie się w roku szkolnym 2013/2014.
7. Warte uwagi są również częste, spontaniczne odpowiedzi nauczycieli w kategorii „inne” o to, dlaczego nie współpracują z nauczycielami języka obcego ukierunkowanego zawodowo, których treść można zamknąć w przykładzie „język obcy jest w trzeciej klasie, a mój przedmiot jest w pierwszej”, co pokazuje proces myślenia wielu nauczycieli, a może i również pośrednio wielu dyrektorów – zgodnie z tym procesem elementy języka obcego są wprowadzane do przedmiotu zawodowego tylko wtedy, kiedy uczniowie uczą się tych przedmiotów równocześnie na jednym roku; tym samym schemat nauki języka obcego ukierunkowanego zawodowo jest poziomy, a nie pionowy, co powinno bardziej odpowiadać wymogom współczesnego rynku pracy; warto tym samym zastanowić się co zmienić, żeby ten proces był procesem pionowym.

Korelacje między kształceniem zawodowym a ogólnym

W części I podstawy programowej kształcenia w zawodach zatytułowanej „Ogólne cele i zadania kształcenia zawodowego” wskazano, iż „w procesie kształcenia zawodowego ważne jest integrowanie i korelowanie kształcenia ogólnego i zawodowego, w tym doskonalenie kompetencji kluczowych nabytych w procesie kształcenia ogólnego, z uwzględnieniem niższych etapów edukacyjnych”.¹⁹

Korelacja kształcenia zawodowego i ogólnego, zgodnie z przyjętą na potrzeby monitorowania definicją oznacza „proces synchronizacji zbliżonych do siebie elementów i treści z różnych przedmiotów przez wyprzedzenie lub zbieżność pewnych tematów”.²⁰ Korelacja w takim ujęciu może oznaczać również „merytoryczne wiązanie treści z różnych przedmiotów i tworzenie układów integrujących w sobie treści tych przedmiotów”.²¹

Jak już to zostało wspomniane w części raportu dotyczącej opracowania programów nauczania dla zawodów, szkoły kształcące w zawodzie mają dużą autonomię w układaniu planów nauczania, niemniej muszą również zwracać szczególną uwagę na to, żeby tworzyć w sposób przemyślany i odpowiedzialny korelacje pomiędzy praktycznym i teoretycznym kształceniem zawodowym oraz kształceniem ogólnym.

W szkołach, które nauczają zawodu korelacja powinna być prowadzona na trzech płaszczyznach:

- 1) korelacji przedmiotów ogólnokształcących i zawodowych;

¹⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach, Dz. U. z 2012, poz. 184

²⁰ Hanna Grządziel, Izydora Kos-Górczyńska, Alicja Stańczyk, Halina Szczur, *Korelacje kształcenia ogólnego i zawodowego – krok po kroku*, KOWEziU, Warszawa 2011, s. 6

²¹ op. cit., s. 6

- 2) korelacji przedmiotów zawodowych (w przypadku realizacji programów nauczania dla zawodu o strukturze przedmiotowej) dotyczącej przedmiotów realizowanych w kształceniu zawodowym teoretycznym i praktycznym;
- 3) korelacji w zakresie realizacji przyjętych koncepcji metodycznych integrujących treści z różnych przedmiotów wokół teoretycznego i praktycznego zastosowania wiedzy i umiejętności.²²

Korelacja kształcenia ogólnego i zawodowego, a konkretnie rzecz ujmując, treści nauczania przekazywanych podczas prowadzenia zajęć z przedmiotów ogólnokształcących i przedmiotów/modułów zawodowych, sprzyja m. in.: transferowi wiedzy z jednego przedmiotu nauczania do innego, pobudza ucznia do myślenia, skłania go do twórczej analizy, pozwala rozumieć szerokie zastosowanie wiedzy, umożliwia powiązanie treści z kształcenia zawodowego z całym zasobem wiedzy ogólnej oraz wpływa na podniesienie efektywności kształcenia zawodowego.²³

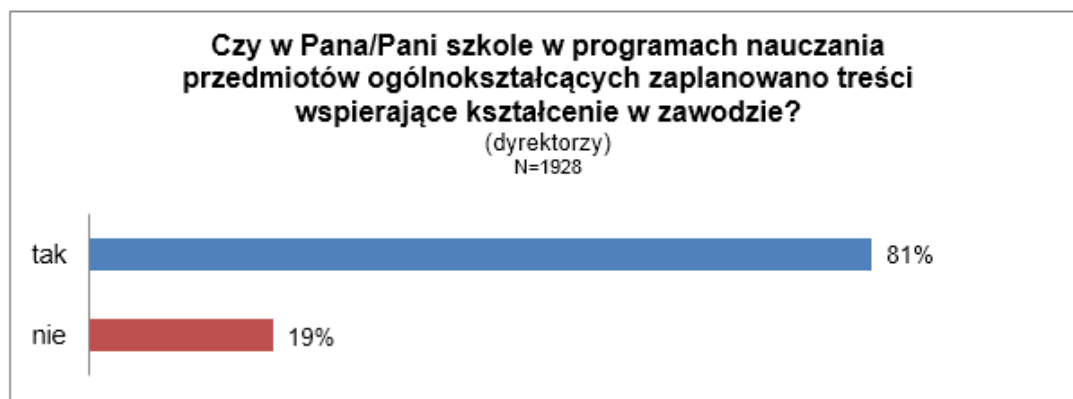
Jednym z elementów monitorowania było sprawdzenie jak dyrektorzy i nauczyciele kształcenia zawodowego realizowali zadania, wynikające z korelacji kształcenia zawodowego i ogólnokształcącego.

Zdaniem większości zarówno dyrektorów, jak i nauczycieli **w programach nauczania przedmiotów ogólnych zaplanowano treści wspierające kształcenie w zawodzie** (Wykres 43 i 44). Pytania dotyczące korelacji między kształceniem zawodowym i ogólnym zadawano wyłącznie dyrektorom i nauczycielom zasadniczych szkół zawodowych i techników.

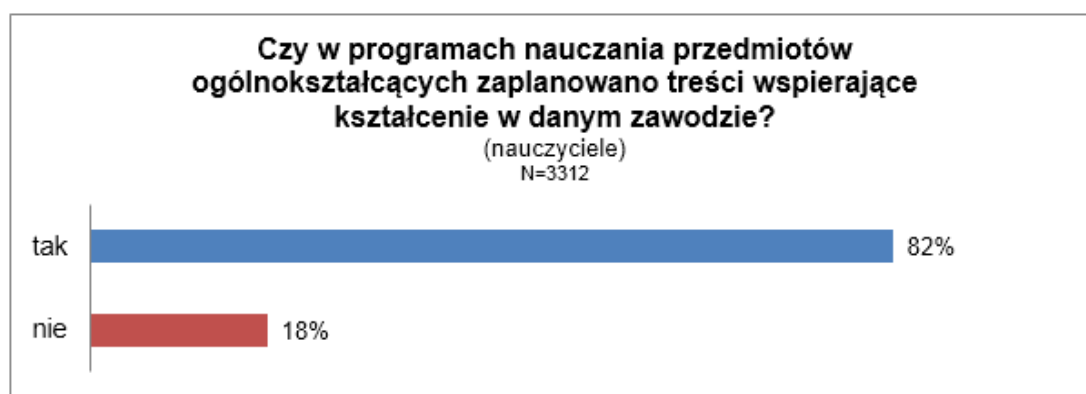
²² op. cit., s. 8

²³ op. cit., s. 8-9

Wykres 43. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Czy w Pana/Pani szkole w programach nauczania przedmiotów ogólnokształcących zaplanowano treści wspierające kształcenie w zawodzie?”

Wykres 44. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy w programach nauczania przedmiotów ogólnokształcących zaplanowano treści wspierające kształcenie w danym zawodzie?”

Liczby N dyrektorów i nauczycieli na wykresach 43 i 44 odpowiadają liczbie przypadków, zarówno w zasadniczych szkołach zawodowych, jak i w technikach.

Co piąty dyrektor (19%) i co szósty nauczyciel (18%) zadeklarował, że w programach nauczania przedmiotów ogólnokształcących nie zaplanowano treści wspierających kształcenia zawodowe. Zbliżony rozkład odpowiedzi wystąpił zarówno w zasadniczych szkołach zawodowych, jak i w technikach.

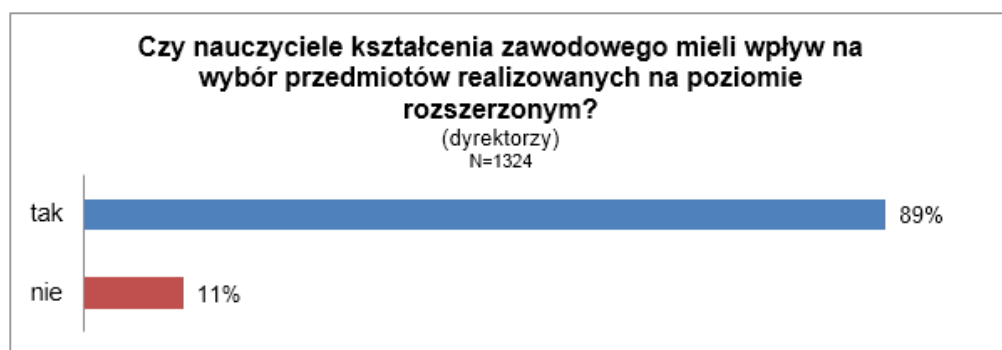
W załączniku nr 8 do rozporządzenia w sprawie ramowych programów nauczania zapisano, że „Dyrektor technikum, po zasięgnięciu opinii rady technikum, a jeśli rada technikum nie

została powołana - po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej, rady rodziców i samorządu uczniowskiego, uwzględniając zawód, w którym kształci technikum, zainteresowania uczniów oraz możliwości organizacyjne, kadrowe i finansowe technikum, ustala przedmioty realizowane w zakresie rozszerzonym, spośród których uczeń wybiera 2 przedmioty, z tym że jednym z tych przedmiotów powinna być: geografia, biologia, chemia, fizyka lub matematyka.”²⁴

Dyrektorzy techników pytani o to, czy nauczyciele kształcenia zawodowego mieli wpływ na **wybór przedmiotów realizowanych na poziomie rozszerzonym** w większości udzielili odpowiedzi twierdzącej (Wykres 45).

Wykres 45. Rozkład odpowiedzi dyrektorów techników na pytanie „Czy nauczyciele kształcenia zawodowego mieli wpływ na wybór przedmiotów realizowanych na poziomie rozszerzonym?”

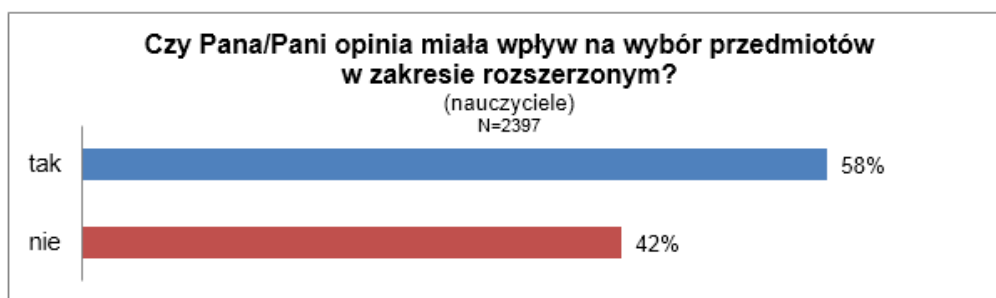
Liczba N dyrektorów odpowiada liczbie przypadków w technikach.

Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie czy ich opinia była brana pod uwagę w powyższej kwestii ilustruje wykres 46.

²⁴ Załącznik nr 8 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych

Wykres 46. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy Pana/Pani opinia miała wpływ na wybór przedmiotów w zakresie rozszerzonym?”

Liczba N nauczycieli odpowiada liczbie nauczycieli kształcących w technikach.

Niewiele ponad połowa z nauczycieli (58%) stwierdziła, że pytano ich o opinię w tej sprawie. Dwie piąte nauczycieli (42%) zadeklarowało, że ich opinia nie miała wpływu na wybór przedmiotów w zakresie rozszerzonym.

W procesie monitorowania, w odniesieniu do przedmiotów w zakresie rozszerzonym, poproszono dyrektorów i nauczycieli o określenie, **które z przedmiotów** określonych w załączniku 8 do rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych **najczęściej uwzględniają w swoim programie nauczania zawód**, w którym prowadzone jest kształcenie w danej szkole.

Wykres 47. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół i nauczycieli na pytanie „Które z przedmiotów realizowanych w zakresie rozszerzonym w Pana/Pani szkole uwzględniają w swoim programie nauczania zawodów, w którym prowadzone jest kształcenie w szkole?”

Liczba N odpowiada liczbie nauczycieli i liczbie dyrektorów kształcących w technikach, z uwzględnieniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

Zdaniem dyrektorów techników przedmiotami realizowanym w zakresie rozszerzonym, w których programie najczęściej został uwzględniony zawód, w którym naucza szkoła są: matematyka (59%), język obcy nowożytny (36%) oraz geografia (33%). Rozkład odpowiedzi nauczycieli na to pytanie jest nieco inny pod względem kolejności, a także różny pod względem wskazań procentowych i dane dla pierwszej trójki przedmiotów są następujące: matematyka (50%), geografia (30%) oraz język obcy nowożytny (29%).

WNIOSKI

1. Większość dyrektorów, jak i nauczycieli jest zgodna co do tego, że w ich szkołach, w programach nauczania przedmiotów ogólnokształcących zaplanowano treści wspierające kształcenie w zawodzie.
2. Zdaniem dziewięciu na dziesięciu dyrektorów techników, nauczyciele kształcenia zawodowego mieli wpływ na wybór przedmiotów realizowanych na poziomie rozszerzonym, przy czym tego samego zdania jest niewiele ponad połowa nauczycieli (58%). Warto zastanowić się skąd może wynikać tak duża rozbieżność.
3. Wśród przedmiotów realizowanych w rozszerzonym zakresie, uwzględniających informacje na temat zawodu, w którym naucza szkoła najczęściej wymienianymi przez dyrektorów i nauczycieli były: matematyka, język obcy nowożytny i geografia. Może zaskakiwać niskie wskazanie na język obcy nowożytny (co trzeci dyrektor – 36% i co czwarty nauczyciel – 29%), jak i na informatykę (co jedenasty dyrektor – 9% i co dziewiąty nauczyciel – 11%).

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

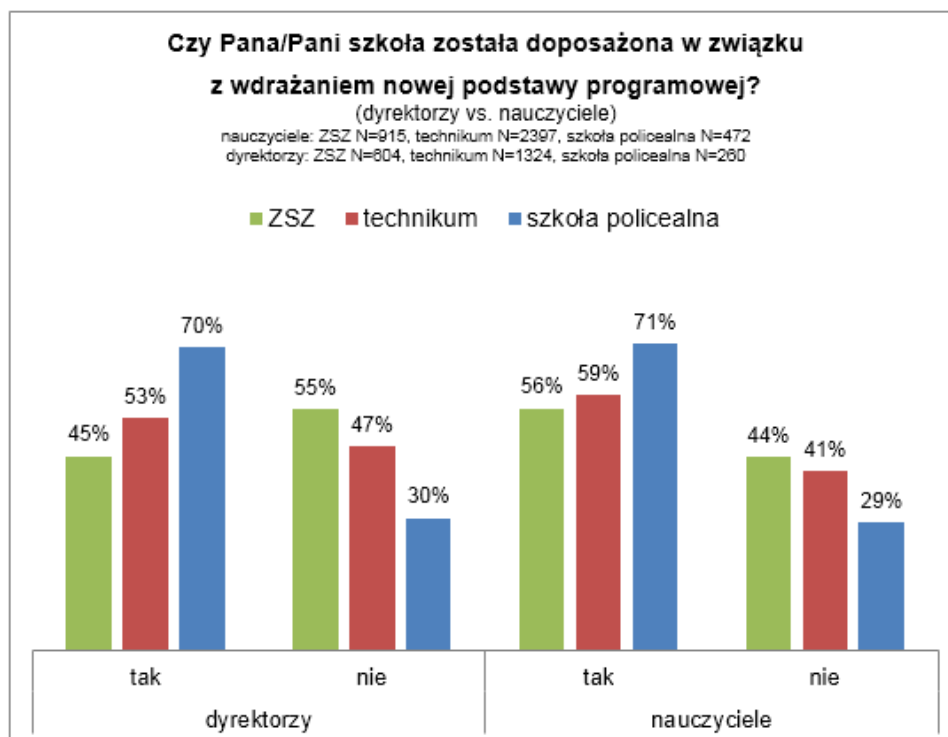
Warunki kształcenia

Określenie w części III podstawy programowej kształcenia w zawodach zawierającej opis kształcenia w poszczególnych zawodach, w tym warunków realizacji kształcenia w zawodzie, wskazuje na potrzebę kształcenia zawodowego w warunkach zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej.

W tym rozdziale opisano kwestie doposażenia szkół oraz współpracy z podmiotami zewnętrznymi w celu dopasowania kształcenia do potrzeb rynku pracy.

Zdaniem dyrektorów i nauczycieli ich **szkoła została doposażona w związku z wdrażaniem nowej podstawy programowej** (Wykres 48).

Wykres 48. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół i nauczycieli na pytanie „Czy Pana/Pani szkoła została doposażona w związku z wdrażaniem nowej podstawy programowej?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają ogólnej liczbie odpowiedzi dyrektorów i nauczycieli z podziałem na typ szkoły.

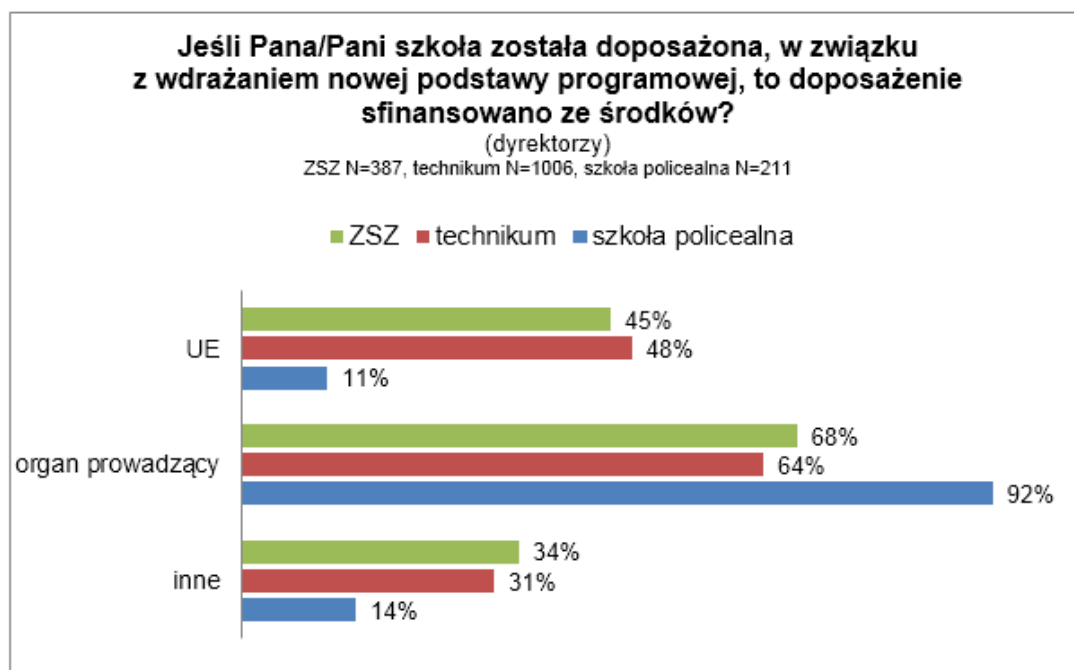

Największe powody do zadowolenia wydają się mieć dyrektorzy i nauczyciele szkół policealnych. W tym typie szkół można zaobserwować najwyższe wskazania odnośnie doposażenia szkół (70% wskazań dyrektorów i 71% wskazań nauczycieli).

Zdaniem dyrektorów techników i zasadniczych szkół zawodowych szkoła została doposażona w ok. połowie przypadków (53% wskazań dla dyrektorów techników i 45% wskazań dla dyrektorów ZSZ).

Źródła finansowania doposażenia mogły być bardzo różne, np. ze środków Unii Europejskiej, organu prowadzącego szkołę, ale także ze środków sponsorów czy organizacji pozarządowych. Poniższe dwa wykresy (Wykres 49 i 50) prezentują wskazania nauczycieli i dyrektorów, z tych szkół, które zostały doposażone, odnośnie źródła środków na doposażenie.

Wykres 49. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Jeśli Pana/Pani szkoła została doposażona, w związku z wdrażaniem nowej podstawy programowej, to doposażenie sfinansowano ze środków?” w podziale na typy szkół

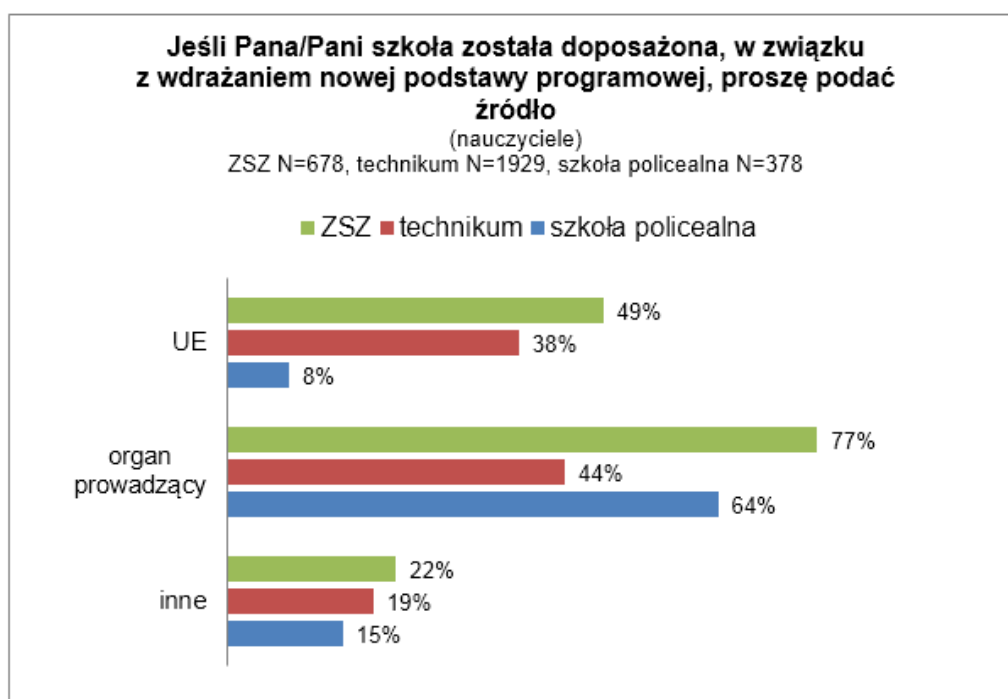
Liczby N na wykresie odpowiadają liczbie przypadków szkół, które zostały doposażone w podziale na typy szkół. Można było zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Doposażenie było sfinansowane głównie przez organ prowadzący szkołę, zdaniem dyrektorów wszystkich typów szkół (Wykres 49). Zasadnicze szkoły zawodowe zostały doposażone głównie przez organ prowadzący szkołę (68%), technika (64%), szkoły policealne (92%). W dużo mniejszym stopniu niż w przypadku ZSZ (45%) i techników (48%) szkoły policealne były doposażone ze środków UE – co dziewięć wskazuje dyrektor (11%).

W przypadku kategorii „inne” znalazło się między innymi dofinansowanie ze środków własnych (odpowiednio 18% w przypadku ZSZ, 24% w przypadku techników i 11% w przypadku szkół policealnych), sponsorów (odpowiednio 11% w przypadku ZSZ, 6% w przypadku techników i 2% w przypadku szkół policealnych).

Wykres 50. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Jeśli Pana/Pani szkoła została doposażona, w związku z wdrażaniem nowej podstawy programowej, proszę podać źródło” w podziale na typy szkół

Liczby N oznaczają odpowiedzi nauczycieli ze szkół, które zostały doposażone w podziale na typy szkół. Można było zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Zdaniem nauczycieli zasadniczych szkół zawodowych szkoła, w której uczą była wyposażona głównie ze środków organu prowadzącego (64% wskazań) i ze środków UE (49% wskazań). Podobnie było zdaniem nauczycieli techników główne źródło finansowania to organ prowadzący szkołę (44%), a następnie środki z UE (38%).

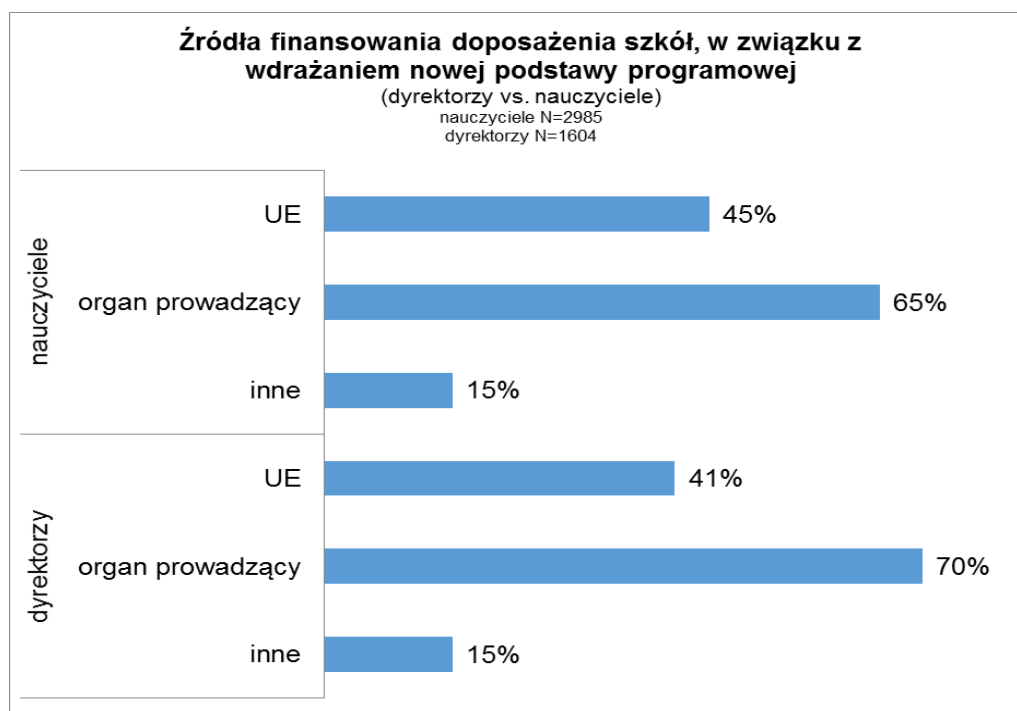
Zdaniem nauczycieli szkół policealnych główne źródło finansowania pochodziło z organu prowadzącego szkołę – aż trzy czwarte wszystkich wskazań (77%).

W przypadku kategorii „inne”, według wskazań nauczycieli znalazło się między innymi dofinansowanie ze środków własnych (odpowiednio 14% w przypadku ZSZ, 13% w przypadku techników i 12% w przypadku szkół policealnych), sponsorów (odpowiednio 5% w przypadku ZSZ, 4% w przypadku techników i 2% w przypadku szkół policealnych).

Wskazania dyrektorów i nauczycieli dotyczące źródeł finansowania wyposażenia szkoły różnią się, nie tyle, jeśli chodzi o kolejność wskazań głównych źródeł finansowania, ale o natężenie wskazań.

Na wykresie 51 zaprezentowano wskazania dyrektorów i nauczycieli w skali ogólnej.

Wykres 51. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół i nauczycieli dotyczących źródeł finansowania wyposażenia szkół, w związku z wdrażaniem nowej podstawy programowej

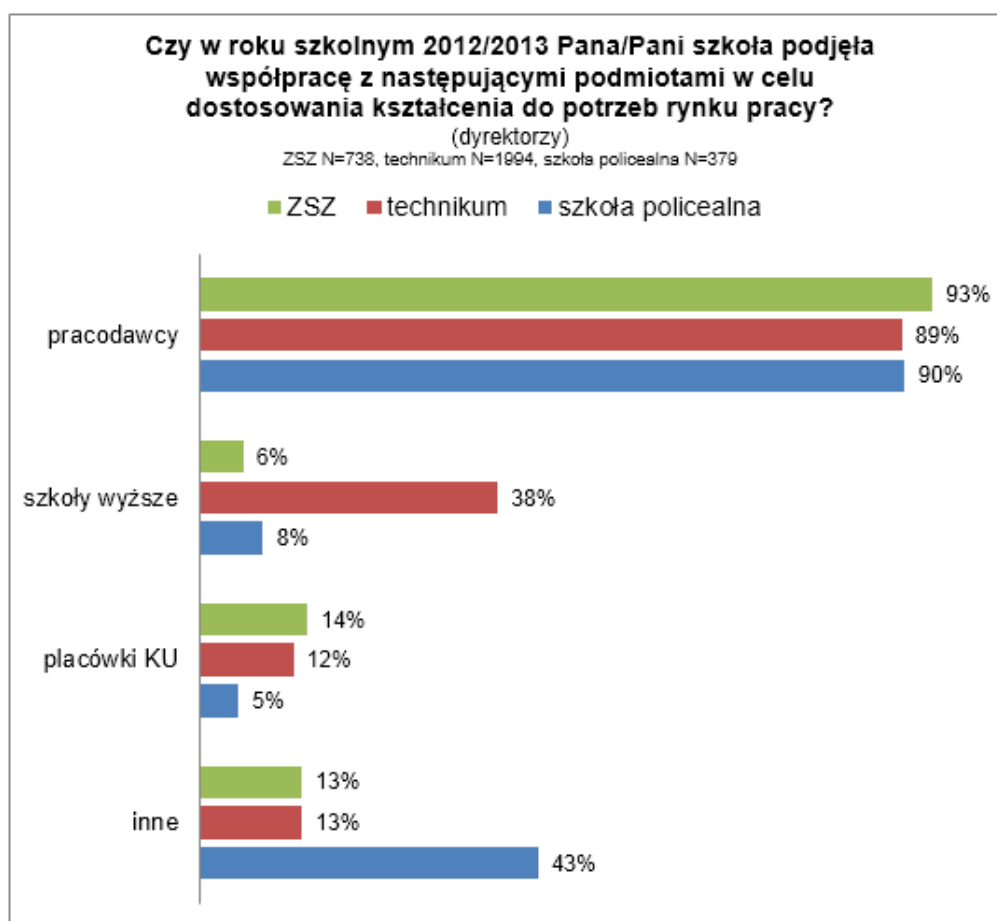
Liczby N odpowiadają liczbie dyrektorów i nauczycieli ze szkół, które zostały wyposażone.

Jak widać dyrektorzy nieco częściej niż nauczyciele, jako źródło finansowania wskazywali organ prowadzący (odpowiednio 70% wobec 65%), natomiast nauczyciele częściej wskazywali środki UE niż dyrektorzy (odpowiednio 45% wobec 41%).

W ramach działań zmierzających do poprawy jakości kształcenia w zawodzie i dostosowania kształcenia do potrzeb rynku **pracy szkoły podejmują współpracę z różnymi podmiotami**, takimi jak: pracodawcy, szkoły wyższe czy placówki kształcenia ustawicznego. Wykres 52 przedstawia rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół dotyczących współpracy szkół z określonymi podmiotami z podziałem na typy szkół.

Wykres 52. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół dotyczących współpracy szkół z określonymi podmiotami z podziałem na typy szkół.

Liczby N odpowiadają liczbom przypadków szkół z zastrzeżeniem możliwości wyboru kilku odpowiedzi.

Szkoły podejmują współpracę w zakresie dostosowania kształcenia do potrzeb rynku pracy przede wszystkim z pracodawcami – tak deklarują dyrektorzy w dziewięciu na dziesięć przypadków, niezależnie od typu szkoły. Oprócz tego, choć dużo rzadziej szkoły współpracują ze szkołami wyższymi i placówkami kształcenia ustawicznego. Współpracę ze szkołami wyższymi znacznie częściej niż ZSZ i szkoły policealne podejmują technika – odpowiednio 38% wskazań w przypadku techników wobec 6% wskazań w przypadku ZSZ i 8% wskazań w przypadku szkoły policealnej. Z placówkami kształcenia ustawicznego współpraca była podejmowana w co siódmym przypadku dla ZSZ (14%), w co ósmym przypadku dla techników (12%) i w co dwudziestym przypadku dla szkół policealnych (5%). W ramach kategorii „inne” szkoły podejmowały współpracę w pojedynczych przypadkach z wydawnictwami, organizacjami pozarządowymi i JST. Na szczególną uwagę zasługuje kategoria „inne” w przypadku szkół policealnych, która ma stosunkowo dużą wartość (43% wskazań). W tej grupie dominującym wskazaniem była współpraca z PUP (40%). W przypadku ZSZ i techników współpraca z PUP stanowiła połowę wskazań dla kategorii „inne” – 6% w przypadku ZSZ i 7% w przypadku techników.

W przypadkach, kiedy była podejmowana współpraca szkoły z innymi podmiotami w celu dostosowania kształcenia do potrzeb rynku pracy, poproszono dyrektorów o zaznaczenie na czym ta współpraca polegała. Poniżej znajduje się wykres przedstawiający **formy współpracy** oraz natężenie każdej z podziałem na typy szkół.

Wykres 53. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół dotyczący form współpracy szkoły z podmiotami zewnętrznymi w podziale na typy szkół

Liczyby N odpowiadają liczbie przypadków z możliwością wybrania kilku odpowiedzi.

Najczęstsze formy współpracy wszystkich typów szkół zawodowych z podmiotami zewnętrznymi to:

- organizacja wycieczek przedmiotowych – 69% wskazań;
- planowanie i prowadzenie zajęć praktycznych – 63% wskazań;
- pozyskiwanie materiałów szkoleniowych – 53% wskazań.

Jednak w zależności od typu szkoły kolejność najczęstszych wskazań się zmienia (Wykres 53).

Należy zauważyć, że planowanie i prowadzenie zajęć jako formę współpracy deklaruje trzy czwarte dyrektorów szkół policealnych (75%), wobec dwóch trzecich dyrektorów zasadniczych szkół zawodowych (68%) oraz ponad połowy dyrektorów techników (58%).

Organizację wycieczek przedmiotowych natomiast w najwyższym stopniu deklarują dyrektorzy techników – trzy czwarte ich wskazań (77%), wobec 60% wskazań dyrektorów ZSZ i niespełna połowy wskazań (49%) dyrektorów szkół policealnych.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na pozostałe, wymienione w kafeterii formy współpracy szkół z podmiotami zewnętrznymi oraz na procentowe rozkłady odpowiedzi. Z danych na wykresie 53 wynika bowiem, że szkoły policealne, chętniej niż ZSZ i technika korzystają z rozbudowanej siatki współpracy, uzyskując pomoc od wielu podmiotów. Oprócz tego też trzykrotnie częściej niż technika i pięciokrotnie częściej niż ZSZ zatrudniają osoby niebędące specjalistami oraz znacznie częściej niż ZSZ i technika współpracują z podmiotami zewnętrznymi przy tworzeniu oferty edukacyjnej. Technika zaś nawet dwukrotnie częściej niż pozostałe szkoły organizują z podmiotami zewnętrznymi staże zawodowe dla uczniów i staże dla nauczycieli i innych form szkoleniowych dla nauczycieli.

Niezwykle rzadko tworzone są klasy patronackie, a w przypadku ZSZ i techników, zatrudnianie w szkole specjalistów niebędących nauczycielami.

Oprócz wymienionych w kafeterii form współpracy szkoły wskazywały także na odpowiedź „inne, jakie?” wśród których najczęściej pojawia się „organizacja praktyk zawodowych”.

Respondenci wskazywali także na inne formy współpracy, przede wszystkim z pracodawcami:

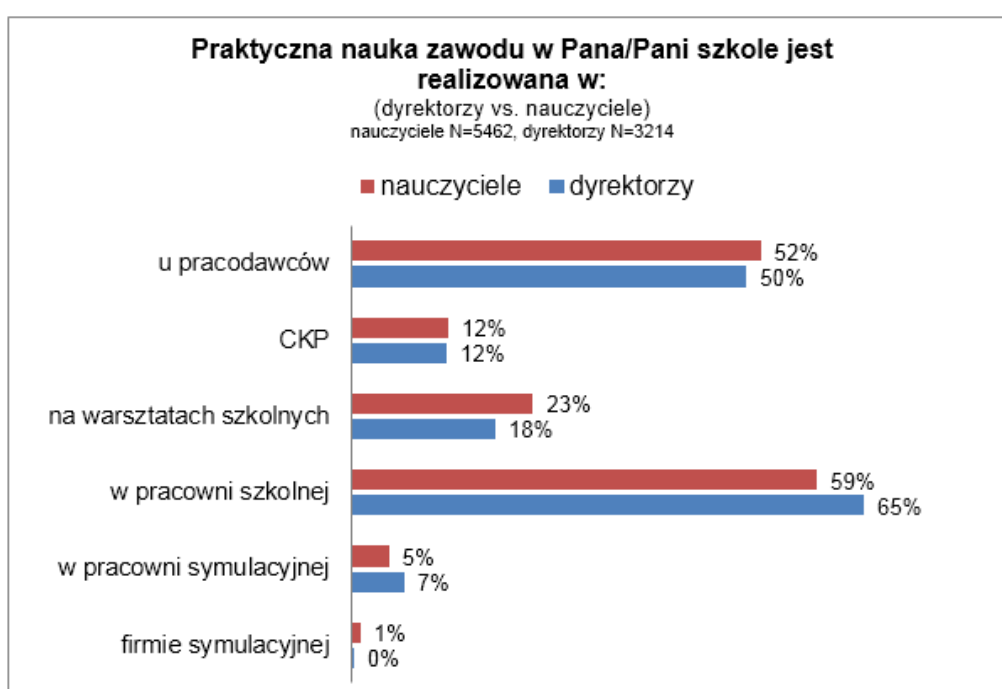
- „organizacja w szkole Dni z zawodem”;
- „na Targach Hotelarskich”;
- „coroczne spotkania z pracodawcami”;
- „dzielenie się doświadczeniem zawodowym na spotkaniach ze specjalistami z branży administracyjnej”;
- „konsultacje w sprawie zatrudnienia absolwentów szkoły”;
- „Leonardo da Vinci”;
- „wizyty studyjne w ramach projektów europejskich”;
- „organizowaniu kursów dla uczniów”;
- „szkolenia dla nauczycieli”;
- „organizacja zajęć w pracowni specjalistycznej, organizacja egzaminu z kwalifikacji”;
- „sponsoring”.

W procesie monitorowania, w aspekcie warunków kształcenia zapytano dyrektorów i nauczycieli gdzie jest **realizowana praktyczna nauka zawodu**. Czy jest ona realizowana u pracodawców, czy może w centrach kształcenia praktycznego? A może w pracowni symulacyjnej lub firmie symulacyjnej?

Odpowiedzi na to pytanie zostały przedstawione na wykresie 54.

Wykres 54. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół i nauczycieli na pytanie „Gdzie jest realizowana praktyczna nauka zawodu w Pana/Pani szkole?”

Liczby N odpowiadają liczbie przypadków z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jedna odpowiedź.

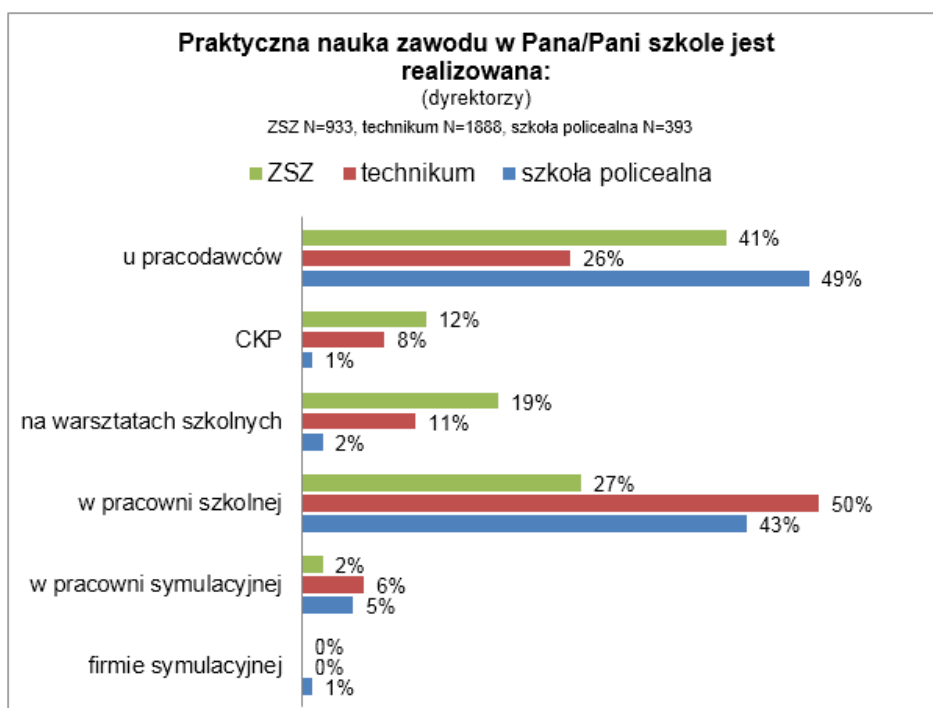
Najczęstszą formą praktycznej nauki zawodu są zajęcia w pracowni szkolnej – tak zadeklarowało dwie trzecie dyrektorów szkół (65%) i ponad połowa nauczycieli (59%). Połowa nauczycieli i dyrektorów zadeklarowała, że uczniowie odbywają praktyczną naukę zawodu również u pracodawców (odpowiednio 52% wskazań nauczycieli i 50% wskazań dyrektorów). Co czwarty nauczyciel (23%) i blisko co piąty dyrektor (18%) zadeklarował, że uczniowie odbywają praktyczną naukę zawodu na warsztatach szkolnych. Najrzadziej praktyczna nauka zawodu jest realizowana w CKP – wskazanie co ósmego dyrektora

i nauczyciela (po 12% wskazań) oraz w pracowni symulacyjnej (5% wskazań dla nauczycieli i 7% wskazań dla dyrektorów).

Na wykresach 55 i 56 zostały przedstawione odpowiednio rozkłady miejsca realizacji praktycznej nauki zawodu w podziale na dyrektorów i nauczycieli wszystkich typów monitorowanych szkół.

Wykres 55. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Gdzie jest realizowana praktyczna nauka zawodu w Pana/Pani szkole?” w podziale na typy szkół

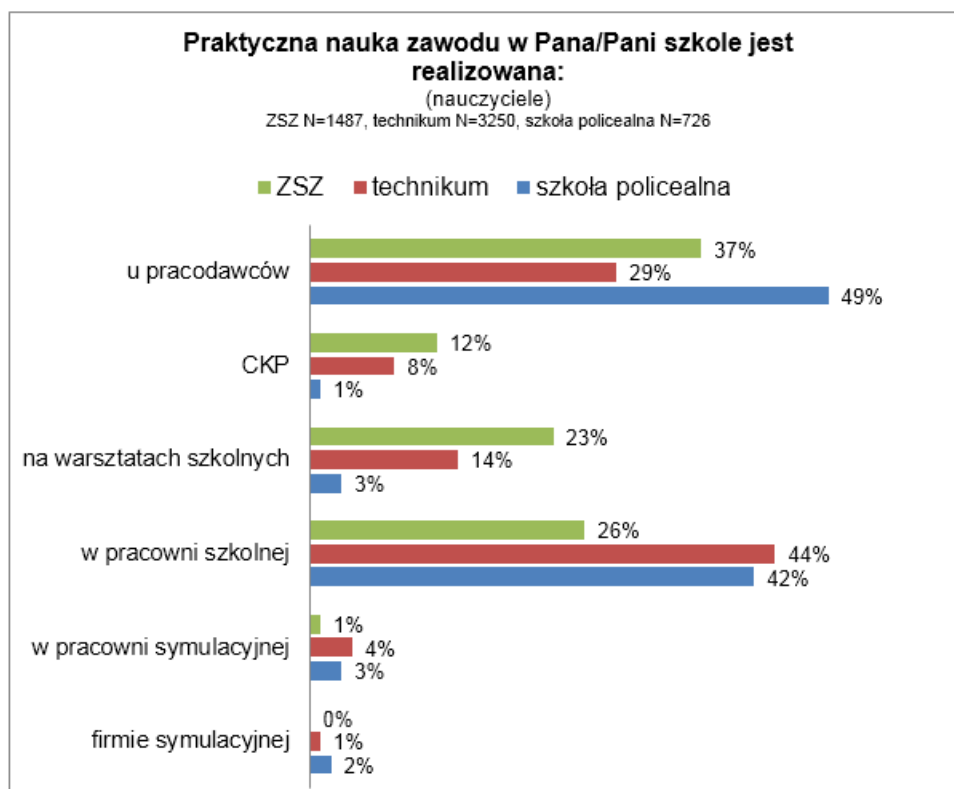
Liczby N odpowiadają liczbie odpowiedzi dyrektorów z zastrzeżeniem wyboru więcej niż jedna odpowiedź.

Zdaniem dyrektorów ZSZ praktyczna nauka zawodu realizowana jest głównie u pracodawców (41% wskazań) i w pracowni szkolnej (27% wskazań). Nieco rzadziej na warsztatach szkolnych (19% wskazań) i w CKP (12% wskazań). Zdaniem dyrektorów techników praktyczna nauka zawodu jest realizowana głównie w pracowni szkolnej (50% wskazań), rzadziej u pracodawców (26% wskazań) i dość rzadko na warsztatach szkolnych

(11%) i w CKP (8%). Zdaniem dyrektorów szkół policealnych nauka zawodu jest realizowana głównie u pracodawców (49% wskazań) i w pracowni szkolnej (43% wskazań).

Wykres 56. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Gdzie jest realizowana praktyczna nauka zawodu w Pana/Pani szkole?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają liczbie odpowiedzi nauczycieli z zastrzeżeniem wyboru więcej niż jedna odpowiedź.

Zdaniem nauczycieli ZSZ praktyczna nauka zawodu realizowana jest głównie u pracodawców (37% wskazań) i w pracowni szkolnej (26% wskazań). Rzadziej na warsztatach szkolnych (23% wskazań) i w CKP (12% wskazań). Zdaniem nauczycieli techników praktyczna nauka zawodu jest realizowana głównie w pracowni szkolnej (44% wskazań), rzadziej u pracodawców (29% wskazań) i dość rzadko na warsztatach szkolnych (14%) i w CKP (8%). Zdaniem nauczycieli szkół policealnych nauka zawodu jest realizowana głównie u pracodawców (49% wskazań) i w pracowni szkolnej (42% wskazań).

Jak można zauważyć praktyczna nauka zawodu odbywa się u pracodawców niemal dwa razy częściej w przypadku szkół policealnych niż techników. Jednocześnie zajęcia w pracowni szkolnej są realizowane dużo częściej w technikach niż w ZSZ. Natomiast ZSZ ucząc praktycznej nauki zawodu korzystają częściej niż technika, ze wsparcia CKP i zajęć na warsztatach szkolnych.

Dyrektorzy wskazali jeszcze inne sposoby organizacji praktycznej nauki zawodu:

- „ćwiczenia praktyczne terenowe”;
- „gospodarstwach indywidualnych”;
- „LdV - staże zagraniczne”;
- „Politechnika Śląska”;
- „w trakcie zajęć z projektów”;
- „wycieczki zawodowe”.

W szkołach uczących na poziomie technika, zgodnie z podstawą programową uczniowie/słuchacze zobowiązani są do odbycia **praktyk zawodowych**.

Wykres 57. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Gdzie realizują praktyki zawodowe wskazane w podstawie programowej Pana/Pani uczniowie/słuchacze?”

Liczby N odpowiadają liczbie odpowiedzi nauczycieli z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jedna odpowiedź.

Niemalże wszyscy pytani nauczyciele ze szkół policealnych zadeklarowali, że praktyki zawodowe słuchacze ich szkół odbywają u pracodawców w rzeczywistych warunkach pracy (94%), wobec trzech czwartych takich deklaracji ze strony nauczycieli z techników (75%).

Uczniowie techników nieco częściej niż słuchacze szkół policealnych realizują praktyki w pracowniach szkolnych (odpowiednio 29% dla nauczycieli techników i 23% dla nauczycieli szkół policealnych). Uczniowie techników, choć rzadziej odbywają praktyki na warsztatach szkolnych (12%) i w CKP (8%). Tymczasem dla szkół policealnych wspomniane placówki, jeśli chodzi o realizację praktyk zawodowych przez słuchaczy są marginalne.

Zarówno uczniowie techników, jak i słuchacze szkół policealnych realizując praktyki zawodowe bardzo rzadko korzystają z pracowni i firm symulacyjnych.

WNIOSKI

1. Większość dyrektorów i nauczycieli twierdzi, że w związku z wprowadzeniem nowej podstawy programowej w zawodzie ich szkoła została wyposażona – wyjątkiem są tutaj zasadnicze szkoły zawodowe, które zdaniem 55% dyrektorów nie zostały wyposażone, w przeciwieństwie do szkół policealnych, które jak wynika z danych zostały wyposażone w największym stopniu – 70% wskazań dyrektorów i nauczycieli. Należy jednak zauważyć, iż wśród zasadniczych szkół zawodowych i techników zdecydowaną większość stanowią szkoły samorządowe, zaś wśród szkół policealnych – szkoły niepubliczne prowadzone przez podmioty spoza sektora finansów publicznych.
2. Główne źródła wyposażenia szkoły są trzy: środki organu prowadzącego, środki z Unii Europejskiej i środki własne; jednak w zależności od typu szkoły i o to czy pytano nauczyciela czy dyrektora wskazanie na źródło finansowania wyposażenia jest różne.
3. W opinii nauczycieli szkoły policealne korzystały w bardzo dużym stopniu (w porównaniu z ZSZ i technikami) ze środków organu prowadzącego (77% wskazań), a w bardzo małym stopniu ze środków UE (8% wskazań).
4. W opinii dyrektorów szkoły policealne ze środków organu prowadzącego na finansowanie wyposażenia korzystały jeszcze częściej – 92% wskazań.

5. Zdaniem nauczycieli najczęściej ze środków UE w doposażeniu szkół skorzystały zasadnicze szkoły zawodowe – blisko połowa z nich (49% wskazań), w mniejszym stopniu technika – co trzecie wskazanie (38%); opinie dyrektorów zasadniczych szkół zawodowych o to źródło finansowania jest zbieżne procentowo z opinią nauczycieli, jednak w przypadku techników o 7 punktów procentowych więcej nauczycieli wskazuje na to źródło finansowania (45%).
6. Co czwarty dyrektor technikum (24%) twierdzi, że doposażenie szkoły było finansowane ze źródeł własnych szkoły.
7. Monitorowane szkoły w celu dostosowania kształcenia do potrzeb rynku pracy współpracują głównie z pracodawcami – deklaracja dziewięciu na dziesięciu dyrektorów we wszystkich typach szkół.
8. Oprócz współpracy z pracodawcami szkoły policealne współpracują z PUP-ami (40%), a technika ze szkołami wyższymi (38%); Zwraca uwagę wysoki, sześć-, siedmiokrotnie wyższy niż w ZSZ i technikach wskaźnik współpracy szkół policealnych z PUP-ami.
9. Główne formy współpracy szkół z podmiotami zewnętrznymi to: organizacja wycieczek przedmiotowych, planowanie i prowadzenie zajęć praktycznych oraz pozyskiwanie materiałów szkoleniowych.
10. Z danych wynika, szczególnie w odniesieniu do ZSZ i techników, że dość rzadko włączają one pracodawców w tworzenie oferty edukacyjnej szkoły czy opracowanie programów nauczania – co mogłoby bardzo przysłużyć się polepszeniu procesu kształcenia w zawodzie.
11. Jako odpowiedź poza kafeterią na pytanie o formę współpracy z podmiotami zewnętrznymi, czyli głównie z pracodawcami, pojawiła się „organizacja praktyk zawodowych” – warto zastanowić się pod kątem przyszłego monitorowania, dlaczego ta odpowiedź nie została ujęta w kafeterii odpowiedzi.
12. Praktyczna nauka zawodu realizowana jest głównie w pracowni szkolnej lub u pracodawców, choć w tym drugim przypadku dotyczy to połowy wskazań – warto rozważyć, czy traktować to w ramach sukcesu czy porażki.
13. Praktyki zawodowe w niemal wszystkich szkołach policealnych i w trzech czwartych techników realizowane są przez uczniów/słuchaczy u pracodawców.

Współpraca z pracodawcami

Modernizacja systemu kształcenia zawodowego, w tym wprowadzenie nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach miało na celu w szczególności lepsze przygotowanie młodzieży kształcącej się w zawodach do wejścia na rynek pracy. Jednym z podstawowych warunków realizacji tego celu jest zainicjowanie, polepszenie, wzmożenie współpracy szkół z pracodawcami, szczególnie w obszarze praktycznego kształcenia zawodowego. Dzięki nauce u pracodawców młodzi ludzie mogą zdobywać wiedzę i umiejętności w rzeczywistym środowisku w jakim uprawia się dany zawód. To w efekcie sprawia, że absolwenci po skończeniu szkoły posiadają ważne i niepodważalne atuty, które mogą ułatwić im wejście na rynek pracy.

W procesie monitorowania zarówno dyrektorzy, jak i nauczyciele wielokrotnie podkreślali, że współpracują z pracodawcami w zakresie: organizacji praktyk, organizacji staży dla nauczycieli czy organizacji wycieczek do zakładów pracy.

Zanim zostanie przedstawiona analiza wyników dotyczących współpracy z pracodawcami warto przypomnieć dotychczasowe cząstkowe wskazania dyrektorów i nauczycieli odnoszące się do współpracy szkoły z pracodawcami w różnych jego aspektach:

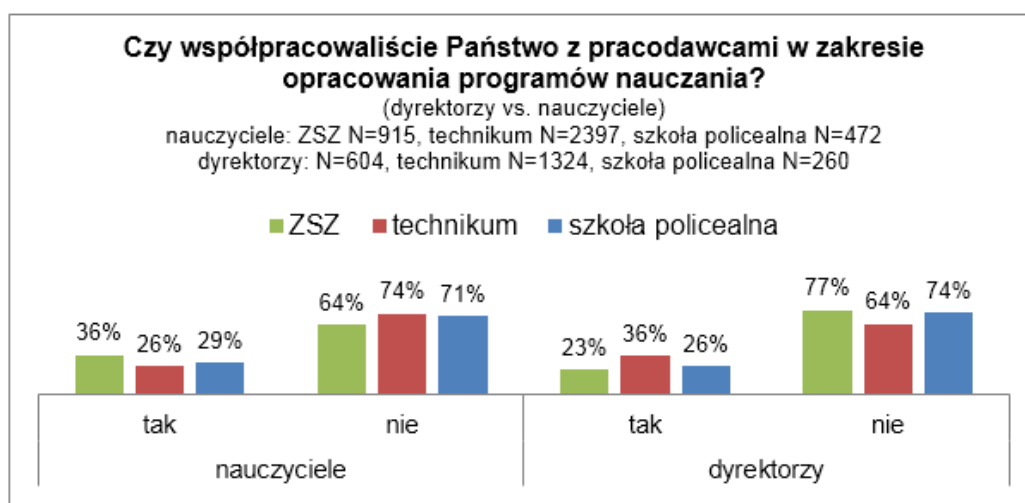
- W co siódmym przypadku (14%) dyrektorzy (ogółem) zadeklarowali, że w tworzeniu szkolnych planów nauczania uczestniczą pracodawcy;
- Jeśli szkoła nie posiada wystarczającej bazy technodydaktycznej to u pracodawców zajęcia odbywają się w ośmiu na dziesięć przypadkach (78% wskazań) w ZSZ, w siedmiu na dziesięć przypadkach (71% wskazań) w technikach i w blisko dziewięciu na dziesięć przypadkach (87% wskazań) w szkołach policealnych;
- Pracodawcy są głównym partnerem w zakresie dostosowania kształcenia do potrzeb rynku pracy niezależnie od typu szkoły – takie deklaracje zostały złożone przez dyrektorów szkół w 93% przypadków dla ZSZ, 89% przypadków dla techników i 90% przypadków dla szkół policealnych;

- Praktyki zawodowe w 94% przypadków szkół policealnych i 75% przypadków techników odbywają się u pracodawców;
- Pracodawcy są również jednym ze źródeł informacji o uczniach – na to źródło wskazują dużo częściej dyrektorzy ZSZ (43% przypadków) niż dyrektorzy techników (27% przypadków).

Niezwykle ważna w procesie polepszenia jakości kształcenia zawodowego i zbliżenia kształcenia zawodowego do realiów rynku pracy oraz używanych procedur i technologii, charakterystycznych dla danego zawodu jest współpraca szkół z pracodawcami, w zakresie opracowania programów nauczania. Wykres 58 przedstawia rozkład odpowiedzi na pytanie o **współpracę szkół z pracodawcami przy opracowaniu programu nauczania** w opinii nauczycieli i dyrektorów.

Wykres 58. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół i nauczycieli na pytanie „Czy współpracowaliście Państwo z pracodawcami w zakresie opracowania programów nauczania?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają ogólnej liczbie odpowiedzi dyrektorów i nauczycieli z podziałem na typ szkoły.

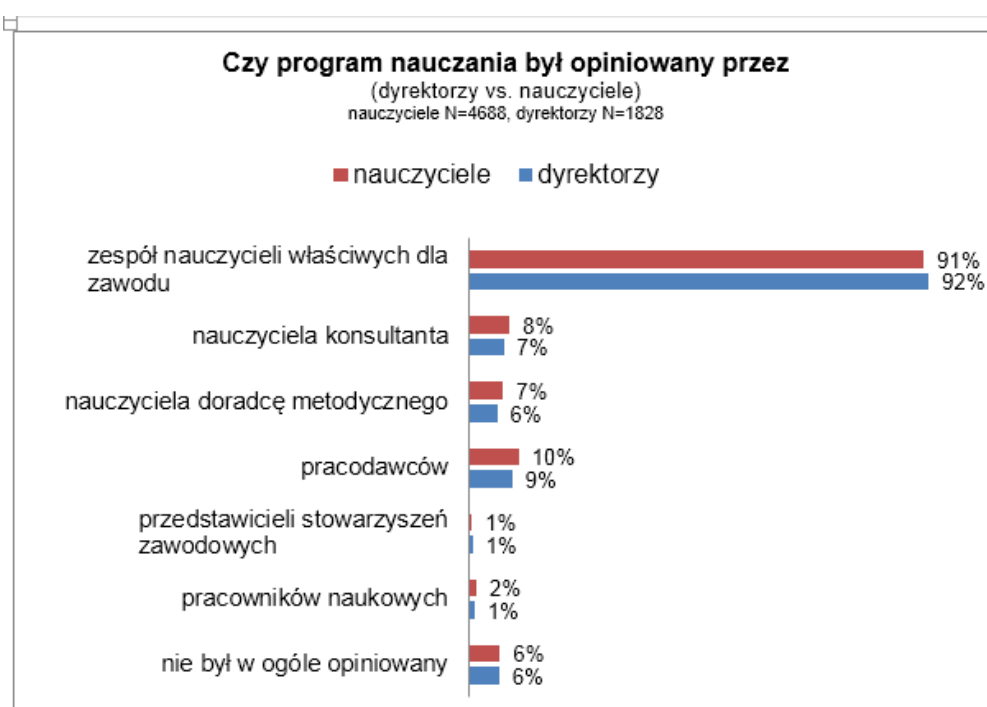
Zarówno większość nauczycieli, jak i większość dyrektorów przyznaje, że nie współpracowała z pracodawcami przy opracowaniu programów nauczania dla zawodu. Zdaniem dyrektorów z pracodawcami w tym zakresie współpracowała co czwarta zasadnicza szkoła zawodowa (23%), co trzecie technikum (36%) i co czwarta szkoła policealna (26%). Nauczyciele zasadniczych szkół zawodowych częściej niż dyrektorzy deklarują współpracę

z pracodawcami w tym zakresie – przyznaje się do tego co trzeci nauczyciel tego typu szkoły (36%). Dużo rzadziej niż dyrektorzy do współpracy przy opracowaniu programów nauczania przyznają się nauczyciele techników – co trzeci dyrektor i co czwarty nauczyciel (26%). Nauczyciele ze szkół policealnych w 29% potwierdzają, że współpracowali z pracodawcami przy tworzeniu programów nauczania dla przedmiotu zawodowego.

Rzadziej program nauczania dla zawodu jest **opiniowany przez pracodawców**.

Wykres 59. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół i nauczycieli na pytanie „Przez kogo był opiniowany program nauczania?”

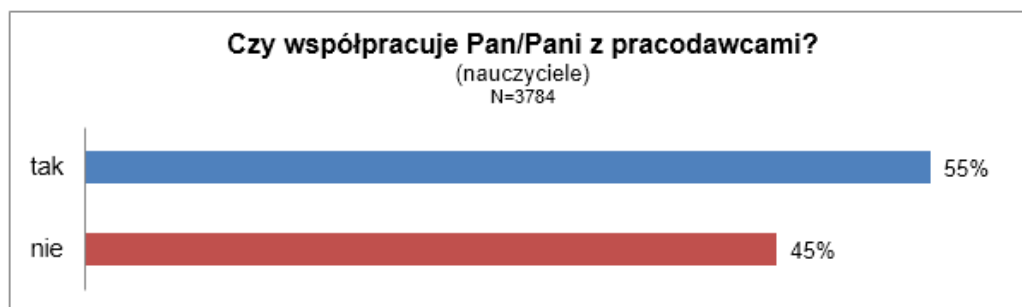
Liczby N odpowiadają odpowiedziom nauczycieli i dyrektorów, w szkołach, w których program był opiniowany z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jedna odpowiedź.

Program nauczania był opiniowany przez pracodawców zdaniem co dziesiątego nauczyciela i co jedenastego dyrektora – rozkład danych na wykresie 59 jest zbliżony do danych ogółem, niezależnie od typu szkoły. Program nauczania zdaniem dziewięciu na dziesięciu dyrektorów i nauczycieli jest konsultowany głównie przez zespół nauczycieli właściwych dla zawodu. Dość rzadko przez nauczyciela konsultanta. Zdaniem 6% dyrektorów i nauczycieli program nauczania nie był konsultowany z nikim.

O współpracę z pracodawcami zapytano także nauczycieli (Wykres 60). Połowa z nich (55%) deklaruje, że współpracuje z pracodawcami.

Wykres 60. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy współpracuje Pan/Pani z pracodawcami?”

Współpraca nauczycieli z pracodawcami w celu poprawy kształcenia zawodowego może obejmować szeroki zakres działań.

Wykres 61. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Na czym polega współpraca, jeśli współpracuje Pan/Pani z pracodawcami?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają liczbie odpowiedzi nauczycieli, którzy zadeklarowali, że współpracują z pracodawcami, z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

Nauczyciele najczęściej przeprowadzają konsultacje z pracodawcami (deklaracja co trzeciego nauczyciela ze szkoły policealnej – 34%, co czwartego nauczyciela z ZSZ – 27% i co piątego nauczyciela z technikum – 22%). Średnio co piąty nauczyciel, niezależnie od typu szkoły deklaruje, że współpraca z pracodawcami polega na organizacji wycieczek przedmiotowych. Nieco rzadziej nauczyciele od pracodawców pozyskują materiały szkoleniowe (21% wskazań dla szkoły policealnej i po 17% wskazań dla techników i ZSZ). Nauczyciele ZSZ i techników deklarują, że współpracują z pracodawcami również przy organizacji konkursów, turniejów i olimpiad dla uczniów (12% wskazań dla ZSZ i 9% wskazań dla techników). Dość rzadko szkoły współpracują z pracodawcami w zakresie wsparcia dla nauczycieli, jak i przygotowania oferty edukacyjnej.

Oprócz tego nauczyciele w sporadycznych przypadkach wskazywali, że ich współpraca z pracodawcami polega również m. in. na:

- wspieraniu szkół w zakresie wyposażenia bazy dydaktycznej;
- dostarczaniu do szkół nowoczesnych materiałów dydaktycznych;
- udziale pracodawców w organizowaniu dodatkowych zajęć w formach pozaszkolnych;
- prowadzeniu przez pracodawców doskonalenia zawodowego kadry pedagogicznej;
- tworzeniu sieci zakładów pracy, w których uczniowie/słuchacze mogą odbywać kształcenie praktyczne;
- opracowaniu wspólnie ze szkołami standardów praktyk zawodowych oraz standardów dla programów nauczania w zawodzie.

Szkoły, jak wspomniano powyżej w tej części raportu, w większości nie współpracują z pracodawcami przy opracowywaniu i konsultowaniu programów nauczania. W raporcie wspomniano również, że najczęstsze formy współpracy szkół z pracodawcami to wycieczki przedmiotowe do zakładów pracy, pozyskiwanie materiałów szkoleniowych i organizacja staży dla uczniów. Oprócz tego co trzeci dyrektor szkoły (69,5%) deklaruje, że przeprowadza z pracodawcami „konsultacje”, co jest najwyższym wskazaniem ze wszystkich form współpracy szkół z pracodawcami.

WNIOSKI

1. Dyrektorzy i nauczyciele w większości przyznają, że nie współpracują z pracodawcami w zakresie opracowania programu nauczania, a jeszcze mniejsza grupa dyrektorów i nauczycieli zleca pracodawcom opiniowanie programów nauczania dla zawodu.
2. Programy nauczania są opiniowane głównie przez zespół nauczycieli właściwych dla zawodu, czyli „wsobnie” z dużym prawdopodobieństwem nieuwzględnienia realiów rynku pracy i rzeczywistych warunków pracy w danym zawodzie.
3. Ponad połowa dyrektorów szkół (55%) deklaruje, że współpracuje z pracodawcami.
4. Dane dotyczące współpracy z pracodawcami pojawiające się w różnych miejscach raportu z monitorowania skłaniają do głębszej refleksji. Wahania współpracy z pracodawcami w opinii dyrektorów mają rozpiętość od 55 do 90 punktów procentowych – co może wskazywać na dużą deklaratywność odpowiedzi, niemającą nic wspólnego z rzeczywistą współpracą; zatem temat współpracy z pracodawcami, jej częstotliwości, formy powinien być szczególnym tematem przyszłego monitorowania.
5. Średnio co czwarty dyrektor i nauczyciel przyznaje, że współpracuje z pracodawcami przy opracowaniu programu nauczania, przy czym tylko co dziesiąty z nich przyznaje, że program był opiniowany przez pracodawców; niezbędne w kolejnych działaniach monitorujących wydaje się sprawdzenie jak dyrektorzy i nauczyciele rozumieją „współpracę przy opracowaniu” i „opiniowanie” programu nauczania, ponieważ wydaje się, że opiniowanie zawiera się w opracowaniu.
6. W pytaniu wprost przy współpracy z pracodawcami jako najczęstszą odpowiedź w kafeterii dyrektorzy zaznaczyli „konsultacje” – wskazane jest pogłębienie odpowiedzi, co dyrektorzy przez to rozumieją, ponieważ może to oznaczać bardzo szeroki zakres działań i współpracy.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Doradztwo zawodowe i badanie losów absolwentów

Doradztwo zawodowe rozumiane jako prowadzenie zajęć związanych z planowaniem kształcenia i kariery zawodowej stanowi jedną z form udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom szkoły ponadgimnazjalnej prowadzącej kształcenie zawodowe. Unormowania określające zasady organizowania i prowadzenia doradztwa zawodowego w szkołach zawarte są w przepisach rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 r., poz. 532)²⁵.

Zajęcia związane z planowaniem kształcenia i kariery zawodowej mają na celu wspomaganie uczniów w podejmowaniu decyzji edukacyjnych i zawodowych, przy wykorzystaniu aktywnych metod pracy. Zajęcia mogą prowadzić nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych i specjaliści, w tym doradca zawodowy. Do zadań doradcy zawodowego w szkole ponadgimnazjalnej prowadzącej kształcenie zawodowe należy w szczególności:

- 1) systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania uczniów na informacje edukacyjne i zawodowe oraz pomoc w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej;
- 2) gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu kształcenia;
- 3) prowadzenie zajęć związanych z planowaniem kształcenia i kariery zawodowej;
- 4) koordynowanie działalności informacyjno-doradczej prowadzonej przez szkołę;

²⁵ Obowiązuje od 8 maja 2013 r.

5) współpraca z innymi nauczycielami w tworzeniu i zapewnieniu ciągłości działań w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego;

6) wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i innych specjalistów w udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Jeśli w szkole nie zatrudnia się doradcy zawodowego, dyrektor szkoły wyznacza nauczyciela lub specjalistę planującego i realizującego zadania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego.

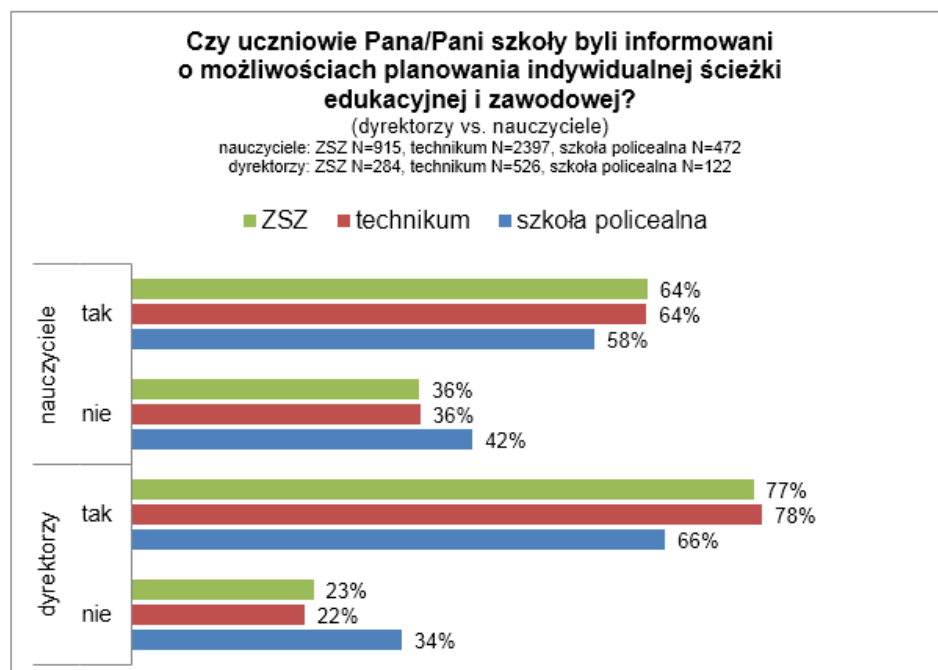
Prowadzenie efektywnego doradztwa zawodowego w szkołach nauczających zawodu, ze szczególnym zwróceniem uwagi na planowanie indywidualnych ścieżek edukacyjnych i zawodowych uczniów/słuchaczy, w dużym stopniu zwiększa szanse absolwentów szkół na rynku pracy.

Skuteczne i zaplanowane doradztwo zawodowe dla uczniów jest również, choć nie wprost, realizacją – czy też jak najlepszym wykorzystaniem – zmian, które pociąga za sobą wprowadzenie nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach.

W związku z tym aspekt doradztwa zawodowego w szkołach był również jednym z elementów przeprowadzonego monitorowania.

Zarówno dyrektorzy, jak i nauczyciele w większości deklarują, że **uczniowie** w ich szkołach **są informowani o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej**. Przy czym rozkład procentowy w zależności od typu szkoły i funkcji pełnionej w szkole przez respondenta jest różny.

Wykres 62. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół i nauczycieli na pytanie „Czy uczniowie Pana/Pani szkoły byli informowani o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają ogólnej liczbie odpowiedzi dyrektorów i nauczycieli z podziałem na typy szkół.

Ponad trzy czwarte dyrektorów ZSZ i techników (77% dyrektorów ZSZ i 78% dyrektorów techników) przyznaje, że uczniowie w ich szkołach są informowani o możliwościach planowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej. W przypadku szkół policealnych jest to co trzeci dyrektor (66%).

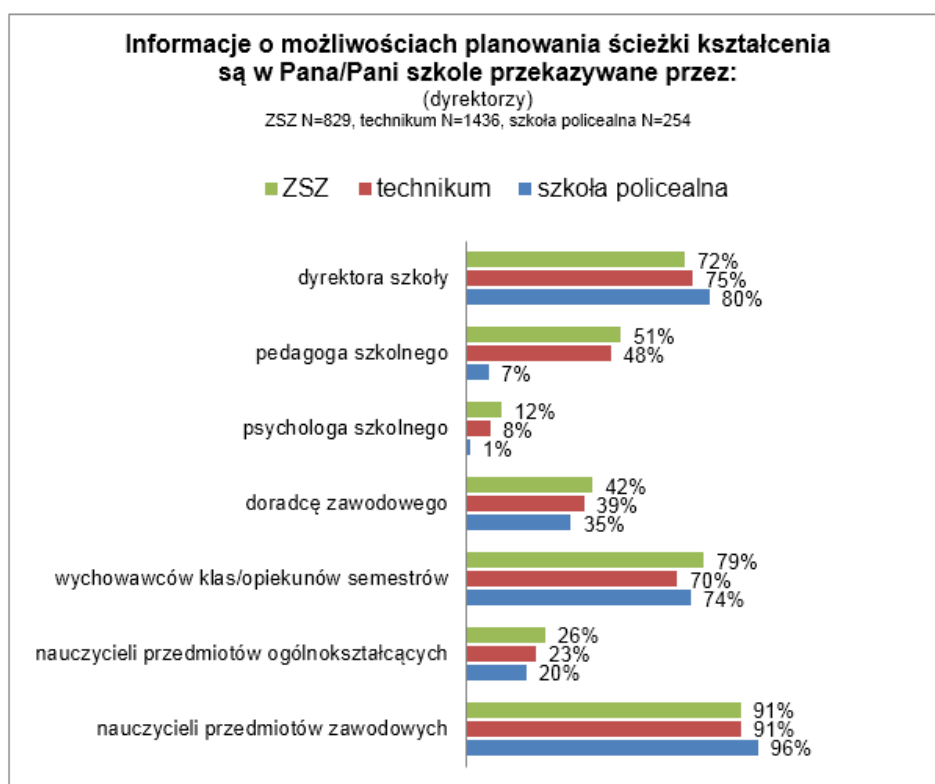
O informowaniu uczniów o możliwościach planowania kariery, w dużo mniejszym stopniu niż dyrektorzy są przekonani nauczyciele. Co trzeci nauczyciel ZSZ i technikum (64% nauczycieli ZSZ i 64% nauczycieli techników) i ponad połowa nauczycieli szkół policealnych (58%) twierdzi, że uczniowie są informowani o możliwościach planowania ścieżki zawodowej.

Zdaniem dyrektorów, którzy twierdzą, że uczniowie w ich szkołach są informowani o możliwościach planowania ścieżki kształcenia, **najczęściej informacje te przekazywane**

są przez nauczycieli przedmiotów zawodowych (Wykres 63) – tak twierdzi dziewięciu na dziesięciu dyrektorów ZSZ i technikum (91% dla ZSZ i 91% dla techników) i niemalże wszyscy dyrektorzy szkół policealnych (96%).

Wykres 63. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Przez kogo są przekazywane informacje o możliwościach planowania ścieżki kształcenia w Pana/Pani szkole?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają liczbie przypadków z podziałem na typy szkół z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

Oprócz nauczycieli kształcenia zawodowego uczniowie informowani są (wg kolejności wskazań odpowiedzi zawartych w kafeterii do pytania):

- dla ZSZ - przez wychowawców klas/opiekunów semestrów, dyrektora szkoły, pedagoga szkolnego, doradcę zawodowego, nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących i psychologa szkolnego;
- dla techników – przez dyrektora szkoły, wychowawców klas/opiekunów semestru, pedagoga szkolnego, doradcę zawodowego, nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących i psychologa szkolnego;

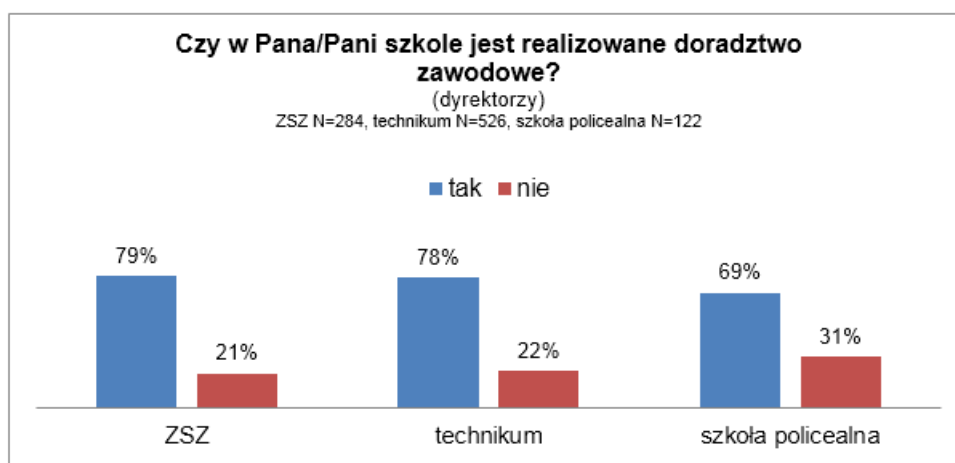

- dla szkół policealnych – przez dyrektora szkoły, wychowawców klas/opiekunów semestru, doradcę zawodowego, nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących, pedagoga szkolnego, psychologa szkolnego;

Zatem w ZSZ i technikum informację oprócz nauczycieli przedmiotów zawodowych przekazują wychowawcy klas/opiekunowie semestrów i dyrektorzy. W tego typu szkołach, częściej niż doradca zawodowy, uczniów o możliwościach planowania kariery informuje pedagog szkolny.

Skłania to do znalezienia odpowiedzi na pytanie **czy we wszystkich monitorowanych szkołach realizowane jest doradztwo zawodowe?**

Wykres 64. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Czy w Pana/Pani szkole jest realizowane doradztwo zawodowe?” w podziale na typy szkół

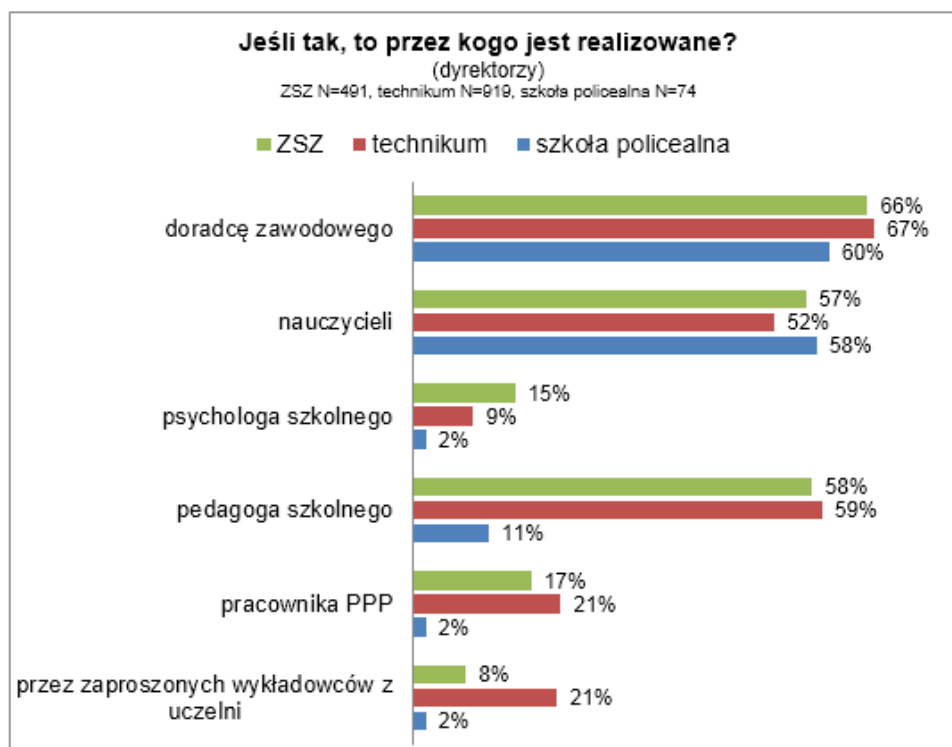

Liczby N odpowiadają ogólnej liczbie odpowiedzi dyrektorów z podziałem na typ szkoły.

Doradztwo zawodowe nie jest realizowane zdaniem co piątego dyrektora zasadniczej szkoły zawodowej (21%), co piątego dyrektora technikum (22%) i blisko co trzeciego dyrektora szkoły policealnej (31%).

W szkołach, w których doradztwo jest realizowane, które są – szczególnie w odniesieniu do ZSZ i technikum – w znakomitej większości, **jest ono realizowane przez różne osoby**. Wykres 65 pokazuje rozkład wskazań dyrektorów odnośnie osób, które realizują doradztwo w ich szkołach.

Wykres 65. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Przez kogo jest realizowane doradztwo w szkołach?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają przypadkom w podziale na typy szkół z zastrzeżeniem możliwości zaznaczenia więcej niż jednej odpowiedzi.

Zdaniem dwóch trzecich dyrektorów szkół doradztwo jest realizowane przez doradców zawodowych. W nieco mniejszej skali doradztwo, w odniesieniu do ZSZ i techników jest realizowane przez pedagogów szkolnych – dla przykładu w przypadku zasadniczych szkół zawodowych 66,6% wskazań na doradcę i 57,6% wskazań na pedagoga. Pedagodzy szkolni realizują zadania z zakresu doradztwa zawodowego zdaniem co dziewiątego dyrektora szkoły policealnej (10,9%). Dyrektorzy jako osoby, które realizują doradztwo w szkołach wskazują także nauczycieli (niewiele ponad połowa wskazań). Co piąty dyrektor technikum (21%) wskazał na pracownika PPP i tyleż samo (20,8%) na wykładowców wyższych uczelni. Zaś w co szóstym wskazaniu dyrektora zasadniczej szkoły zawodowej zadania z realizacji doradztwa są też realizowane przez psychologa szkolnego – dwa razy więcej wskazań niż w przypadku dyrektorów techników.

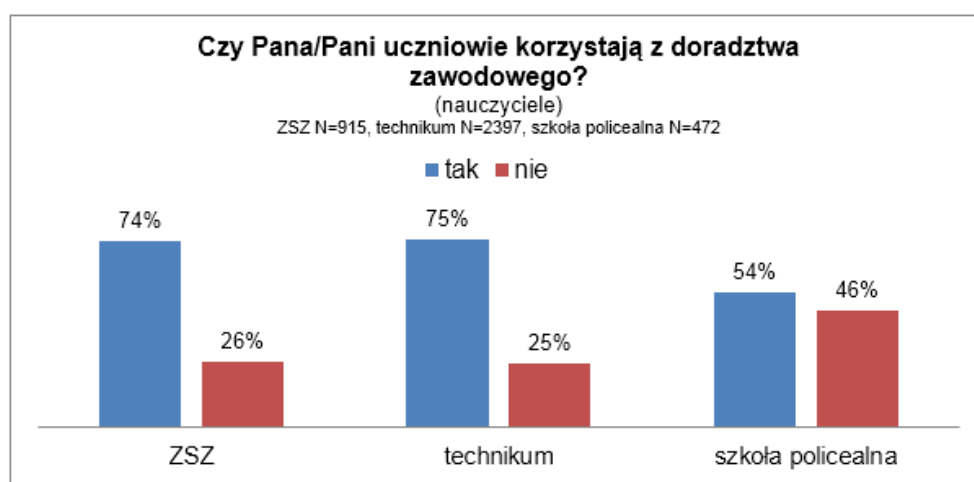

Dyrektorzy wskazali także inne osoby realizujące zadania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego. Najczęściej są to:

- „Absolwenci szkoły”;
- „doradca zawodowy OHP”;
- „doradca zawodowy z PUP”;
- „doradcę zawodowego z Młodzieżowego Centrum Kariery, przedstawicieli zawodów - pracowników różnych instytucji”;
- „doradcę zawodowego z programu kuratora warmińsko-mazurskiego”;
- „firmy zewnętrzne w ramach realizowanych projektów unijnych z PO KL”;
- „kierownik praktycznej nauki zawodu”;
- „nauczyciela podstaw przedsiębiorczości”;
- „pracodawców, przedstawicieli lokalnych firm i instytucji, pracowników Młodzieżowego Hufca Pracy, absolwentów szkoły, praktykantów przygotowujących się do zawodu nauczyciela, dyrektora i wicedyrektora szkoły, doradcy zawodowi w ramach projektu finansowanego z funduszy UE”;
- „warsztaty prowadzone przez doradców z innych szkół”;
- „wyższe uczelnie”.

Zdaniem większości nauczycieli **uczniowie korzystają z doradztwa zawodowego**. Przy czym widać wyraźne różnice w odpowiedziach w zależności od typu szkoły.

Wykres 66. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy Pana/Pani uczniowie korzystają z doradztwa zawodowego?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają liczbie odpowiedzi nauczycieli z podziałem na typy szkół.

W przypadku ZSZ i techników co czwarty nauczyciel (26% wskazań dla nauczycieli z zasadniczych szkół zawodowych i 25% wskazań dla nauczycieli z techników), a w przypadku szkół policealnych, blisko co drugi nauczyciel (54% wskazań) twierdzi, że uczniowie nie korzystają z doradztwa zawodowego (Wykres 66).

Nauczyciele w ponad 50% deklarują, że **nie realizują w ramach swojego przedmiotu/modułu zagadnień z zakresu doradztwa zawodowego** (Wykres 67).

W przypadku zasadniczych szkół zawodowych doradztwo w ramach swojego przedmiotu realizuje prawie połowa nauczycieli (49%). W przypadku techników, o kilka punktów procentowych mniej, co w ogólnej liczbie odpowiedzi daje kilkudziesięciu nauczycieli. Najrzadziej doradztwo w ramach realizowanego przez siebie przedmiotu/modułu realizują nauczyciele ze szkół policealnych – 41% wskazań.

Wykres 67. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy realizował Pan/realizowała Pani zagadnienia z zakresu doradztwa zawodowego na swoim przedmiocie/module?” w podziale na typy szkół

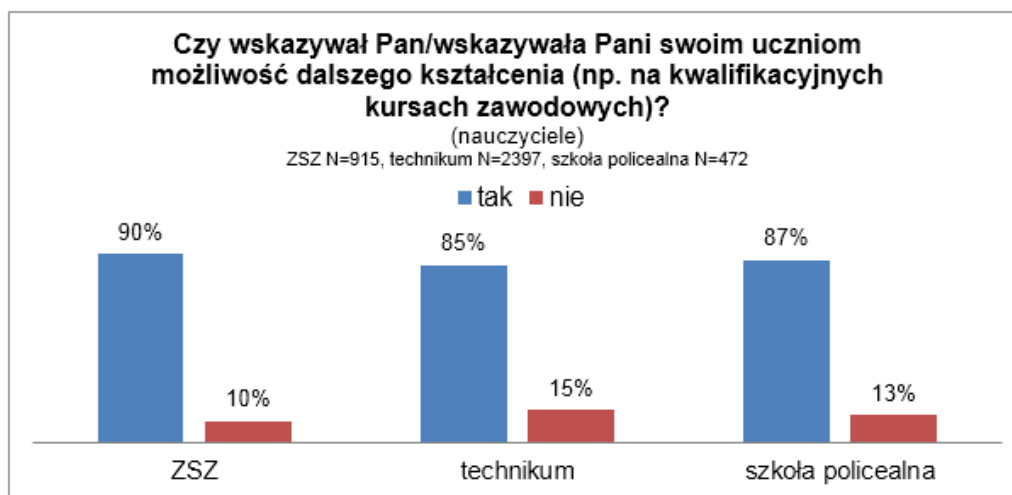
Liczby N odpowiadają liczbie odpowiedzi nauczycieli z podziałem na typ szkoły.

Jedną z możliwości rozwoju kariery zawodowej absolwentów szkół kształcących w zawodzie, dzięki zmianom, które przyniosła nowa podstawa programowa kształcenia w zawodzie jest możliwość dalszego kształcenia np. na kwalifikacyjnych kursach zawodowych, o których była już mowa na początku tego raportu.

Wyniki monitorowania wskazują na to, że **znakomita większość nauczycieli wskazywała swoim uczniom możliwość dalszego kształcenia.**

Wykres 68. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy wskazywał Pan/wskazywała Pani swoim uczniom możliwość dalszego kształcenia (np. na kwalifikacyjnych kursach zawodowych)?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają liczbie odpowiedzi nauczycieli w podziale na typ szkoły.

Taką deklarację złożyło 90% nauczycieli zasadniczych szkół zawodowych, 85% nauczycieli z techników oraz 87% nauczycieli ze szkół policealnych (Wykres 68).

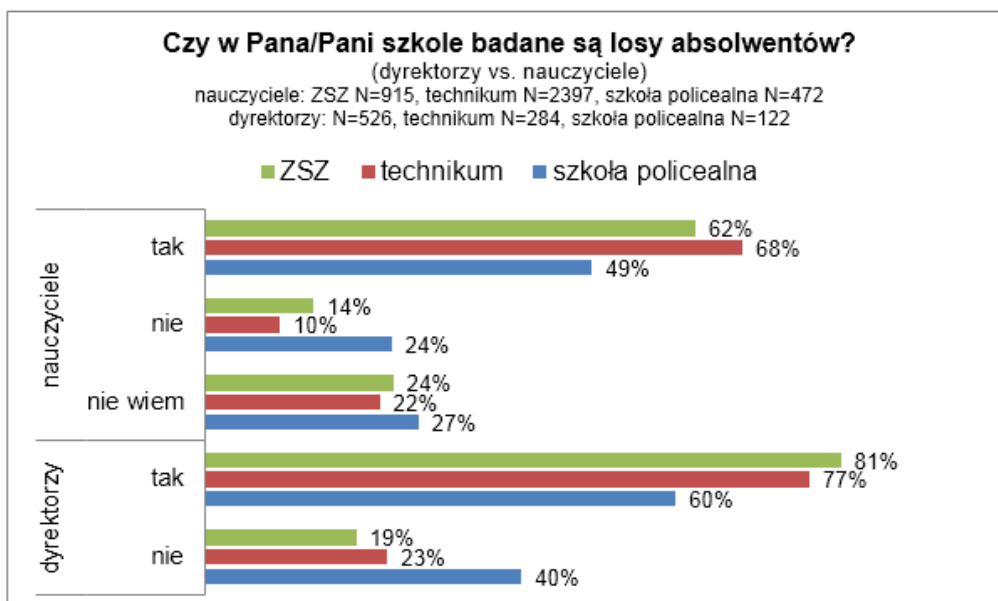
Jednym z głównych wyzwań dla szkolnictwa zawodowego jest zharmonizowanie podaży absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe z potrzebami rynku pracy. Najbardziej miarodajnych informacji w tym obszarze może dostarczyć **badanie przez szkoły lub organizacje zewnętrzne, wspólnie ze szkołami losów absolwentów**. Takie badanie służy zdobyciu wiedzy na temat tego, jak kształtuje się kariera edukacyjno-zawodowa uczniów/słuchaczy, którzy kończą dane szkoły. Dzięki badaniu można zidentyfikować problemy z jakimi spotykają się absolwenci danej szkoły w zetknięciu z rynkiem pracy. To znów może pomóc szkole w uzupełnieniu, zmodyfikowaniu czy ulepszeniu oferty edukacyjnej, co może mieć przełożenie na plan nauczania w szkole i/lub na programy nauczania konkretnych przedmiotów zawodowych i/lub ogólnokształcących.

W tym punkcie warto jeszcze przypomnieć, że w procesie monitorowania dyrektorzy zadeklarowali, że w co siódmym przypadku (14%) w przygotowanie szkolnego planu nauczania dla zawodu byli zaangażowani doradcy zawodowi. Oprócz tego doradcy zawodowy zastępują, choć dość rzadko, nauczycieli kształcenia zawodowego w ramach

zastępstw, zdaniem dyrektorów dzieje się tak w 11% przypadków dla ZSZ, 13% przypadków dla techników i 3% przypadków dla szkół policealnych.

Dyrektorzy szkół deklarowali częściej niż nauczyciele, że w szkole są badane losy absolwentów.

Wykres 69. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół i nauczycieli na pytanie „Czy w Pana/Pani szkole badane są losy absolwentów?” w podziale na typy szkół

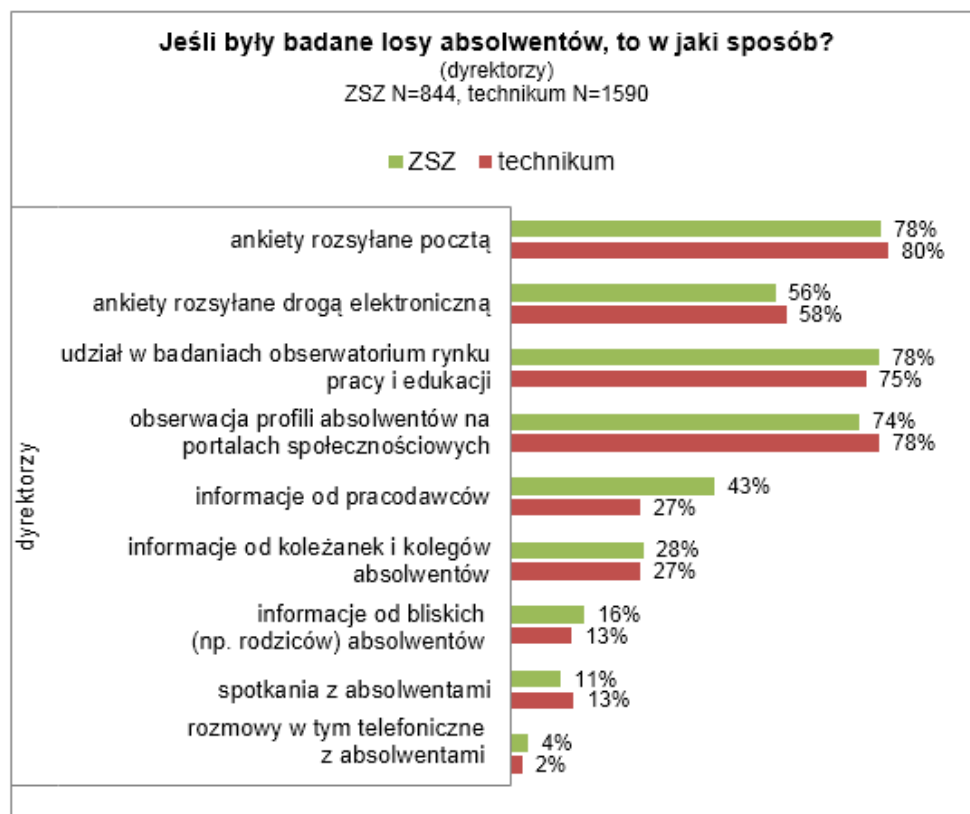
Liczby N odpowiadają ogólnej liczbie odpowiedzi dyrektorów i nauczycieli z podziałem na typy szkół.

Widać to szczególnie w przypadku odpowiedzi dyrektorów i nauczycieli z zasadniczych szkół zawodowych, gdzie badanie losów absolwentów deklaruje ośmiu na dziesięciu dyrektorów (81%) i sześciu na dziesięciu nauczycieli (62%). W przypadku techników i szkół policealnych różnice między odpowiedziami dyrektorów i nauczycieli wahają się w granicach dziesięciu punktów procentowych na korzyść dyrektorów. Najrzadziej – zarówno zdaniem dyrektorów, jak i nauczycieli – losy absolwentów są badane w szkołach policealnych (sześciu na dziesięciu dyrektorów – 60%) i połowa nauczycieli (49%).

Losy absolwentów można badać w różny sposób, a informacje na ten temat uzyskiwać z różnych źródeł. Sposoby badania losów absolwentów to m.in. ankiety rozsyłane pocztą lub

drogą elektroniczną, rozmowy telefoniczne z absolwentami, informacje od kolegów i koleżanek oraz informacje od bliskich (np. rodziców absolwentów).

Wykres 70. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Jeśli były badane losy absolwentów, to w jaki sposób?” w podziale na typy szkół

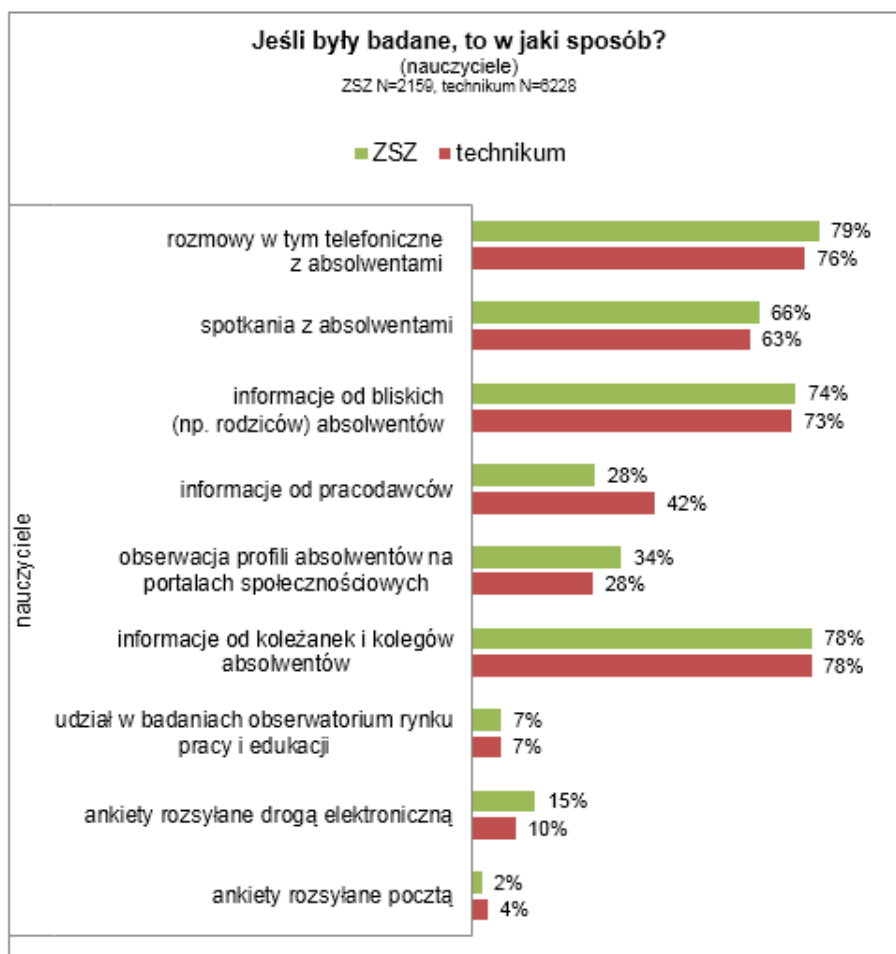

Liczby N odpowiadają liczbie przypadków z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

Nieco rzadszą formą zdobywania informacji o losach absolwentów są spotkania z absolwentami. W przypadku wyżej wymienionych źródeł informacji o losach absolwentów nie dostrzega się większych wahań pomiędzy odpowiedziami dyrektorów technikum i zasadniczych szkół zawodowych. Dość duża rozbieżność odpowiedzi ma miejsce w przypadku wskazania pracodawców jako źródła informacji o uczniach – ten sposób dużo częściej wskazują dyrektorzy zasadniczych szkół zawodowych (43%) niż dyrektorzy technikum (27%).

Podobne spostrzeżenia odnośnie sposobów badania losów absolwentów przez szkoły do tych, które mieli dyrektorzy mają również nauczyciele.

Wykres 71. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Jeśli były badane losy absolwentów, to w jaki sposób?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiadają liczbie przypadków z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

Zdaniem nauczycieli najczęstsze sposoby badania losów absolwentów to: rozmowy telefoniczne z absolwentami, informacje od kolegów i koleżanek oraz informacje od bliskich (np. rodziców absolwentów). Nauczyciele nieco częściej niż dyrektorzy wskazują na to, że informacje o absolwentach uzyskują na spotkaniach z nimi (63% wskazań dla nauczycieli i 56% dla dyrektorów szkół zawodowych oraz 66% wskazań dla nauczycieli i 58% dla dyrektorów technikumów). W przypadku nauczycieli, tak jak w przypadku dyrektorów, również

dużo częściej nauczyciele zasadniczych szkół zawodowych, niż nauczyciele techników jako źródło informacji podawali pracodawców (42% dla ZSZ i 28% dla techników).

Według wskazań respondentów ważnym źródłem informacji na temat losów absolwentów jest obserwowanie ich poczynąń na portalach społecznościowych. Taką formę badania losów absolwentów wskazuje co czwarty dyrektor ZSZ (28%) i co czwarty dyrektor technikum (27%) oraz co czwarty nauczyciel ZSZ (28%) i co trzeci nauczyciel technikum (34%).

Ponad 90% dyrektorów szkół i nauczycieli uczestniczących w monitorowaniu w pytaniu dotyczącym sposobów badania losów absolwentów zaznaczyło opcję „inne”. Najczęściej pojawiały się następujące wypowiedzi:

- „ankieta na stronie www szkoły”,
- „ankiety wypełniane przez absolwentów w szkole w sierpniu przy odbiorze dyplomów, 2 raz telefonicznie w lutym następnego roku kalendarzowego”,
- „ankiety wypełniane przez wychowawców”,
- „Klub Absolwenta na stronie www szkoły”,
- „współpraca z PUP”,
- „doradca zawodowy w szkole bada losy absolwentów”.

WNIOSKI

1. Zdaniem trzech czwartych dyrektorów uczniowie są informowani o możliwościach planowania ścieżki edukacyjnej; tego samego zdania jest dwóch na trzech nauczycieli. Warto spojrzeć na te wyniki również z innej strony, wynika z nich bowiem, że co czwarty dyrektor i co trzeci nauczyciel deklaruje, że uczniowie w ich szkołach nie są informowani o możliwościach planowania ścieżki edukacyjnej.
2. Informacje o planowaniu ścieżki kariery zawodowej są przekazywane uczniom głównie przez nauczycieli przedmiotów zawodowych i dyrektorów szkoły, dwa razy częściej niż przez doradcę zawodowego, przez którego informacje te są przekazywane zdaniem średnio co trzeciego dyrektora.
3. Ponad połowa nauczycieli przedmiotów zawodowych przyznaje, że na swoich zajęciach nie realizuje zagadnień z zakresu doradztwa zawodowego.

4. Doradztwo w szkołach jest realizowane zdaniem trzech czwartych dyrektorów ZSZ i techników oraz zdaniem dwóch trzecich dyrektorów szkół policealnych.
5. Zadania z doradztwa są realizowane zdaniem dwóch trzecich badanych przez doradcę zawodowego, na którego wskazało prawie tyle samo badanych co na pedagoga szkolnego.
6. Zdaniem trzech czwartych dyrektorów szkół i dwóch trzecich nauczycieli szkoły badają losy absolwentów.
7. Badanie losów absolwentów może wydaje się nie mieć charakteru zorganizowanego, a najczęstsze sposoby zdobywania informacji o absolwentach to rozmowy telefoniczne z nimi, a także informacje o absolwentach od ich koleżanek i kolegów oraz od ich bliskich.
8. Średnio co piąty dyrektor i nauczyciel wskazuje na to, że losy absolwentów są badane przy pomocy informacji z portali społecznościowych – warto się zastanowić nad etyczną stroną takiego sposobu śledzenia (to chyba dobre słowo) losów absolwentów przez szkoły.

Doskonalenie zawodowe

Wprowadzenie nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach sprawiło, że w pracy dyrektorów i nauczycieli szkół zawodowych pojawiło się wiele zmian, które bez wątpienia wymagają zintensyfikowania działań w zakresie doskonalenia zawodowego.

Zapytano **dyrektorów szkół**, przedstawiając im bogatą kafeletę szkoleń, o to **w jakich szkoleniach uczestniczyli**.

Szkolenia, na które najczęściej wskazywali dyrektorzy zasadniczych szkół zawodowych to:

- konstruowanie szkolnych planów nauczania (82% wskazań);
- kształcenie zawodowe w świetle przepisów prawa oświatowego (80% wskazań);
- opracowywanie programu dla zawodu (68% wskazań)
- projektowanie kwalifikacyjnych kursów zawodowych (40% wskazań).

Szkolenia, na które najczęściej wskazywali dyrektorzy techników to:

- konstruowanie szkolnych planów nauczania (86% wskazań);
- kształcenie zawodowe w świetle przepisów prawa oświatowego (81% wskazań);
- opracowywanie programu dla zawodu (69% wskazań);
- projektowanie kwalifikacyjnych kursów zawodowych (39% wskazań);
- korelacje międzyprzedmiotowe (39% wskazań).

Szkolenia, na które najczęściej wskazywali dyrektorzy szkół policealnych to:

- konstruowanie szkolnych planów nauczania (70% wskazań);
- kształcenie zawodowe w świetle przepisów prawa oświatowego (70% wskazań);
- opracowywanie programu dla zawodu (62% wskazań);
- projektowanie kwalifikacyjnych kursów zawodowych (34% wskazań);
- wdrażanie i ewaluacja programów nauczania dla zawodu (34%).

Na wykresie 72 zostały zestawione odpowiedzi dyrektorów dotyczące szkoleń, w których brali udział w podziale na typy szkół.

Wykres 72. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „W jakich szkoleniach Pan/Pani uczestniczył/uczestniczyła?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiedzi na wykresie odpowiadają liczbie przypadków szkół w podziale na typy szkół, zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

Zapytano również nauczycieli szkół, przedstawiając im bogatą kafenię szkoleń, o to w jakich szkoleniach uczestniczyli.

Szkolenia, na które najczęściej wskazywali nauczyciele zasadniczych szkół zawodowych to:

- opracowywanie programu dla zawodu (69% wskazań);
- konstruowanie szkolnych planów nauczania (52% wskazań);
- kształcenie zawodowe w świetle przepisów prawa oświatowego (38% wskazań);
- aktywizujące metody nauczania (28% wskazań).

Szkolenia, na które najczęściej wskazywali nauczyciele techników to:

- opracowywanie programu dla zawodu (68% wskazań);
- konstruowanie szkolnych planów nauczania (55% wskazań);
- kształcenie zawodowe w świetle przepisów prawa oświatowego (38% wskazań);
- aktywizujące metody nauczania (30% wskazań).

Szkolenia, na które najczęściej wskazywali nauczyciele szkół policealnych to:

- opracowywanie programu dla zawodu (67% wskazań);
- konstruowanie szkolnych planów nauczania (53% wskazań);
- kształcenie zawodowe w świetle przepisów prawa oświatowego (39% wskazań);
- wdrażanie i ewaluacja programów nauczania dla zawodu (25% wskazań);
- aktywizujące metody nauczania (25% wskazań).

Wykres 73 przedstawia zestawienie odpowiedzi nauczycieli, dotyczących udziału w szkoleniach w podziale na typy szkół.

Wykres 73. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „W jakich szkoleniach Pan/Pani uczestniczył/uczestniczyła?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiedzi na wykresie odpowiadają liczbie odpowiedzi nauczycieli w podziale na typy szkół, zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

W tej grupie stosunkowo najwięcej nauczycieli szkoły policealnej, w porównaniu do pozostałych typów szkół – co dziewięć z nich (11%) nie uczestniczył w żadnym szkoleniu.

Dyrektorów szkół zapytano również o to, w jakich szkoleniach chcieliby uczestniczyć.

Szkolenia, na które najczęściej wskazywali dyrektorzy zasadniczych szkół zawodowych to:

- prowadzenie ewaluacji wewnętrznej procesu wdrażania PPKZ (40% wskazań);
- projektowanie kwalifikacyjnych kursów zawodowych (33% wskazań);
- wdrażanie i ewaluacja programów dla zawodu (29% wskazań);
- zarządzanie zespołem szkół zawodowych (28% wskazań).

Szkolenia, na które najczęściej wskazywali dyrektorzy techników to:

- prowadzenie ewaluacji wewnętrznej procesu wdrażania PPKZ (40% wskazań);
- organizacja praktyk zawodowych w technikach i szkołach policealnych (36% wskazań);
- wdrażanie i ewaluacja programów dla zawodu (34% wskazań).

Szkolenia, na które najczęściej wskazywali dyrektorzy szkół policealnych to:

- organizacja praktyk zawodowych w technikach i szkołach policealnych (46% wskazań);
- projektowanie kwalifikacyjnych kursów zawodowych (35% wskazań);
- wdrażanie i ewaluacja programów dla zawodu (33% wskazań).

Oprócz podanych w kafeterii pytania, propozycji szkoleń dyrektorzy zaznaczali, że chcieliby skorzystać ze szkoleń z następującej tematyki:

- „innovacyjne formy kształcenia zawodowego”,
- „pomiar dydaktyczny”,
- „metody walki ze stresem w nauczaniu”.²⁶

Wykres 74 stanowi zestawienie odpowiedzi dyrektorów na pytania o to, w jakich szkoleniach chcieliby uczestniczyć w podziale na typy szkół.

²⁶ Oryginalne zapisy odpowiedzi respondentów.

Wykres 74. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „W jakich szkoleniach chciałby Pan/chciałaby Pani uczestniczyć?” w podziale na typy szkół

Liczby N odpowiedzi na wykresie odpowiadają liczbie przypadków szkół w podziale na typy szkół, z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

Najbardziej zauważalne rozbieżności w odpowiedziach dyrektorów szkół dotyczą szkoleń z zakresu organizacji praktyk zawodowych, którymi zainteresowana jest blisko połowa dyrektorów szkół policealnych (46%), a tylko co trzeci dyrektor technikum (36%) oraz kształcenia zawodowego w świetle przepisów prawa, którymi zainteresowani są dwukrotnie częściej dyrektorzy szkół policealnych (19%) niż dyrektorzy techników (11%) i ZSZ (8%).

Zapytano również nauczycieli szkół, przedstawiając im bogatą kafeтеріę szkoleń, o to, w jakich szkoleniach chcieliby uczestniczyć.

Szkolenia, na które najczęściej wskazywali nauczyciele zasadniczych szkół zawodowych to:

- aktywizujące metody nauczania (28% wskazań);
- projektowanie kwalifikacyjnych kursów zawodowych (27% wskazań);
- dostosowywanie przykładowych programów nauczania dla zawodu do potrzeb i możliwości szkoły (22% wskazań).

Szkolenia, na które najczęściej wskazywali nauczyciele techników to:

- aktywizujące metody nauczania (30% wskazań);
- projektowanie kwalifikacyjnych kursów zawodowych (29% wskazań);
- dostosowywanie przykładowych programów nauczania dla zawodu do potrzeb i możliwości szkoły (22% wskazań).

Szkolenia, na które najczęściej wskazywali nauczyciele szkół policealnych to:

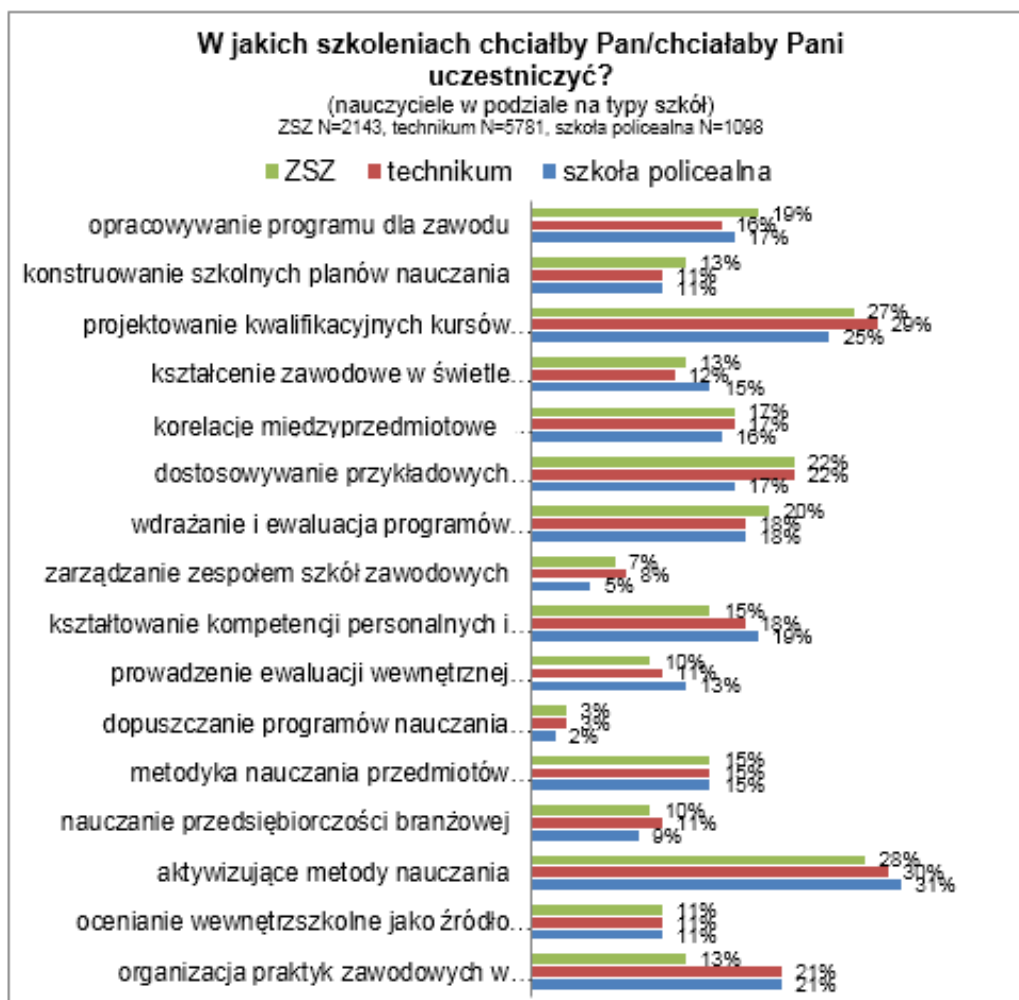
- aktywizujące metody nauczania (31% wskazań);
- projektowanie kwalifikacyjnych kursów zawodowych (25% wskazań);
- organizacja praktyk zawodowych w technikach i szkołach policealnych (21% wskazań).

Oprócz podanych, w kafeтеріi pytania, propozycji szkoleń nauczyciele zaznaczali, że chcieliby skorzystać ze szkoleń z następującej tematyki:

- „pozyskiwanie pracodawców do organizacji praktycznej nauki zawodu w naturalnych warunkach przedsiębiorstwa”,
- „praca z uczniem agresywnym”,
- „doskonalenie metodyki nauczania przedmiotu”,
- „organizacja egzaminów zawodowych”,
- „nowoczesne rozwiązania techniczne i informatyczne”,
- „zawodowe kursy specjalistyczne”.²⁷

²⁷ Oryginalne zapisy odpowiedzi respondentów.

Wykres 75. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „W jakich szkoleniach chciałby Pan/chciałaby Pani uczestniczyć?” w podziale na typy szkół

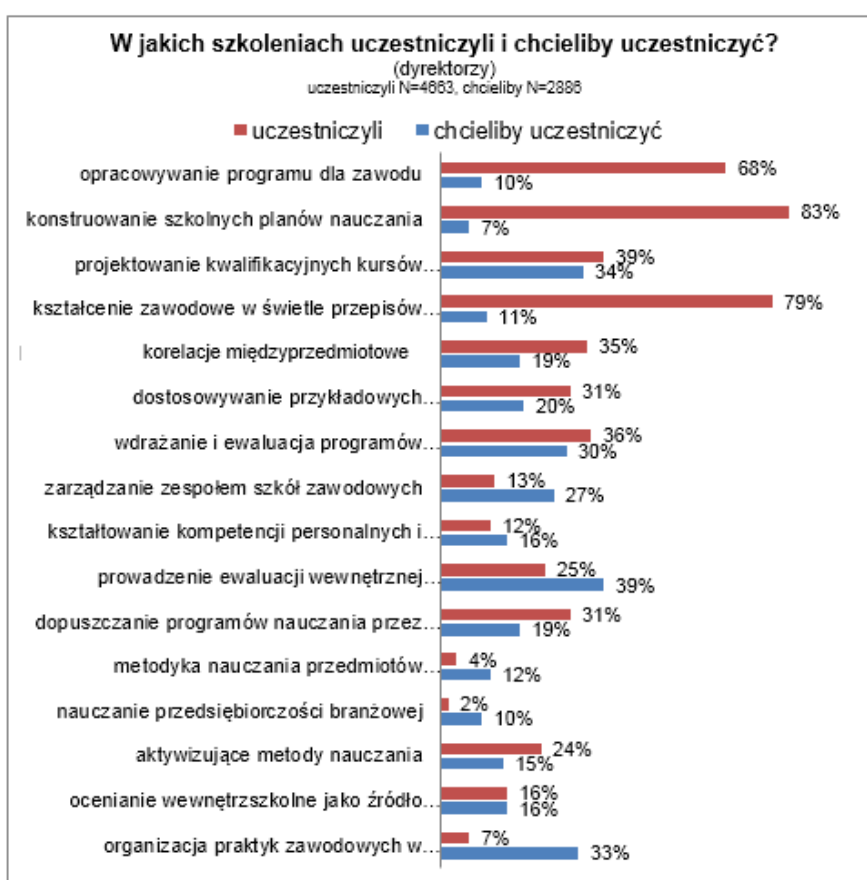
Liczby N odpowiedzi na wykresie odpowiadają liczbie odpowiedzi nauczycieli w podziale na typy szkół, z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

Warto odnotować, że wskazania nauczycieli dotyczące szkoleń, w których chcieliby uczestniczyć są bardzo podobne dla każdego typu szkoły. Wyjątek stanowi – co zrozumiałe – potrzeba szkoleniowa dotycząca organizacji praktyk zawodowych w technikum i szkołach policealnych, która jest dużo wyższa w szkołach kształcących na poziomie technika (po 21% wskazań) niż w ZSZ (13% wskazań).

Na koniec omówienia tej części wyników monitorowania warto przyrzeć się porównawczemu zestawieniu odpowiedzi dyrektorów (Wykres 76) i oddzielnie odpowiedzi nauczycieli (Wykres 77) ogółem w odniesieniu do szkoleń, w których uczestniczyli i w których chcieliby uczestniczyć.

Wykres 76. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytania, w których szkoleniach uczestniczyli i w których szkoleniach chcieliby uczestniczyć

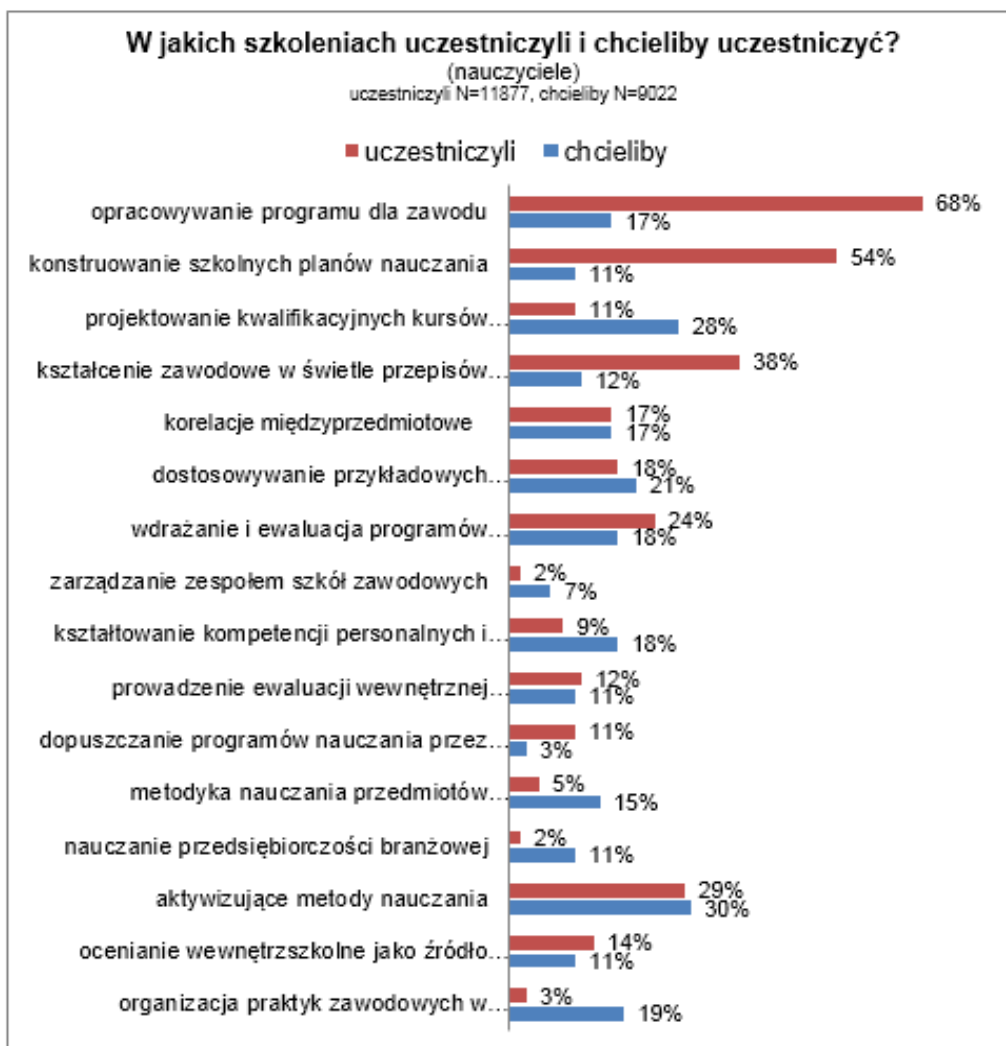

Liczby N odpowiedzi na wykresie odpowiadają liczbie odpowiedzi dyrektorów na pytania o to, w jakich szkoleniach uczestniczyli i w jakich chcieliby uczestniczyć z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

Analizując dane z powyższego wykresu można wnioskować, że istnieje duże zapotrzebowanie dyrektorów na szkolenia dotyczące prowadzenia ewaluacji wewnętrznej procesu wdrażania PPKZ, nauczania przedsiębiorczości branżowej, zarządzania zespołem szkół zawodowych, metodyki nauczania przedmiotów zawodowych i organizacji praktyk zawodowych w technikach i szkołach policealnych.

Wykres 77. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytania, w których szkoleniach uczestniczyli i w których szkoleniach chcieliby uczestniczyć

Liczby N odpowiedzi na wykresie odpowiadają liczbie odpowiedzi nauczycieli na pytania o to, w jakich szkoleniach uczestniczyli i w jakich chcieliby uczestniczyć z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

W przypadku nauczycieli duże zapotrzebowanie na szkolenia odnoszą się do kształtowania kompetencji personalnych i społecznych, metodyki nauczania przedmiotów zawodowych dla młodych nauczycieli, organizacji praktyk zawodowych w technikach i szkołach policealnych oraz projektowania kwalifikacyjnych kursów zawodowych.

WNIOSKI

1. Udział dyrektorów i nauczycieli w szkoleniach do momentu rozpoczęcia procesu monitorowania był dość duży i stanowił blisko 5 tysięcy wskazań dla dyrektorów i blisko 12 tysięcy wskazań dla nauczycieli.
2. Dyrektorzy monitorowanych szkół najczęściej deklarowali, że chcieliby uczestniczyć w szkoleniach z: prowadzenia ewaluacji wewnętrznej procesu wdrażania PPKZ, projektowania kwalifikacyjnych kursów zawodowych oraz wdrażania i ewaluacja programów dla zawodu.
3. Dyrektorzy szkół policealnych niemalże dwukrotnie częściej niż dyrektorzy techników czy ZSZ wskazali na potrzebę szkoleniową z zakresu organizacji praktyk zawodowych.
4. Nauczyciele monitorowanych szkół najczęściej deklarowali, że chcieliby uczestniczyć w szkoleniach z zakresu: aktywizujących metod nauczania, projektowania kwalifikacyjnych kursów zawodowych oraz dostosowywania przykładowych programów nauczania dla zawodu do potrzeb i możliwości szkoły.
5. We wskazaniach innych potrzeb szkoleniowych zarówno przez dyrektorów szkół, jak i nauczycieli pojawiło się relatywnie dużo wskazań na szkolenia z zakresu komunikacji z uczniem.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

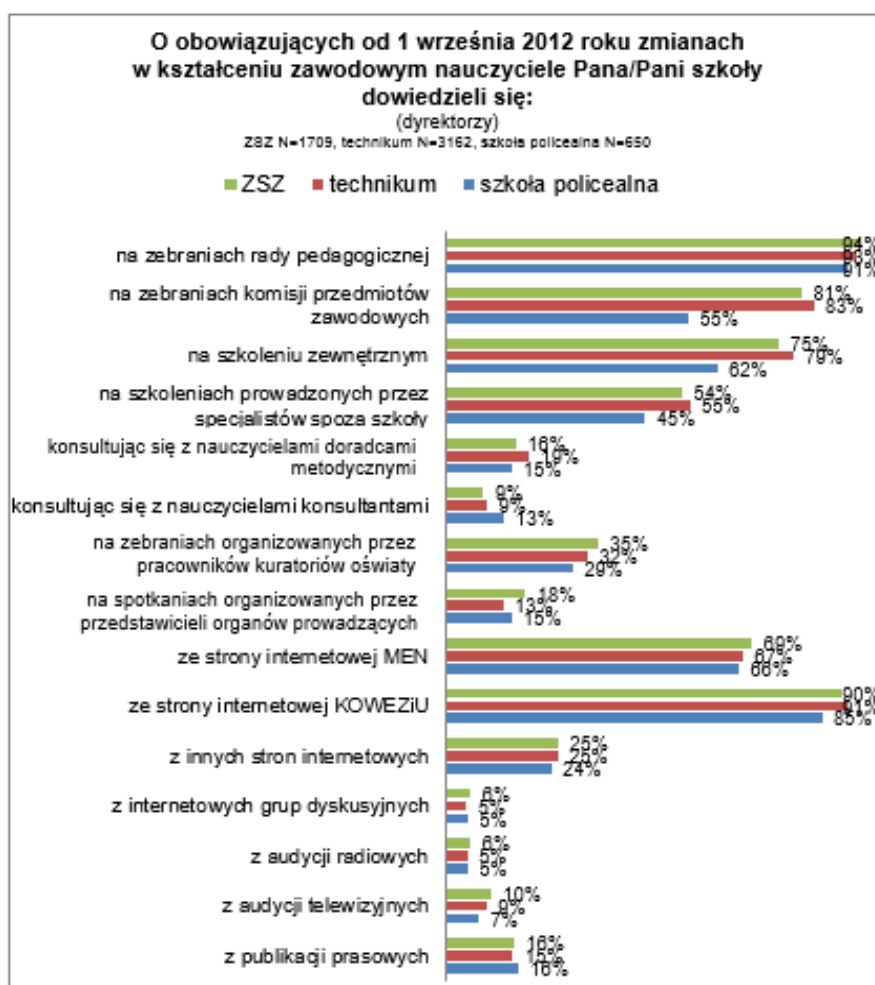

Upowszechnianie informacji o zmianach w kształceniu zawodowym oraz informowanie rodziców o organizacji kształcenia zawodowego

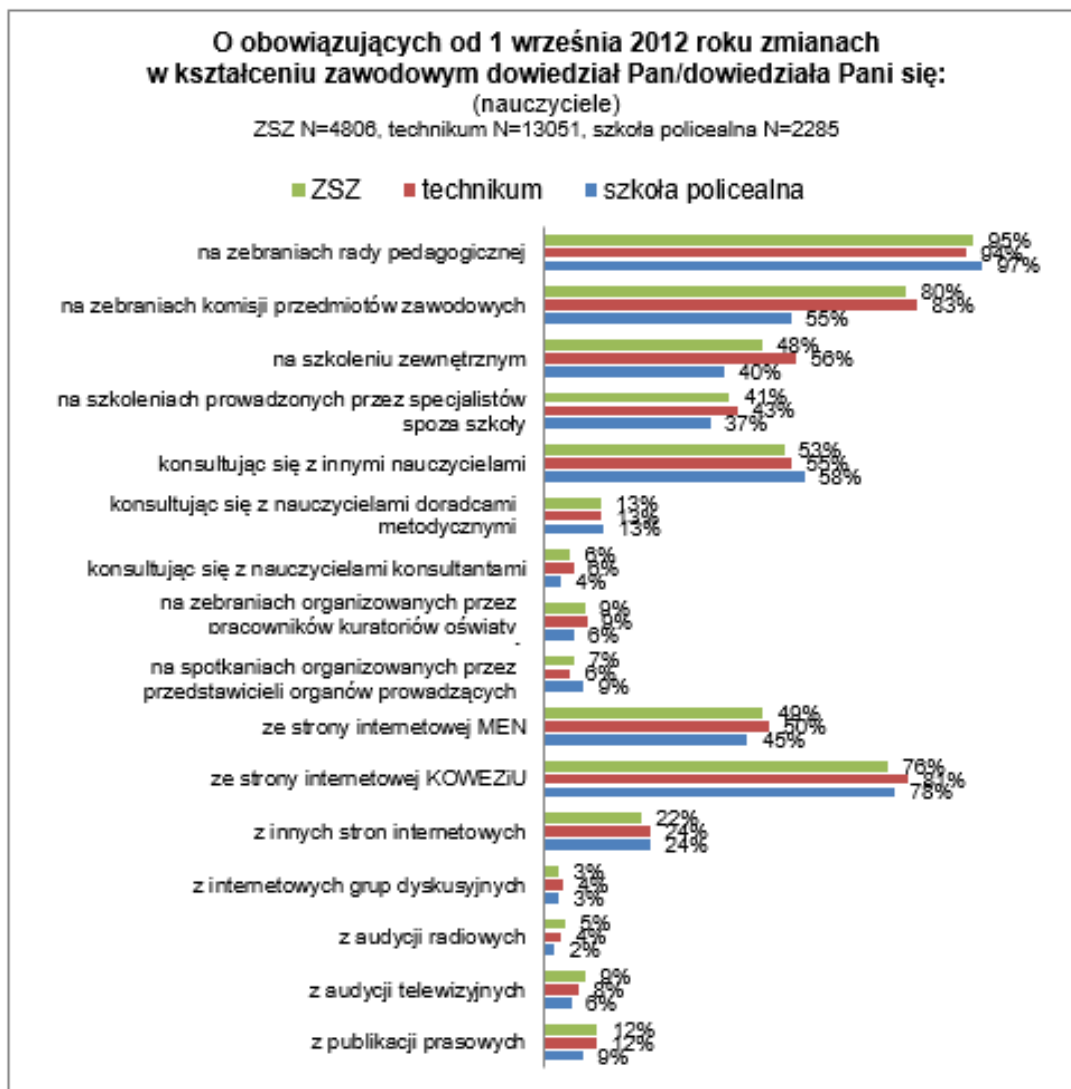
Zmiany w systemie kształcenia zawodowego i ustawicznego wymagają stosownej promocji i upowszechnienia. Dwa poniższe wykresy przedstawiają źródła informacji o zmianach w PPKZ. Poniżej nich znajduje się omówienie danych z wykresów.

Wykres 78. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie dotyczące źródeł informacji o zmianach w PPKZ w podziale na typy szkół

Liczby N oznaczają rozkład odpowiedzi dyrektorów w poszczególnych przypadkach z podziałem na typy szkół z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

Wykres 79. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie dotyczące źródeł informacji o zmianach w PPKZ w podziale na typy szkół

Liczby N oznaczają odpowiedzi nauczycieli w podziale na typy szkół z uwzględnieniem możliwości zaznaczenia więcej niż jednej odpowiedzi.

Główne źródła informacji o zmianach w kształceniu zawodowym, które zaczęły obowiązywać od 1 września 2012 roku, z których nauczyciele czerpali wiedzę są nieco inne jeśli spojrzeć się na deklaracje dyrektorów o nauczycielach, niż deklaracje samych nauczycieli.

Główne źródła informacji dla nauczycieli o zmianach PPKZ wg dyrektorów to:

- zebrania rady pedagogicznej;
- strona internetowa KOWEziU;

- zebrania komisji przedmiotów zawodowych (wyjątkiem są stosunkowo niskie wskazania dla szkół policealnych);
- szkolenia zewnętrzne.

Główne źródła informacji o zmianach PPKZ dla nauczycieli mają nieco inną kolejność najwyższych wskazań i są to:

- zebrania rady pedagogicznej;
- zebrania komisji przedmiotów zawodowych (wyjątkiem są stosunkowo niskie wskazania dla szkół policealnych);
- strona internetowa KOWEzIU;
- konsultacje z innymi nauczycielami.

Warto zwrócić uwagę na różnice w ocenie źródeł informacji dyrektorów i nauczycieli. Dla przykładu, duże dysproporcje w ocenie źródeł informacji dla nauczycieli jest w przypadku zebrań organizowanych przez pracowników kuratorium oświaty – nauczyciele czerpią informacje z tego źródła zdaniem średnio co trzeciego dyrektora i średnio co jedenastego nauczyciela. Szczególne dysproporcje w ocenie źródeł informacji występują jeszcze w przypadku szkoleń zewnętrznych, szczególnie w odniesieniu do typu szkoły (wskazanie trzech czwartych dyrektorów ZSZ i techników wobec wskazania przez co drugiego nauczyciela dla tych typów szkół oraz wskazanie dwóch trzecich dyrektorów szkół policealnych i jedynie czterech na dziesięciu nauczycieli z tych szkół), a także w przypadku spotkań organizowanych przez przedstawicieli organów prowadzących.

Zdaniem dyrektorów nauczyciele o zmianach w kształceniu zawodowym najrzadziej dowiadywali się z:

- audycji radiowych;
- z internetowych grup dyskusyjnych;
- audycji telewizyjnych.

Zdaniem samych nauczycieli o zmianach w kształceniu zawodowym najrzadziej dowiadywali się z:

- internetowych grup dyskusyjnych;
- audycji telewizyjnych;
- audycji radiowych.

Zdaniem niemalże wszystkich nauczycieli i dyrektorów szkół kształcących w zawodzie, niezależnie od ich typu, szkoły upowszechniały informacje o obowiązujących od 1 września 2012 roku zmianach w kształceniu zawodowym – takie deklaracje złożyło 98,2% badanych dyrektorów i 98,4% nauczycieli.

Najczęstsze formy upowszechniania informacji to zdaniem dyrektorów i nauczycieli spotkania z rodzicami, promocja podczas dni otwartych szkoły, strona internetowa szkoły i promocja podczas targów edukacyjnych.

Wykres 80. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Jakie formy upowszechniania informacji o zmianach w kształceniu zawodowym zastosowano?” w podziale na typy szkół

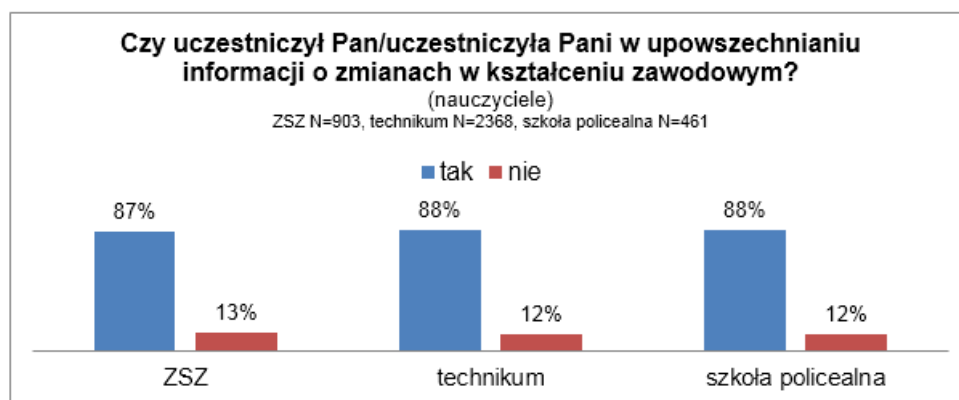

Liczby N odzwierciedlają odpowiedzi dyrektorów w poszczególnych przypadkach w podziale na typy szkół z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

Stosunkowo najrzadziej, jako formy upowszechniania informacji o zawodach szkoły korzystały z reklamy w mediach, plakatów i ulotek.

Większość, niemalże dziewięciu na dziesięciu nauczycieli szkół deklaruje, że uczestniczyło w upowszechnianiu informacji o zmianach w kształceniu zawodowym (Wykres 81).

Wykres 81. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy uczestniczył Pan/uczestniczyła Pani w upowszechnianiu informacji o zmianach w kształceniu zawodowym?” w podziale na typy szkół

Liczby N odzwierciedlają odpowiedzi nauczycieli ogółem w podziale na typy szkół.

Średnio co ósmy nauczyciel nie uczestniczył w upowszechnianiu informacji.

Zdaniem prawie wszystkich dyrektorów głównymi adresatami informacji o zmianach w kształceniu zawodowym byli uczniowie gimnazjów z miejscowości, w której znajduje się szkoła. Oprócz tego dyrektorzy najczęściej wskazywali, że informacje były przekazywane uczniom gimnazjów z innych miejscowości i ich rodzicom.

Wykres 82. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie kto był adresatem przekazywanych informacji w podziale na typy szkół

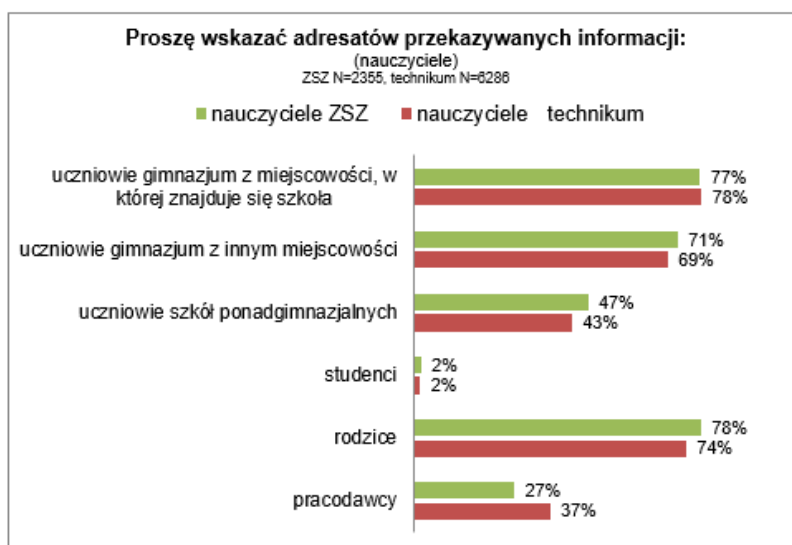

Liczby N odzwierciedlają odpowiedzi dyrektorów w poszczególnych przypadkach w podziale na typy szkół z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

Podobną kolejność wskazań odnośnie adresatów informacji zadeklarowali badani nauczyciele, jednak wartość ich procentowych wskazań na poszczególnych adresatów odbiegała średnio o blisko 20 punktów procentowych od wskazań dyrektorów.

Wykres 83. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie, kto był adresatem przekazywanych informacji w podziale na typy szkół

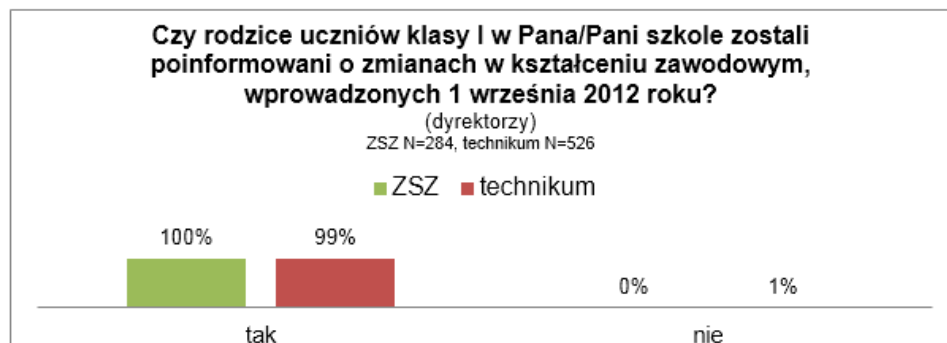

Liczby N oznaczają liczbę odpowiedzi nauczycieli w podziale na typy szkół z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

O ile na przykład niemalże wszyscy dyrektorzy szkół wskazali jako głównego adresata uczniów gimnazjum z miejscowości, w której znajduje się szkoła, o tyle tego adresata wskazało trzy czwarte nauczycieli. Średnio dziewięciu na dziesięciu dyrektorów wskazało jako adresata uczniów gimnazjum z innych miejscowości. Tymczasem na tego adresata przekazywanych informacji o zmianach w kształceniu zawodowym wskazało średnio dwóch na trzech nauczycieli.

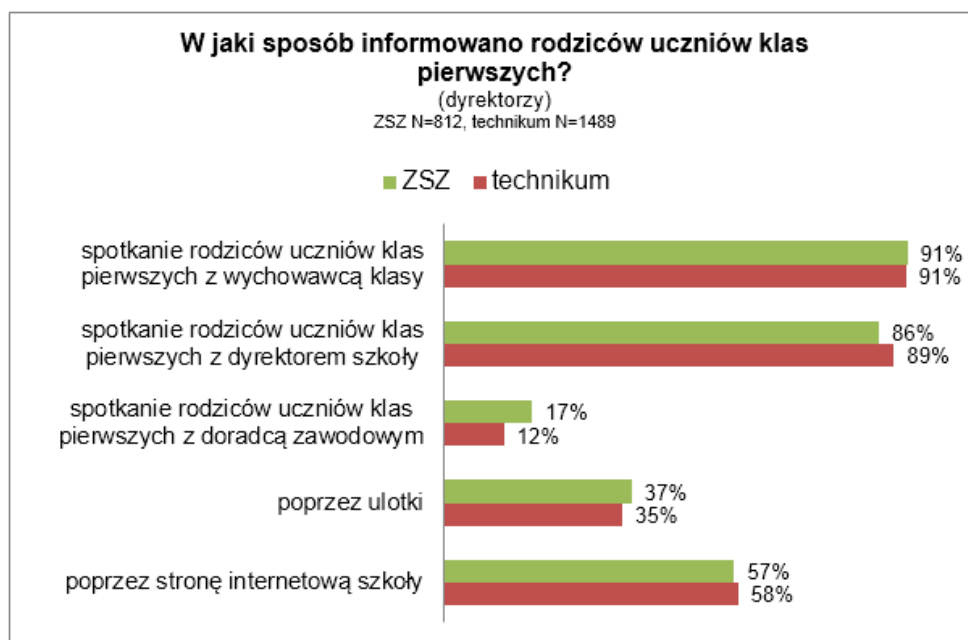
Zdaniem niemalże wszystkich dyrektorów ZSZ i techników rodzice uczniów klasy/klas I w szkołach, którymi kierują zostali poinformowani o zmianach w kształceniu zawodowym, wprowadzonych 1 września 2012 roku (Wykres 84).

Wykres 84. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „Czy rodzice uczniów klasy I w Pana/Pani szkole zostali poinformowani o zmianach w kształceniu zawodowym, wprowadzonych 1 września 2012 roku?” w podziale na typy szkół

Rodziców uczniów klas pierwszych informowano głównie na spotkaniach z wychowawcą klasy i spotkaniach z dyrektorem szkoły.

Wykres 85. Rozkład odpowiedzi dyrektorów szkół na pytanie „W jaki sposób informowano rodziców uczniów klas pierwszych?” w podziale na typy szkół

Liczby N odzwierciedlają odpowiedzi dyrektorów w poszczególnych przypadkach w podziale na typy szkół z zastrzeżeniem możliwości wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

Ponad połowa zasadniczych szkół zawodowych i techników informowała rodziców poprzez stronę internetową szkoły, co trzecia przy pomocy ulotek, a co ósme technikum i co szósta zasadnicza szkoła zawodowa informowała rodziców podczas spotkań z doradcą zawodowym.

Obowiązki szkoły w zakresie współpracy z rodzicami uczniów

Poniżej znajduje się szereg wykresów odnoszących się do poszczególnych kategorii informacji, kierowanych do rodziców uczniów, w opinii nauczycieli.

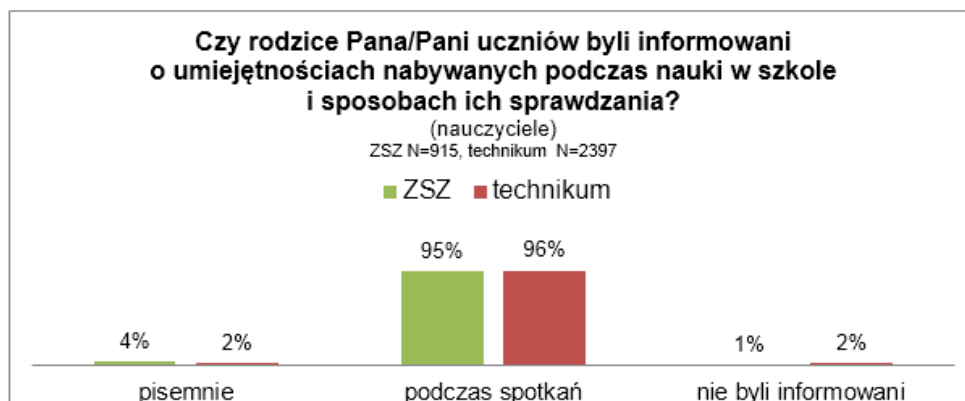
Wykres 86. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy rodzice Pana/Pani uczniów byli informowani o zmianach w kształceniu zawodowym?” w podziale na typy szkół

Liczby N odzwierciedlają odpowiedzi nauczycieli ogółem w podziale na typy szkół.

Zdaniem niemalże wszystkich nauczycieli rodzice byli informowani o zmianach w kształceniu zawodowym podczas spotkań.

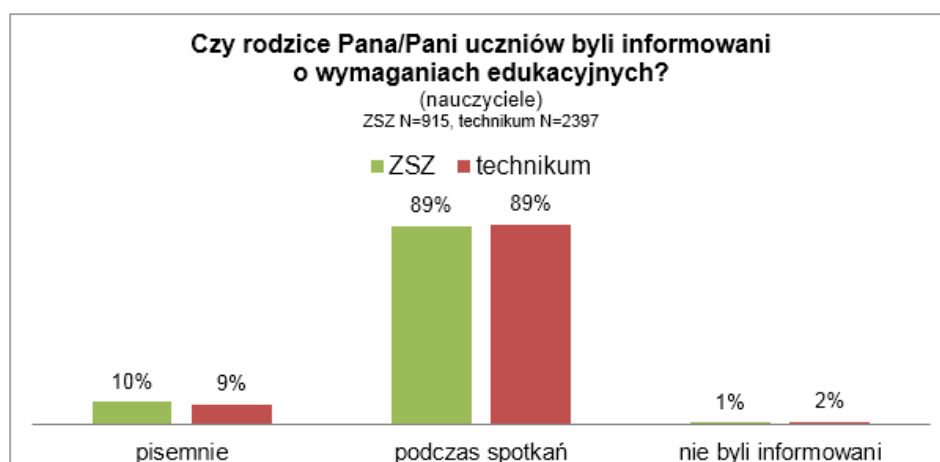
Wykres 87. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy rodzice Pana/Pani uczniów byli informowani o umiejętnościach nabywanych podczas nauki w szkole i sposobach ich sprawdzania?” w podziale na typy szkół

Liczyby N odzwierciedlają odpowiedzi nauczycieli ogółem w podziale na typy szkół.

Ponad dziewięćdziesiąt procent nauczycieli zadeklarowało, że rodzice uczniów byli informowani o umiejętnościach nabywanych podczas nauki w szkole i sposobach ich sprawdzania podczas spotkań.

Wykres 88. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy rodzice Pana/Pani uczniów byli informowani o wymaganiach edukacyjnych?” w podziale na typy szkół

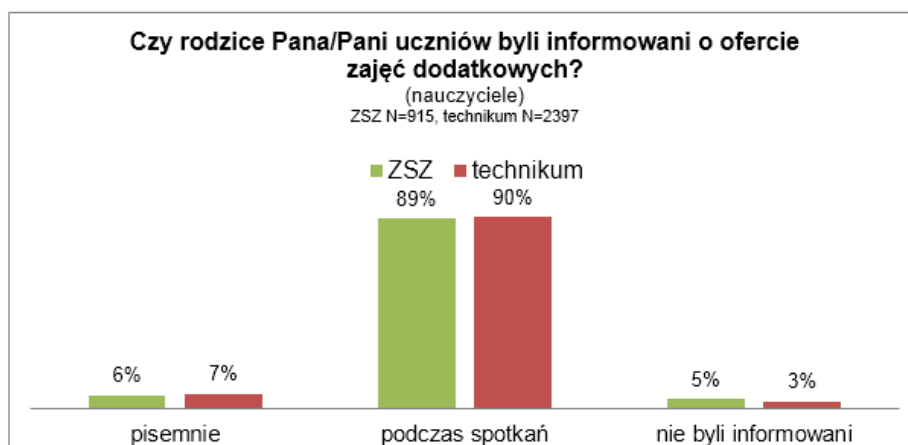

Liczyby N odzwierciedlają odpowiedzi nauczycieli ogółem w podziale na typy szkół.

Dziewięciu na dziesięciu nauczycieli zadeklarowało, że rodzice ich uczniów byli podczas spotkań informowani o wymaganiach edukacyjnych.

Wykres 89. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy rodzice Pana/Pani uczniów byli informowani o ofercie zajęć dodatkowych?” w podziale na typy szkół

Liczby N odzwierciedlają odpowiedzi nauczycieli ogółem w podziale na typy szkół.

Znakomita większość, bo dziewięciu na dziesięciu nauczycieli przyznało, że rodzice uczniów byli informowani o ofercie zajęć dodatkowych podczas spotkań.

Wykres 90. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy rodzice Pana/Pani uczniów byli informowani o organizacji kształcenia w szkole?” w podziale na typy szkół

Liczby N odzwierciedlają odpowiedzi nauczycieli ogółem w podziale na typy szkół.

Ponad dziewięćdziesiąt procent nauczycieli zadeklarowało, że rodzice uczniów byli informowani o organizacji kształcenia w szkole podczas organizowanych spotkań.

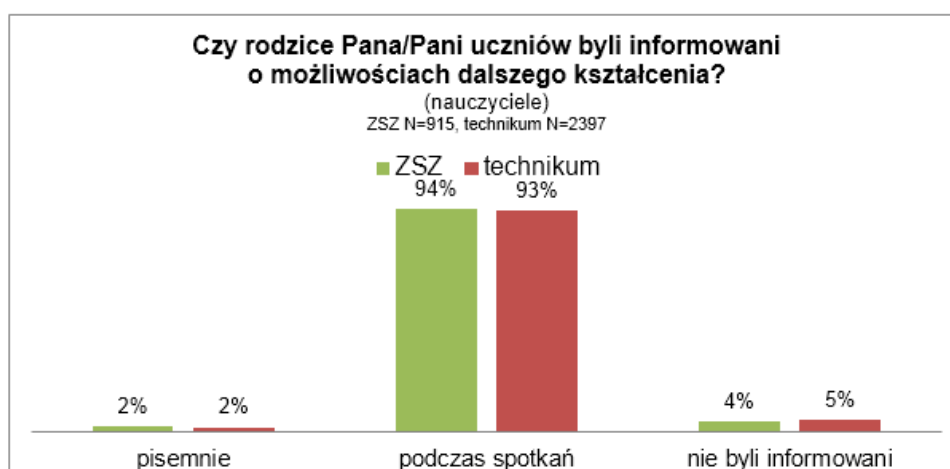
Wykres 91. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy rodzice Pana/Pani uczniów byli informowani o miejscu realizacji praktycznej nauki zawodu?” w podziale na typy szkół

Liczby N odzwierciedlają odpowiedzi nauczycieli ogółem w podziale na typy szkół.

Dziewięciu na dziesięciu nauczycieli zadeklarowało, że rodzice uczniów byli informowani o miejscu realizacji praktycznej nauki zawodu podczas organizowanych przez szkołę spotkań z rodzicami. Zdaniem co szesnastego nauczyciela technikum rodzice nie byli informowani o miejscu realizacji praktycznej nauki zawodu

Wykres 92. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy rodzice Pana/Pani uczniów byli informowani o możliwościach dalszego kształcenia?” w podziale na typy szkół

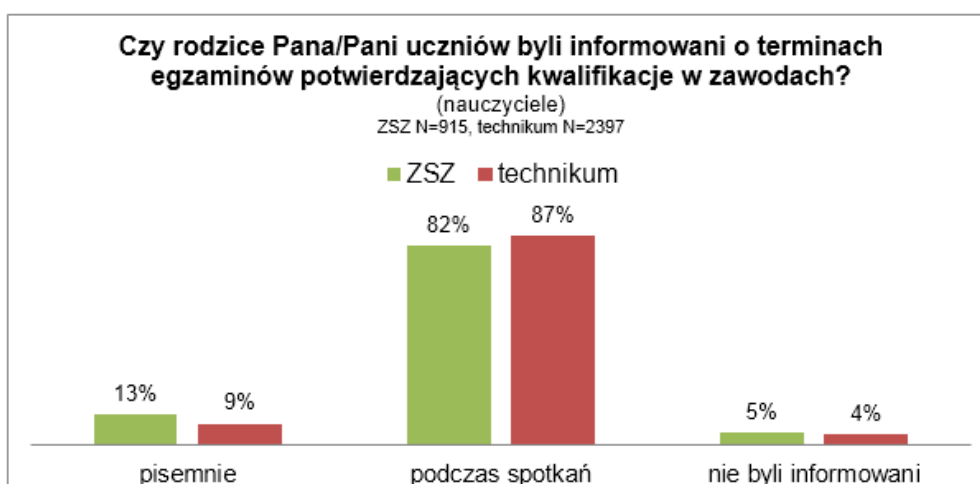

Liczby N odzwierciedlają odpowiedzi nauczycieli ogółem w podziale na typy szkół.

Ponad dziewięćdziesiąt procent nauczycieli zadeklarowało, że rodzice uczniów byli informowani o organizacji kształcenia w szkole podczas organizowanych przez szkołę spotkań z rodzicami. Zdaniem co dwudziestego nauczyciela rodzice nie byli informowani o możliwościach dalszego kształcenia.

Wykres 93. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy rodzice Pana/Pani uczniów byli informowani o terminach egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodach?” w podziale na typy szkół

Liczby N odzwierciedlają odpowiedzi nauczycieli ogółem w podziale na typy szkół.

O terminach egzaminów potwierdzających kwalifikacje rodzice uczniów byli informowani pisemnie zdaniem co jedenastego nauczyciela technikum i co ósmego nauczyciela zasadniczej szkoły zawodowej. Zdaniem co dwudziestego nauczyciela rodzice uczniów nie byli informowani o terminach egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe.

Wykres 94. Rozkład odpowiedzi nauczycieli na pytanie „Czy rodzice Pana/Pani uczniów byli informowani o sposobie prowadzenia egzaminów?” w podziale na typy szkół

Liczby N odzwierciedlają odpowiedzi nauczycieli ogółem w podziale na typy szkół.

Zdaniem dziewięciu na dziesięciu nauczycieli rodzice byli informowani o sposobie prowadzenia egzaminów podczas spotkań, zdaniem co dwudziestego pisemnie i również zdaniem co dwudziestego rodzice nie byli informowani w ogóle.

WNIOSKI

1. Źródła informacji o zmianach obowiązujących od 1 września 2012 roku w kształceniu zawodowym są różne i z różnych źródeł korzystają badani nauczyciele, widać jednak bardzo dużą rozbieżność pomiędzy tym jakie źródła informacji, z których korzystają nauczyciele wskazują dyrektorzy, a jakie wskazują sami nauczyciele.
2. Jedno, zgodne pod względem wysokości wskazania źródło, o którym mówią i dyrektorzy i nauczyciele to strona internetowa KOWEŻiU wskazywana przez obie grupy jako jedno z głównych źródeł.
3. Co drugi nauczyciel, jako źródło informacji podaje stronę internetową MEN – warto zastanowić się nad tym czy to dużo czy mało oraz czy strona MEN powinna być dla nauczycieli stroną pierwszego wyboru.
4. Bardzo rzadkim źródłem informacji o zmianach w kształceniu zawodowym są media: prasa, radio, telewizja.
5. Występują duże różnice w ocenie źródeł informacji dla nauczycieli między opinią dyrektorów, a zdaniem samych nauczycieli głównie do: zebrań organizowanych przez

przedstawicieli kuratorium oświaty, zebrań organizowanych przez przedstawicieli organu prowadzącego, szkoleń zewnętrznych.

6. Informacje o zmianach w kształceniu zawodowym są również upowszechnianie wśród uczniów – najczęstsze formy upowszechniania to spotkania wychowawców i dyrektorów z rodzicami.
7. Co piąty dyrektor szkoły deklaruje, że informacje o zmianach w kształceniu zawodowym zastosowano w mediach – warto dopytać dyrektorów w kolejnym procesie monitorowania o to, czy monitorują zastosowanie określonych źródeł informacji, w tym informacji o szkole, w przełożeniu na liczbę uczniów.

Podsumowanie

Proces monitorowania szkół kształcących w zawodzie został podzielony na pięć obszarów tematycznych:

- Obszar A – Możliwości kształcenia (oferta edukacyjna szkół, indywidualizacja kształcenia, doradztwo zawodowe, informacja edukacyjno-zawodowa);
- Obszar B – Szkolny plan nauczania;
- Obszar C – Program nauczania;
- Obszar D – Warunki realizacji kształcenia (baza technodydaktyczna, współpraca z pracodawcami);
- Obszar E – Doskonalenie zawodowe kadry zarządzającej i nauczycieli.

Odnosząc się do poszczególnych obszarów poniżej zostaną przedstawione główne, uogólnione wnioski z monitorowania szkół kształcących w zawodzie w odniesieniu do roku szkolnego 2012/2013.

Możliwości kształcenia

- Zdaniem połowy badanych dyrektorów szkół zmiany w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego stanowiły przyczynę zmian w ofercie edukacyjnej szkoły;
- Zadania z zakresu doradztwa zawodowego w szkołach były najczęściej realizowane przez doradcę zawodowego i pedagoga szkolnego (w przypadku zasadniczych szkół zawodowych i techników);
- Większość dyrektorów i nauczycieli szkół deklaruje, że bada losy absolwentów, korzystając z różnych źródeł informacji – głównie kolegów i bliskich absolwentów.

Szkolny plan nauczania

- W prawie wszystkich monitorowanych szkołach szkolny plan nauczania na rok szkolny 2012/2013 obejmował pełen cykl edukacyjny;

- W prawie wszystkich monitorowanych przypadkach kolejność realizacji kwalifikacji przyjęta w szkolnym planie nauczania na rok 2012/2013 jest taka sama jak w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego;
- W większości przypadków w szkolnych planach nauczania zaplanowano terminy przystąpienia uczniów do egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie;
- Wskaźnik współpracy szkół z pracodawcami w zakresie opracowania planów nauczania jest bardzo niski;
- Wskaźnik korzystania przez dyrektorów szkół z przykładowych planów nauczania przygotowanych przez KOWEZIU jest bardzo wysoki.

Program nauczania

- Programy nauczania w większości szkół, niezależnie od ich typu są opracowywane według struktury przedmiotowej;
- Wskaźnik współpracy szkół z pracodawcami w zakresie przygotowania programów nauczania jest bardzo niski;
- W zdecydowanej większości monitorowanych szkół w programach nauczania przedmiotów ogólnokształcących zaplanowano treści wspierające kształcenie w danym zawodzie.

Warunki realizacji kształcenia

- Zdaniem większości pytanych dyrektorów baza technodydaktyczna w ich szkołach odpowiadała zalecanym warunkom opisanym w PPKZ;
- Główne źródło finansowania wyposażenia szkół to środki od organu prowadzącego szkołę;
- Praktyczna nauka zawodu była realizowana głównie w pracowniach szkolnych oraz u pracodawców – w rzeczywistych warunkach pracy.

Doskonalenie zawodowe kadry zarządzającej i nauczycieli

- Szkolenia, z których najchętniej skorzystaliby dyrektorzy to: prowadzenie ewaluacji wewnętrznej procesu wdrażania PPKZ, projektowanie kwalifikacyjnych kursów zawodowych i organizacja praktyk zawodowych w technikach i szkołach policealnych;

- Szkolenia, z których najchętniej skorzystaliby nauczyciele to: aktywizujące metody nauczania, projektowanie kwalifikacyjnych kursów zawodowych i dostosowywanie przykładowych programów nauczania dla zawodu do potrzeb i możliwości ucznia;
- Zdiagnozowano, że co trzeci dyrektor i co czwarty nauczyciel chciałby skorzystać ze szkolenia na temat projektowania kwalifikacyjnych kursów zawodowych.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Rekomendacje dla przyszłego monitorowania

Zespół metodologiczny po analizie danych z monitorowania, opierając się na doświadczeniach członków zespołu i ich wiedzy, przyjął szereg rekomendacji dotyczących monitorowania procesu wdrażania podstaw programowych kształcenia w zawodach w przyszłości. Rekomenduje się:

- Włączenie do monitorowania w przyszłości uczniów i pracodawców;
- Wprowadzenie do monitorowania komponentu jakościowego w celu znalezienia odpowiedzi na pytanie „dlaczego tak jest?”;
- Zadanie pytania dyrektorom o to, czy są przygotowani na przyjęcie osób dorosłych do kształcenia w zawodzie;
- Zadanie pytania o modyfikacje planu nauczania;
- Zróżnicowanie kafeterii odpowiedzi na poszczególne pytania pod kątem dyrektorów i nauczycieli;
- Analiza kafeterii odpowiedzi w pytaniach, ze szczególnym uwzględnieniem kategorii „inne, jakie?”;
- Podjęcie działań zmierzających do zwiększenia próby monitorowanych szkół;
- Zadanie pytania w monitorowaniu o klasy patronackie – czy są, jeśli tak, to jakie uzyskały wsparcie;
- Zadanie pogłębionego pytania o współpracę z CKP;
- Zadanie pytania o ocenę stanu przygotowań do egzaminu zawodowego;
- Zwiększenie i zmodyfikowanie pytań odnoszących się do współpracy szkół z pracodawcami;
- Zadanie pytań do dyrektorów i nauczycieli o ocenę szkoleń, w których brali udział;
- Zadanie dyrektorom i nauczycielom pytań o tematy, które związane są z nową perspektywą finansowania;
- Zadanie pytania o szkolenia dedykowane zespołom nauczycielskim;

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

